

dicebat hallucinatos fuisse contradicētes. Quae varietas excusari potest, argu. l. diu. ff. de iur. patr. ibi, plenius tractaremus: quod aliquando contigit magno Papiniano, ut ipse refert in l. 6. ad fin. ff. de seru. expor. ibi, nobis aliquando placebat, & ibi, sed in contrarium. Inter eos verò qui à glo. & cōm. opin. recesserunt, neruosius & plenius ibi egit Molin. cuius argumenta non dissoluit Couarru. d. loco, magisq; ea probare videtur: sed tandem communi adheret, ratione seruandae aequalitatis.

7 In hac DD. varietate vides opinionem contra glo. & magis communē, nō paucos habere eam tuentes: fatetur autem Molin. nec ego negarim, communē opin. aequitate iuari, contrariam autem verioremi videri: Scopus enim verae computationis in emptore & venditore est, si quilibet eorum non accipit dimidiū eius quod dedit, secundum quam computandi rationem si iustum precium rei sint centum, venditor qui eam tradit laesus dicitur ultra dimidiū, si accipit minus quinquaginta: emptor autem si dedit plus quā ducenta: quia in venditore quinquaginta sunt dimidiū rei, in emptore autē valor rei quam accipit, non aequat tunc dimidiū precij quod dat: lex enim voluit ut venditor vel emptor recipiat saltem dimidiū eius quod dat: Et ita maturē considerādo non videtur referre an computatio incipiat à re an à precio, contra Molin. quem sequebatur Couarru. qui totam vim negotij in ea differētia ponebat. Solum ergo inspicere debet, an quilibet eorum accipiat dimidiū eius quod dat: in venditore fiet computatio ex valore seu iusto

precio rei quā tradit, in emptore ex quantitate quam dat.

8 Secundum quam computationem nō obstat haec l. nec aequiparatio & aequalitas venditoris & emptoris: respondeo enim aequalitatem dari respectiue secundum laesionem quam quilibet eorum patitur: Sicut enim venditor laesus dicitur accipiendo minus dimidia parte iusti precij: ita emptor accipiendo re minus valentem dimidio precij quod dat. Et ita si res quae emptori traditur non valet minus dimidio precij quod dat, iam non potest dici laesus ultra dimidiam. Et ex diuersis relationibus, in venditore appellanda est haec laesio ultra dimidiam iusti precij rei à se traditae: in emptore dicitur laesio ultra dimidiam precij à se dati, non autem semper in utroq; ultra dimidiam iusti valoris rei, ut glo. & DD. confundunt: debuerunt enim aduertere aliud esse rem, aliud precium, alium emptorem, alium venditorem, l. 1. ff. de rer. permut. in quolibet autem eorum computatio separatim fieri debet, prius ex eo quod dedit, deinde ex eo quod accipit: ut sic in emptore nō appelles laesionem ultra dimidiū valoris rei quam accipit, sed ultra dimidiam precij quod dat. Et per hoc cessat fundamentū Azor. Alberi. & communis opinionis ab aequalitate seruanda inter emptorem & venditorem: seruatur enim verius terminos ita aptando, & congruā relationē utriq; adhibendo.

9 Haec autem opin. & computatio probari videtur eo qd glo. & DD. non mutant terminos emptoris & venditoris, ad eos semper vnicum exemplum retinendo: res valet centum, dimidiū quinquaginta:

Venditor qui minus quinquaginta accipit, læditur ultra dimidiam iusti valoris: emptor etiam dans ipsa centū, & simul plus quinquaginta, læditur ultra dimidiam: in quo cōfundunt diuersas personas, nec apte faciunt relationes in hac re necessarias, cum vera computatio fieri debeat, considerando an quilibet accipiat saltim dimidium eius quod dat: Quæ opinio & cōputatio vrgentissimè deducetur ex hac l. arguendo aliter & verius quæ hucusque scriben. fecerint: Debet enim inter doctos agnosci, æquiparationem emptoris ita sumen. tam fore, ac si lex hæc de emptore loquens dixisset eum læsum, si nec dimidium accepit eius quod dedit: vt sic nō tam arguatur à verbis prolatis in venditore relatis ad emptorē, sed quasi eadē verba separatim in emptore ipso prolata fuissent: q̄ si lex de emptore locuta fuisset, vt de venditore loqui contigit, agnoscerent omnes verissimam esse computationem quam hic tradimus. Non potuit fortasse magis perspicuè tractari quod in se obscurum est, & à DD. obscurissimè traditur.

10 Aliud substantiale in hac materia ē, non differendum, sed statim maturè examinandum: omnes enim resoluunt non esse locum remedio huius l. quando venditor vel emptor sciebat verum rei valorē: Bar. hic nu. 14. & nu. 16. Bal. nu. 7. q. 4. Salic. nu. 11. q. 7. Paul. nu. 7. Fulgo. nu. 11. Paul. in l. maioribus, C. cōmu. vtri. iudi. & ex multis vt indubitātū tradit Rom. in d. l. si quis cū aliter, nu. 15. & ibi Aret. col. penul. nu. 8. ad fin. Panthal. Cremē. hic, nu. 86. Cagnol. n. 124. Azō. in summa huius titu. nu. 1. in fi. Panor. & An-

to. Burgen. in d. c. cum causa: Fabian. d. tract. de empt. q. 2. nu. 19. & 20. & receptissimū asserit Couarru. d. lib. 2. resolu. cap. 4. nu. 2. Mantua. lib. 1. loco. cap. 6. Balduin. Instit. de emp. & vend. pag. 360. Afflic. lib. 3. feud. fol. 42. col. 3. nu. 27. titu. si de feud. fuer. contro. inter domi. & agna. Boer. decis. 142. nu. 3. consuiuit Roma. consil. 475. nu. 4. Alex. consil. 42 nu. 1. lib. 1. & cons. 127. lib. 3. Soci. cōs. 48. nu. 4. lib. 4. Dec. cōs. 583. col. 1. Soci. nep. cons. 73. in fin. lib. 2. Cardin. Paris. cons. 128. nu. 36. lib. 1. Sigismun. Lofred. cons. feud. 23. Hiero. cons. feud. 127. col. penul. in princ. Barba. cons. 21. col. 3. lib. 4. Augusti. Berous in c. cum dilecti, nu. 23. de emp. & vend. & alij quos refert Tiraq. de retra. ligna. §. 1. glo. 18. nu. 14.

11 Sed ea scribentium turba nos non deterruit quin contrarium verius, & Christianis hominibus decentius putemus: in primis enim ea receptissima opin. difficultatem patitur ex eorundem authorum repugnantia: ipsi enim non sibi constant, vt colligitur ex Fabia. d. loco, nu. 18. & ex alijs hic, arguentibus à præsumptione scientiæ in re propria, per l. quisquis, infr. eod. cui nullatenus satisfaciunt: concedūt enim & agnoscunt omnes quando læsio est citra dimidiam, præsumi q̄ læsus sciebat valorem, & ideo ei nō succurri: tūc autem respōdent, stante læsione ultra dimidiam cessare eam præsumptionem, & potius errorem præsumi. Ego autem contra eos omnes aduerto præsumptionē scientiæ magis vigere quando læsio enormis est: facilius enim errabit quis in modico excessu, vt communi sensu & rerum experimento satis cōstat: facit l. si. vers.

nec enim, C. arbi. tute. quod enim evidenti-
us est & maius, non tam facile ignora-
tur, ut ex Bal. consulente tradit Anto.
Capi. decis. 69. nu. 15.

12

⊙

Pro hac parte contra cōmunem ali-
ter induco d. l. quisquis, ibi scire debue-
rat: iuxta reg. iuris, paria esse scire vel
scire debere, l. quod te, ff. si cert. peti.
Vnde si per eam l. principaliter exclu-
deretur venditor lēsus eo quòd verū pre-
cium scire debuit, semper utiq; excluden-
dus esset etiam lēsus ultra dimidiam: quia
& in hoc viget eadem ratio vel culpa q̄
scire debuerit. Sed l. hęc, eo non obstan-
te succurrit lēso ultra dimidiam, ergo sci-
entia lēSIONIS non tollit remedium huius
l. Quod etiam suadetur ex generalitate
huius l. & l. si voluntate, infr. eod. quę nō
distingunt an lēsus sciat vel ignoret lē-
sionem. Suadetur etiam ex æquitate, qua
lex hęc principaliter nititur: quę militat
etiam in eo qui sciebat verum precium, po-
tuitq; ex necessitate vel alia causa moue-
ri. Iuuatur etiam quia iura sæpe succur-
runt hominibus dissipantibus bona sua.
Facit etiam argumentum à vitando ab-
surdo, nam ex cōmuni opinione facillimè
tolleretur remedium huius l. probando
coniecturas vrgētes quę sæpius probari
possunt, ad colligendam scientiam valoris
in emptore & venditore: ut fatetur Bal.
hic nu. 9. q. 6. Cagnol. nu. 125. Soci. conf.
48. lib. 4. Dec. conf. 583. nu. 4. qui non ad-
uertunt secundum id fere nunquam locū
manere remedio huius l. ut videtur aduer-
tisse Alberi. hic nu. 12. faciūt plura, quę
ad probandam scientiam tradit Bar. in l.
is potest, nu. 18. ff. de acquir. h. ered.

13

Hęc opin. contra cōmunem placuisse 15

videtur Alberi. hic, nu. 12. nec prorsus
reijcitur à Specul. de rescin. vend. nu. 12.
Apud Lusitanos autem non tantum ob-
servabitur, sed indubitabilis erit, ex salu-
berrima prudentissimaq; Ordinatione.
lib. 4. tit. 30. §. 7. quę aperte decidit, reme-
dium hoc non negari lēsis ultra dimidiā
etiam si probetur eos cōpertum habuisse,
verum rei precium, licet etiam speciatim
huic remedio renuncient: in quo ea Ordi-
natio probat quod iudicio meo de iure ve-
rius videtur, sed aperte corrigit q̄ apud
scriben. receptius est: omnes enim hic, &
in d. l. si quis cum aliter, & alibi sæpe re-
soluūt ex speciali renunciatione huius re-
medij, illud omnino cessare: ut tradit Ca-
rol. Ruin. conf. 16. lib. 4. latius Couarru.
d. cap. 4. lib. 2. resolu.

14

Retēta hac opin. nō obstant quę pro
cōmuni adducuntur: & primo illud vulga-
re q̄ sciētī nō fit iniuria: respōdetur enī
q̄ lex ex æquitate tā grauitē lēsis suc-
currere voluit: eò q̄ iniquitas lēdētis præ-
pōderat culpę lēsi, ut ait gl. in d. l. quisquis,
infr. eod. Alberi. hic, Panor. in d. c. cum
cā, nu. 4. Ideoq; scientia lēsi tollere non
debet hoc remedium: quod probat glo.
(ad quam non solet aduerti) dum limitat
tex. ibi. in l. venditor, infr. eod. Nec obstat
tex. in l. domum, vers. simili quoq; modo,
ff. de contrah. emp. quem ad communem
cōclusionem extollit Roma. in d. l. si quis
cum aliter, nu. 15. & conf. 475. Panthal.
hic, nu. 88. omīssis enim alijs quę dici pos-
sent, respondeo ex deductis in præceden-
cap. quòd hęc lex nouū remedium indu-
xerit, Iureconsultis incognitum: atq; ideo
ea l. non potest adduci ad limitandā hęc.

Ex hac sententia plura vtilia deduci
possūt:

possūt: et in primis cessat varietas DD. quorū traditionibus & coniecturis probandæ sciētiae læsi, ferè inanis reddebatur decisio huius l. Cessāt etiam fraudes & cavillationes, quæ facile incurrerent. In le patet contra ferè omnes hic: cōtra Panor. & Burgen. in d. c. cum causa, læsis citra dimidiam non ideo hoc remedium negari, quia præsumatur nouisse verum rei precium, & donare voluisse quod excedit: non enim id probat l. quisquis, infr. eod. ab omnibus malè citari solita: nec verosimile id est, ex reg. l. cum de indebito, ff. de proba. sed ita iuris conditoribus visum fuit ex rationibus adductis cap. præced. circa §. idem Pomponius, l. in causæ, ff. de minor. cum alijs iuribus quæ etiam in læso ignoranter loquuntur: ut sic in dubio de animo donandi in hac re prorsus silendum sit.

16 Infertur similiter necessario ad praxim & libellum in materia huius l. non esse necessarium articulos vel positiones formare, & læsio per ignorantiam contigerit: contra Bar. & omnes hic, Panthal. n. 204. Panor. & latius Burgen. in d. c. cū causa, contra practi. Pap. in forma libelli huius l. & ita sæpius in praxi obseruatum vidimus. Ex quo etiam resultat non solum in processu non oportere probare ignorantiam, ut colligitur ex Bar. & alijs: sed nec eam allegare, contra eosdem, maxime Burgen. d. c. nu. 20. quos non percepit Forcat. d. dialo. 100. putās DD. exigere probationem ignorantiae, cum illi solā allegationē requirāt.

17 Ex eisdem infertur, iam sustineri non posse quod dicebat Bal. hic nu. 9. q. 6. negans remedium huius l. læso qui circa re

versabatur, eiusq; noticiam habebat: quod tanq̄ receptum iniquè respondebant ex facto consulti, Soci. cons. 48. lib. 4. & Dec. cons. 583. & ibi Molin. alios citās: & Cagnol. hic nu. 145. quorum traditiōe nunquam locus daretur remedio huius l. Quis enim secundum communiter contingentia circa res suas non versatur? Sic etiam reiiciendum est quod iniquè consulebat. Alex. cons. 127. lib. 2. excludens veditorem læsum ultra dimidiam, eo q̄ paucis ante diebus eandem rem carius emerat: inde colligens probationem scientiæ, ad læsum excludendum: quod etiā stante communi opinione tenendum non erat: DD. enim communiter contra sentiunt, concurrente hac grandi læsione, ut colligitur ex Paul. hic nu. 7. Panor. in d. c. cū causa, nu. 4. & contra Bal. tradit speciatim Areti. in d. l. si quis cum aliter, nu. 9. & Panthal. hic nu. 89. & iuxta hanc veriorē sententiam tutius consulere potuisset Hieron. Grat. qui dubitauit cons. 61. nu. 1. & nu. 23. lib. 1.

18 Consequitur etiam non esse speciale in rustico vel foemina, vel alia simplici persona, ut ex scientia valoris rei nō excludatur à remedio huius l. ut non bene putabat Bal. hic nu. 7. cū idem sit in omnibus. Ex quo magis damnandū est quod iniquius tradebat Salic. hic n. 12. qui etiā rusticis & mulieribus remedium huius l. negabat, si probaretur eos nouisse verum precium: Sed Bal. traditio receptior erat secundum tradita à Cagno. hic, nu. 125. Bero. in c. cum dilecti, nu. 25. de emp. & vendit. Boer. decis. 142. nu. 4. Unde etiā comperies, cum Salic. perperam consuluisse Alex. cons. 127. nu. 1. in fin. lib. 2.

Inde

19

Inde etiam deducitur, cauendum esse ab alijs qui malè respondebant, remediū huius l. non dari læso sagaci & experto, ob præsumptionem scientiæ: in quo errore est Panthal. hic nu. 124. alios referens: & M. Mantua. d. lib. 1. locor. cap. 6. Quod falsum esse (omissis alijs argumentis) satis conuincitur ex generalitate huius l. quæ nõ tantū violenter sed ineptè & inuerecundè ad solos ignaros & simplices restringeretur. Inde etiam superflua redduntur multa quæ scriben. inculcant de probanda ignorantiā læsi: per Panthal. hic, ex nu. 206.

20

Ex eisdem infertur ad q. Bar. hic & in d. l. si quis cum aliter, quando in conuentione additur clausula qua inuicē sibi donant vel remittunt quod pluris res valet, vel quod plus pro ea datur: resoluit enim Bar. non ideo cessare remediū huius l. nisi læsus tunc sciret verum precium, & ita communiter DD. hic & ibi, secundū Alex. Ias. Claud. ibi, Panthal. hic nu. 57. Cagnol. nu. 124. Boer. decis. 142. quorum præcipuum fundamentum est ex doctrina I. C. in l. hæc adiectio, 192. ff. de verb. sign. q. ea verba ad modicum referri debeant: & ita Curtius Brugem. lib. 3. coniectur. ad fratr. cap. 2. & lib. 1. ad viuid. colleg. cap. 7. quicquid controuertāt Imol. Roma. Ferret. in d. l. si quis cum aliter. Quæ in re ex coniecturis vel præsumptionibus scientiæ, etiam adiecta ea clausula, non est negandū remediū huius l. iuxta sup. tradita, maxime apud Lusitanos ex d. Ordinatione.

21

In eadem q. Bar. aduerto q. Salic. hic nu. 13. Panthal. nu. 58. Cagnol. nu. 129. Alex. in d. l. si quis cum aliter, nu. 3. in fi.

Ias. ibi, nu. 17. in fi. aperte intelligunt ex prædicta clausula aliquid donatum censeri, quod ex quantitate læsionis deduci debeat, eoq; sublato fieri debere computationem: & sic secundum eos non dicitur læsio ultra dimidiam, nisi prius deducatur illud modicum quod donatum censetur. Quod dixisse videntur ad vitandā argumentationem, ne verba illa maneāt sine effectu.

Ego verò contra eos æquius & tutius puto, Bar. sentire, non esse id modicum deducendum: imò q. si læsio excedat dimidiam, nulla ratio eorū verborū habeatur, quasi conditionaliter prolata fuerint, nisi tanta læsio resultet. Quod videtur sentire Alcia. in d. l. hæc adiectio: nec obstat argu. ne verba superflua maneant, facilis enim responsio est, cum l. ita restringat, sicut in multis facere solet, l. si conuenerit, ff. pro soc. l. quæro, §. inter locatore ff. loca. cum ijs quæ in simili vtiliter tradit Dec. cons. 600.

Nec omittendum fuit quod in eadem q. addit Bal. hic nu. 10. q. 7. nisi in q. Bar. ultra prædictam clausulam, de qua in d. q. adijcerentur verba geminata, q. alter alteri donat totum, & plus quod est in re vel in precio: & ita Salic. nu. 13. Paul. nu. 10. Panthal. nu. 58. Cagnol. nu. 130. & alij relati à Boer. d. decis. 142. nu. 10. Alex. cons. 42. nu. 7. lib. 1. Felin. in cap. si cautio, nu. 39. vers. & hinc, de fid. instru. Hippol. in l. 1. §. quæstioni, nu. 6. ff. de quæstio.

Mihi verò inutilis & reiicienda videtur hæc traditio Bal. & aliorum, quæ in praxi coram doctis non seruabitur: Aduersatur enim regu. l. 2. C. commu. de lega.

de lega. Fortissime autem contra stat
sententia Bar. recepta, ne ex verbis ge-
neralibus tollatur benignum remedium
huius l. ut etiam in renunciatione genera-
li copiose refert Tiraq. in l. si unquam, in
princi. nu. 123. Suadetur etiam hæc pars
ex tex. & ibi nota. in l. fin. §. item quæsi-
tum, ff. de condic. in deb. quod apud Lusit-
anos indubitabile erit ex d. Ordina. &
ita in senatu Paris. iudicari tradit Re-
buff. in 2. tom. ad ll. Gall. titu. de resc. i.
cont. glo. 15. nu. 20. Hoc etiam bene sen-
sit Roma. in d. l. si quis cum aliter, nu. 25.
in fin. dicens in his terminis non dari
geminacionem quæ talem effectum indu-
cat: argu. tex. in l. pediculis. §. labeo, ff.
de aur. & arg. leg. quod nõ satis aduertit
Areti. ibi non enim indistincte negabat
Roma. effectus geminacionis, quos ipse
plene adduxerat, in l. si vero, §. de viro, ff.
solu. matri. Sed in casu Bal. aduertebat
non concurrere terminos efficacis gemi-
nacionis. Facit gl. celebris in l. 4. ff. de pi-
gno. acti. & opin. Roma. diuersa ratioe
magis sequuntur Aret. & Claud. in d.
l. si quis cum aliter.

23 Consecutiue etiã damnanda videtur
alia traditio Bal. hic q. 7. nu. 10. ad fin.
quem sequuntur Salic. Paul. Pãthal. nu.
proxime citatis, dum excludunt contrahẽ-
tem læsum ultra dimidiam, si addat se da-
re vel facere ex certa scientia, nõ per er-
rorem: sequuntur plures in d. l. si quis cū
aliter. Alex. cons. 42. nu. 7. lib. 1. Curti.
seni. cõs. 49. nu. 75. Boer. decis. 142. nu. 10.
Sed melius cõtradicit Cagnol. hic, n. 126
quem vide: & ita suadetur ex I. C. in d.
§. Labeo, & d. §. item quæsitũ, de quibus
nu. præced. maxime si attendas etiã hæc

verba generalia esse, & frequentius ad-
ijci, vel ex stylo tabellionum, vel ex calli-
ditate sagacium magis q̄ ex certa & sin-
cera contrahentium voluntate: quod alibi
plenè & utiliter probo, ad intellectum l.
fin. C. de fideiussor. & ita sæpe iudicari
vidisse tradit Rebus. ubi sup. Proceede-
ret autem Bal. opinio, quãdo apertissime
constaret alterum ex contrahentibus ali-
quid donare voluisse, ut infr. proxime
nu. 25.

24 Ex prædictis infertur ad q. an neces-
saria sit insinuatio in eo q̄ emptor vel vẽ-
ditor sibi remittunt in læsione ultra dimi-
diam, de quo plura refert Tiraq. de re-
tract. ligna. §. 1. glo. 18. nu. 15. plenius idem
Tiraq. in l. si unq̄, verb. donatione, ex nu.
2. vsq̄ ad, 10. Couarru. d. lib. 2. cap. 4.
Boer. decis. 143. post Roma. et Alcia.
in l. 2. ff. de verb. oblig. quorum relatione
receptor opin. videtur, necessariam esse
insinuationem quando cõstat certum ali-
quid deliberato donandi animo remitti,
quod contineat quantitatem in qua de iu-
re requiratur insinuatio. In quibus ter-
minis non obstant argumẽta quæ D. Co-
uarru. pro Calderino adduxit. Si autẽ
non constet certa & deliberata intentio
donandi, ex ijs verbis adiectis in contra-
ctu oneroso, non erit necessaria insinua-
tio, cum de ea nihil agatur, iuxta regu. l. si
quis nec causam, ff. si cert. pet. & ita sen-
tit Alberi. in l. donari, ff. de dona. re-
soluit doctẽ Molin. in consuetu. Paris.
§. 13. glo. 5. nu. 53.

25 Vbi autem verè constaret certa mens
donandi, & aliquid remitteretur de vero
precio, ut alteri ex contrahentibus gratia
fiat, verius putarem necessariam fore in-
sinuationẽ

sinuationem in quantitate quæ de iure in-
 sinuari debeat, etiam si non excedat di-
 midiam iusti precij: & etiam si nõ plus
 sit in donatione quàm in venditione vel alio
 contractu qui geritur. Viget enim iuris
 reg. in sinuationem requirens eaq; solem-
 nitas de iure omnino adhiberi iubetur ad
 vitandas fraudes l. data, C. de de donat.
 ideoq; renunciatio eius solemnitatis non
 valet, vt not. Bar. in l. Modestinus, nu. 9.
 ff. de donat. Sic enim in proposito iure
 cauetur, irritam esse donationem quæ in
 fraudẽ iuris donare prohibentis sub spe-
 cie contractus onerosi fieret, vt probat
 tex. in l. 5. §. circa, ff. de dona. int. vir. &
 vxo. quem tex. bene induxit Curti. in l. 2.
 §. 1. nu. 22. ff. si cer. petat. Facit doctrina
 Bar. in l. 2. ff. si quis à par. fuer. manu.
 Quod nouè aduerto contra Tiraq. in d.
 l. si vnq; nu. 9. contra Boer. d. decis. 143.
 Si vero contrahentes non intendant deli-
 beratè donare, quàmuis alter ex læsione
 alterius multum lucretur, non erit neces-
 saria insinuatio: nec susceptis postea li-
 beris reuocabitur quantitas in qua læsio
 fuit: vt doctè tradit Couarru. d. c. 4. nu.
 12. quicquid plures inuoluant, & cum ijs
 Tiraq. in d. l. si vnq;, verb. donatione, nu.
 5. & 6. facit resolutio Molin. proxime
 adducta, nu. 24. & quæ diximus sup. in 2.
 cap. 2. par. Rub. post princ.

26 Ex prædictis etiam egregiè infertur
 ad quæstionem, quando in contractu ap-
 ponitur pœna si alter ex contrahentibus
 contraueniat, an ea pœna teneatur is qui
 ex læsione ultra dimidiam, contra conuẽ-
 ta agit ex remedio huius l. Alberi enim
 hic nu. 10. referens Rosfred. scribit læsum
 à tali pœna conuentionali non excusari.

Ego autem contrarium verius puto, &
 læsum liberè tunc audiendum: non obstan-
 te pœna, quæ cessare debet, cum lege per-
 mittente aduersus contractum agatur: ex
 mente Rebuff. in d. loco, nu. 29. Cum
 enim principalis conuentio non liget, re-
 gulariter nec pœna promissa seu adiecta
 iuxta glo. celebrem in l. 3. verb. Fabiana.
 ff. si quid in fraud. patro. cum traditis à
 Ias. in l. 1. §. si vir vxori, n. 18. ff. de acquir.
 poss. Felin. in c. significantibus, ad fin. de
 offic. deleg. Hippol. de fideiussor. nu. 310.
 Quod iuuatur ne per obliquũ facile tol-
 latur, elusoriumq; maneat remediũ huius
 l. contra doctrinam l. si quando C. de in-
 offi. testa. & l. Seius & Augerius, &
 ibi Bar. ff. ad leg. falcid.

27 Infertur ex supra dictis ad intellectũ
 tex. in l. si quis donotionis, 38. ff. de con-
 trab. emp. vbi I. C. venditionem appellat
 etiam quæ viliori precio fit donandi cau-
 sa: quæ l. à multis sup. citatis nõ bene ad-
 ducitur: non enim negat in eo quod donari
 intendatur, seruandas esse iuris regulas
 de donatione agentes: & consequenter nõ
 obstabit ea l. liberis postea susceptis, si
 aliud eos non impediatur. Nec ex eadem
 l. negabitur solemnitas insinuationis, si ea
 concurrant quæ insinuationem necessariã
 faciunt: licet fortassè contrarium sense-
 rit Bal. sæpe commendatus in Rub. C.
 de contrab. emp. q. 12.

28 Infertur etiam ad intellectum tex. in
 l. imaginaria, 16. ff. de regu. iur. quæ habet,
 nõ dici imaginariam venditionem vbi pre-
 cium accedit: glo. enim & DD. cõmu-
 niter intelligunt imaginarium ibi pro si-
 mulato accipi: & ita Bal. in l. cum preci-
 bus, C. de probat. glo. in l. nuda, ff. de cõ-
 trab.

trah. emp. glo. in l. 4. §. si ab ignoto, ff. de manumis. Sed contradicit Alcia. lib. 3. parerg. cap. 11. eo tantum argumento, quod etiam interueniente precio aliud agi, aliudque simulari potest. Ego vero à communi interpretatione non recedo, quia euidenter probatur ex Modestino in l. contractus, §. ff. de actio. et oblig. et non relato Alcia. ita tradit Loriot. in tracta. de reg. iur. axiom. 120. ubi axiom. sequenti intelligere videtur, d. l. imaginaria, ut ibidem exponit Ioa. Ferr. ne qui precium accipit, contractum simulatum arguere possit: quod nec congruit verbis illius l. nec tutum est, ex l. 1. cum sequen. C. plus vale. quod agitur. Et apud Lusitanos id deciditur, Ordina. lib. 4. titu. 15.

29 Potest fortasse melius intelligi. d. l. imaginaria, ut significet posse tunc simulationem et fraudem quoad alia incidere: sed ipsam venditionem quæ precium habet, imaginariam vel simulatam non dici, cum ex suis partibus constet: iuxta l. nec emptio, et l. pacta, ff. de contrah. emp. et d. l. si quis donationis, ff. eod. Quod apte et utiliter probatur ex ijs quæ scribo in l. 3. par. fol. 138. C. de bon. mat. ad Bar. in l. 2. ff. si quis à paren. fu. manu. et ita vitatur argumentatio Alcia. Cui nemo ex scribentib. negat quod ipse tradit, precium quod I. C. ait facere, ne venditio simulata dicatur, non intelligi de precio vnius nammi, quia id precium non censetur, iuxta l. si quis ante, cum ibi not. ff. de acqui. poss.

30 Tandem magis ad tractatum proprium huius l. infertur ad verum intellectum l. quisquis, in fr. eod. quam omnes male adducunt in hac materia, dum ex ea falso col-

ligunt, læsum citra dimidiam præsumi quod scierit verum precium et donare voluerit: probant enim sup. nu. 15. talem scientiam non præsumi: minusque talem donandi animum, sed longè diuersa ratione, læsis tunc non succurri. In le. necessario corrumpit aliud ad quod ea l. citatur ab omnibus, secundum Paul. ibi, et DD. hic, et in d. c. cum causa: et Fabian. d. tract. q. 8. nu. 18. Colligunt enim ex ea l. quælibet præsumi scire valorem suarum rerum, et vires patrimonij: quæ collectio fecit glo. Bar. et alios in maximas difficultates incidere, ut statim explicabo.

31 Interim vero aduerto l. illam non probare communem collectionem, non enim ex præsumpta scientia arguit, sed ignorantiam damnat, nec contrahentem ob eam excusat: ut euidenter ex verbis d. l. comperies. Inter ea autem longa differentia est: sic enim scriben. sæpissime tradere solent erroneè, quemlibet præsumi scire iura, per l. leges sacratissimæ, C. de legib. quod communi sensui repugnat, cum etiam qui docti habentur, et longo tempore iuri operam dederunt, vix ea quæ iuris sunt assequi possint. Ea autem l. tantum probat, non excusari errantes ex ignorantia iuris, ut bene aduertit Alex. in l. 1. §. si quis ita, nu. 9. ff. de verb. obl. Felin. in c. de quarta, n. 28. de prescrip. Corras. lib. 4. miscel. cap. 17. Alcia. regu. 3. præsump. 10. nu. 10. vers. non obstat: quod alibi latius orno.

32 Ex qua veriori declaratione d. l. quisquis, cessat difficultas qua torquentur gl. et DD. de tex. in §. in fraudem, Institu. quibus ex caus. manumi. non lic. de quo utrobique opponit glo. nec soluit: Alberi. ind.

in d.l. post antiquos mirè fluctuat: Bar. in Authen. sed cum testator, nu. s. C. ad l. Falci. confugit ad distinctionem inter actus viuentis & actus morientis: seu inter conuentiones & vltimas voluntates resoluens vt scientia valoris rerum & patrimonij præsumatur in contrahente, & ita procedat d.l. quisquis. In testatore autem non ita præsumatur: & ita intelligatur d. §. in fraudem. Et resolutionem Bar. sequuntur plures, vt per Paul. & Corne. ibi: Ange. Are. in d. §. Gome. in §. item si quis in fraudem, nu. 25. Instit. de actio. In quas difficultates inciderūt DD. putātes d.l. quisquis, probare reg. affirmatiuam, quemlibet præsumi scire valorem rerum & patrimonij. Cui præsumptiōi aduersatur tex. in d. §. cū inquit, Sæpe de facultatibus suis amplius quàm in eis est, sperant homines. Facillimè aut vitarent glo. & DD.

eas angustias, si aduertissent in d.l. quisquis, talem præsumptionem non constituit: & ita cessare oppositionem & difficultatem ex d. §. quem perperam intellegebat Bar. & plures eum sequentes: tex. enim non tantū loquitur de libertate data in testamento, sed etiam inter viuos, iuxta principium tituli, vt melius aduertit Ias. in d. §. item si quis in fraudem, nu. 48. & Aret. cons. 47. & ita eum §. intellexit glo. in l. i. C. qui manu. non poss. Quod etiam ratione conuincitur, cum sæpissime homines maiori deliberatione testentur quàm contrahant: Vnde regulariter non erat cur magis præsumeretur obliuio in testante quàm in contrahente. Nec cur magis errarent testantes circa patrimonium, quàm alia negocia gerentes. Et ita verius intelligentur eadem verba apud I. C. in l. in fraudem, ff. qui & a quib.

Prima pars L. secundæ.

C. de rescin. vend.

CAPVT TERTIVM.

SVMMARIA.

Raditur communis ampliatio huius l. ad cōtractus bonæ fidei, & ultra scriben. exacte tractatur eadem ampliatio, vsq; ad nu. 4.

- 5 Agitur de contractibus stricti iuris, an in eis locus sit remedio huius l. & explicatur, examinanturq; multa à DD. hucusq; nō recte tradita, vsq; ad nu. 7.
- 8 Agitur de actione, qua reperere possit lesus ultra dimidiam in contractibus stricti iuris: reprobaturq; communis opinio, tribuens tunc condictionem indebiti: traditurq; circa id noua opin. in omnibus contractibus & nu. 9.
- 10 Inferuntur aliqua ex præcedentibus.
- 11 Ostenditur parui momenti esse qd Bar. & DD. prolixè tractant, quando stipulatio interponitur in contractu bonæ fidei: & dicuntur aliqua ultra DD. nu. 12.
- 13 Agitur de permutatione, an & qualiter in ea locus sit remedio huius l. & adducuntur examinanturq; nonnulla melius quàm hucusq; scriptū sit: recitaturq; noua opin. Molin. et sustinetur cōmunis, vsq; ad nu. 15.
- 15 Agitur de eadem permutatione in beneficiis ad materiam huius l. & de lesione in pensionibus.
- 17 Agitur etiam de lesione in locatione & conductione, & traduntur aliqua non vul

- garia, improbatuq; consilium Dec. vsq; ad nu. 20.
- 21 Exactissime tractatur opin. Bar. circa indicandam sterilitatē, causamq; remittenda pensionis conductori, tradunturq; aliqua in ea re non vulgaria, vsq; ad nu. 24.
- 25 Agitur de quadam traditione Pau. Cas. ad propositum memorabili.
- 26 Tractatur utiliter de renunciatione casuum fortuitarum, contra glo. & aliquos DD. agiturq; de intellectu tex. in l. sed & si quis, §. que situm, ff. si quis cautio. vsque ad n. 28.
- 29 Exactissime tractatur articulus de casu insolito, an cōprehēdatur in renunciatione casuum fortuitarum: agiturque notabiliter de intellectu tex. in l. fistulas, §. frumenta, ff. de cōtrah. emp. vsq; ad nu. 31.
- 32 Tractatur aliquo modo, quomodo dicatur casus insolitus in ea materia.
- 33 Agitur de q. renunciationis casuum non cogitatorum, & improbatu opin. aliquorū.
- 34 Agitur utiliter de q. glo. in l. si merces, §. vis maior, ff. locat. an pensio augeatur fructibus nimis crescentibus.
- 35 Agitur in eo proposito de intellectu l. 2. C. de alluio.
- 36 Traditur utilis limitatio in locatione, vt aliquando in ea non procedat remediu huius l.
- 37 Agitur de lesione in embiteusi: & an in ea sit locus remedio huius l.

1 **H**EC l. de venditore lo-
quēs, recte à gl. & DD.
intelligitur etiā ī ēptore ita
grauiter leso, vt deductū fuit
in preced. cap. Addit etiā gl. quā ōnes
sequitur, remediū huius l. cōpetere in ōni
bus contractibus bonæ fidei, p̄ quo Bar.
hic col. 2. nu. 8. adducit tex. in l. in cōtracti-
bus, supr. ex quib. caus. maior. vbi glo. &
DD. id variando colligunt: & eandem
l. vt expressam notant Oldra. vt p̄ Al-
ber. hic col. 2. nu. 7. & scrib. in l. si quis cū
aliter, vbi Roma. nu. 21. & Antoni. Go-
me. lib. de contract. cap. 2. nu. 23. in fi. qui
etiā citant tex. in l. maioribus, supr. cō-
munia vtriusq; iudic. Argumentantur
etiā à paritate rationis, vt per Alber.
d. nu. 7. Bal. d. n. 5. Paul. n. 14. qui ad hoc
cōmendat tex. in l. 1. §. si quis in fraudē,
ff. si quid in fraud. patr.

2 Ego in hac receptissima conclusione
aduerto eam non p̄bari in d. l. in cōtracti-
bus, nec in d. l. maioribus: qui. i. neutra ea-
rum proponit idem factum, nec continet
idem ius: vt constat ex litera vtriusq; quā-
uis iudē Cæsares huius l. & illarum au-
thores fuerint. Aduerto etiā hanc cō-
munem ampl. ad ōnes contractus bonæ
fidei, nō leuē difficult. itē inducere ad id,
qd etiā magis comuniter resoluunt scri-
ben. dum in effectu ampliant remedi-
um huius l. ad cōtractus stricti iuris, vt
inferiū. Nec ad hanc ampliationē astrin-
git argumentum Pauli ex d. §. si quis in
fraudē: cū ibi magis de rigore tractetur
hic verò de æquitate. Nec in materia illi-
us tex. congruit vlla consideratio cōtrac-
tus bonæ fidei vel stricti iuris, sed tantū

an in patronū libertus fraudem commit-
tat: nec etiā concluderet argumētum à
paritate rationis. Ea enim etiā in cōtra-
ctibus stricti iuris viget. ex l. bonam fidē,
supr. de actio. et oblig. l. nam hoc natura,
ff. de condict. indeb. Item cum ante hanc
l. læsis in precio remedium non daretur,
vt plenē p̄bau sup. in 1. cap. parū valeret
argumentū ab æquitate, contra apertā et
generalē reg. l. i. causæ, §. idē Pōponius.
ff. de minor. l. itē si precio, §. fin. ff. locati.

3 Ex quibus hæc apl. receptissima non
videretur difficultate carere, replicariq;
posset ex iuribus quæ indistinctē læsis in
precio tm̄ recursū negabant: vnde paula-
tī induceretur posse hanc l. correctoriā cē-
seri, vt secūdū receptas traditiōes nō tra-
beretur extra casū suū. Posset itē replica-
ri ex doctrina. I. C. in l. p̄spexit, ff. qui et
ā quib. cū notatis in l. 1. C. de legib.

Sed his nō obstantibus recedendū nō est
a cōi sentētia ampliāte remediū huius l.
ad alios cōtractus cōcurrente pari rati-
one, quæ in iure totū semper facit: quod
mibi suadetur ex eo qd antiqua reg. d. §. idē
Pōponius, cū simulib. non magis in vēdi-
tione, q̄ in alijs contractibus locū habe-
bat. Vnde sicut hæc l. venditori læso no-
uē succurrit, satis videtur regulā illā ab-
rogare, vbi tanta læsio contigerit. argu-
tex. notab. i. l. his solis, C. de reuoc. dona.
ad fi. ibi, satis tacitē cautū putam.

4 In eadē verò recepta sentētia cū iudi-
cio aduertit Molin. lib. de cōmer. nu. 182.
cōem ampliationē ad alios cōtractus tā
ample stare non posse: necessarioq; re-
stringi debere ad cōuētiōes cōmutatiuas,
in quibus ex vtraq; parte datur vel pro-
mitti-

mittitur unū p̄ alio. Et ita Bar. cōf. 90. n. 2. Vnde agnoscūt scrib. nō p̄cedere hāc l. i actu, quo liberalitas exercetur, licet alij sex causis rescīdi possit, vt tradit Laurē. Siluā. cōf. 13. n. 4. Et Fabian. de emp. q. 8. n. 10. Sic etiā rectē sensit Rebuf. in. 2. thom. ad cōstit. Gallic. in tract. de rescissione contractuum, artic. vnico gl. 15. nu. 6. vt hęc cōis opin. necessariō restringatur ad cōtractus in quibus cōgruere possit consideratio læsionis quæ nō applicatur ad depositū, nec ad mandatū, nec ad cōmodatū: in quibus reuocatio facile dabitur, sed citra remediū huius l. eiusq; requisita, quia in his cessat cōmutatio reciproca vnius rei pro alia, quod nō percepit Cremen. hic in sua repet. nu. 26. Ex quo etiā cauebis ab alijs hic, Et in d. l. si quis cū aliter, Et in c. cū dilecti: dū indistinctē incautē tradunt remediū huius l. cōpetere in omnibus cōtractibus enumeratis in §. actionū Inst. de action.

Anteq̄ descendamus ad particularia contractuum nomina, oportet genericē tractare, quid in cōtractibus stricti iuris quales cōiter censentur oēs, qui nō enumerantur in d. §. actionū. An Et in ijs locus sit remediū huius l. Gl. aut̄ hic vacillat, DD. antiqui Et nouiores variant, nec vllus rem satis explicat. Ias. in d. l. si quis cū aliter, nu. 18. Et in l. de quibus, nu. 29. ff. de legi. asserit receptū esse, nō cōpetere remediū huius l. in contractibus stricti iuris. quod cōfirmari posset ex plurimis scrib. supra citatis, dum ampliant hanc l. ad contractus bonæ fidei, quasi non obscure significent, diuersum esse in contractibus stricti iuris: quod videtur decepisse Iasonem vbi supra.

Aduer to igitur q̄ Bar. Et alij hic,

Et in d. l. si quis cū aliter: æquiparāt oēs contractus bonæ fidei Et stricti iuris quoad excipiendū: quādiu scilicet res nō traditur vel precium non soluitur, resoluetes cōite, recomētū posse semper excipere ex cā tantæ læsionis, vt etiā tradit Alex. cōf. 89. nu. 11. lib. 2. Controuersia autem est quoad agendū post rem traditam vel precium solutum.

6 In quo cōperies Bar. Et reliquos in contractibus stricti iuris etiā post rē traditā vel precium solutū, non negare ius agēdi cuiuscūq; læso vltra dimidiā, sed variāt in cognoscendo remedio, quo agēdū sit, vt cōstat ex Bar. Bal. Paul. hic, ex Alex. Et Aret. in d. l. si quis cū aliter. Et latē Crem. hic 3. Ampl. nu. 28. Cagnol. n. 65. Ex quibus colligitur, receptā esse sententiā, vt etiā in cōtractibus stricti iuris læso vltra dimidiā succurratur, sed non actione eiusdē contractus, vt etiā resoluit Fulgo. hic nu. 4. Alex. in d. l. si quis cū aliter col. 2. nu. 6. in fin. Et ibi Claudius col. 1. vers. ex predictis. Anton. Burgē. in d. c. cum cā, nu. 15. Afflic. in c. 1. nu. 86. de feud. dat. in vicē l. cōmis. Gregor. Lup. s. par. tit. 5. l. 56. verbo. menos.

Verius igitur Et receptius est, remediū huius l. in effectu in contractibus etiam stricti iuris locum habere, tam ad excipiendum, q̄ ad repetendum, licet glo. hic Et plures inuoluant, Et Panor. non resoluerit in d. c. cum causa, nu. 8. in fine nec Corn. cōf. 240. nu. 2. lib. 4. Probat̄ autem hęc recepta opinio ab identitate rationis. Nam Et in contractibus stricti iuris militat æquitas, in qua hęc l. fundatur: quamuis ad alios effectus sint differentie inter eos contractus. iuxta notata in d. §. actionum: facit tex. in l. in om-

nibus negocijs, 16. ff. de action. & oblig. ibi, siue bonæ fidei sint, siue non. Eaq; opinio apud Lusitanos indubitabilis erit per Ordinationem lib. 4. tit. 30. §. 3. ubi verbis vniuersalibus & geminatis extenditur hoc remedium ad omnem conventionem commutatiuam: facit tex. in l. 1. §. conuentionis, ff. de pact. Sed hæc conclusio necessariò restringi debet ad contractus, in quibus inuicem datur & recipitur: prout supra diximus ad contractus bonæ fidei. Non enim hæc l. congruit mutuo, quod stricti iuris est, nec in eo quadrat tractatio læsionis ultra vel citra dimidiam, minisq; electio illa conuento data in hac l. quicquid in mutuo, his non consideratis, aliqui inuoluant & cum ijs Cagnol. hic nu. 58.

8 In eodem articulo resoluit scrib. magis cõmuniter, læso in contractibus stricti iuris ad repetendum dari condictio- nem indebiti, ut tradit Cagnol. hic nu. 65. & 68. Alex. & Claud. ubi supra in d. l. si quis cum aliter. Sed videtur non congruere condictio indebiti, cum hoc casu quicquid soluitur, ex valido contractu debeat: nec indebitum appellari possit, ideoq; condictio illa non satis applicatur attenda doctrina, l. 1. ff. de condict. ind. & §. item is cui inst. de oblig. quæ ex quasi contrac. Nec obstat tex. in l. qui excepti- onem, 40. ff. de condict. indeb. quã Bar. & omnes in proposito adducunt: Puto enim eã l. non benè applicari, quia loqui- tur de exceptione perpetua, & euidenter competente ab initio contractus, ut patet ex litera illius l. At in nostra materia à principio omnia suam formã habent, nec datur euidens vitium, imo requiritur po-

stea exacta probatio læsionis per mul- ta extrinseca.

9 Vnde contra omnes hucusq; scrib. ve- rius putarem in contractu stricti iuris læsis ultra dimidiam competere actionẽ ex eo contractu, si teneatur cõmunis opi- nio glo & DD. quæ habet, in contracti- bus bonæ fidei actionẽ ex contractu da- ri in terminis huius l. Nõ enim est vrgēs ratio differẽtiæ, licet aliqui obijcere pos- sint, in contractu bonæ fidei actionẽ da- ri extra ea quæ conuenta sunt, magis q̃ in cõtractu stricti iuris: quod nihil obstat, cum in effectu secundum receptas sentẽ- tias l. hæc ad cõtractus stricti iuris am- plietur, nec tunc prorsus extra conuenta actio datur, quã ex hac l. actũ censeatur inter contrahentes, ut alter saltim nõ mi- nus accipiat, q̃ dimidium eius, quod dat, iuxta deducta in preced. cap. facit tex. in l. si is qui, 13. §. fin. vers. plerũq; ff. cõmod. Illud fortasse verius erit cõtra gl. & dd. in omnibus contractibus in hac materia magis cõpetere conductionẽ ex l. attento, q̃ hæc l. nouè succurrit, cū antea nullũ re- mediũ læsis in precio daretur, ut late pro- bavi supra in. 1. cap. Nec obligatio tunc resultat ex tenore conuentorũ, sed princi- paliter ex æquitate, cui hæc l. vires tribuit. & ita videntur concurrere oĩa, ex quibus condictio ex l. dari debet, iuxta clara ver- ba I. C. in l. vnica, ff. de condict. ex l.

10 Retenta ergo recepta ampliatione, q̃ hæc l. etiam in contractibus stricti iuris procedat, cauendum est ab Ias. & alijs de quibus supra qui contrarium re- ceptum putarunt. Infertur etiam ad contractus innominatos, quatenus non continentur in §. actionũ. Inst. de action.

ut

ut & in illis locus sit remedio huius l. Qua in re miserè lapsus fuit insignis Paul. Castr. hic, nu. 13. dum ad cōtractus stricti iuris exemplum ponit in permutatione, quæ bonæ fidei est, per tex. apertum in d. §. actionum. Et in hanc rem cōducet quod tractauimus in. 2. par. Rub. cap. 1. nu. 10. ubi ex Fortu. et Dec. alijsq; recentioribus contra antiquiores probauimus permutationem dici, non tantum cum species pro specie, sed etiam cum genus pro genere datur: quod etiam notat Emil. Feret. in l. iurisgentiū, ff. de pact. nu. 41.

ii Ex ijs etiam infertur non esse magni momenti id, quod amplissimè tractant Bar. Roma. Aret. & Ias. in d. l. si quis cum aliter. An hæc l. locum habeat in stipulatione interposita super contractu bonæ fidei: & locū habere asserit Bar. ex glo. ibi, subdens idem esse quando in fine contractus adijceretur quod partes præcedentia per stipulationem confirmabant inuicem interrogando & promittendo: quam formulam in instrumentis consuetam esse tradit Bar. ibi. & in l. 2. in fin. C. de condict. ob causam: debuitque citare tex. apertum in l. iurisgentium. §. quod fere. ff. de pact. ubi I. C. ait solitum esse in instrumentis patetorum ea verba adijcere, interrogauit Titius, spōdit Meuius, ex quibus inquit resultare probationem stipulationis: Ad rem verò nostram cōmunis opinio est cum Bar. ut tradit Alex. in d. l. si quis cum aliter, nu. 3. Ias. nu. 12. Cremen. hic nu. 30. Cagnol. nu. 71. Burg. in d. c. cum causa, nu. 9. Ias. in Rub. ff. de verb. nu. 15. versi. septimo. Ias. in l. cum mo

ta. nu. 13. C. de transf.

12 Quæ cōmunis sententiā non solum vera sed indubitabilis mihi videtur, quia emētes & vendentes vel alium contractum bonæ fidei gerentes, interrogando & respondendo, formaq; stipulationis utendo, non minus intendunt contractum principalem gerere, eumq; suo nomine appellare, ut constat ad sensum, probaturq; ex doctrina. I. C. in l. 5. §. conuentionales. ff. de verb. oblig. ibi, ex negotio contracto pendent. probatur etiam ex tex. notab. in l. 3. ff. de Rescind. vend. ubi habetur, emptionis & venditionis naturam nō mutari accedente stipulatione: in idq; induci potest tex. in l. si stipuler. 35. §. fin. ff. de verb. oblig. dum habet, q; si in vendendo vel locando ad interrogata non respondeatur eo modo, qui in stipulatione necessarius est, valebit tamen contractus, si tandem consentiatur in eo quod responsum est. Vult enim. I. C. non mutari naturā venditionis vel locationis, lz contrahatur per modū stipulationis interrogando & respondendo, quasi semper attendi debeat natura cōtractus principalis quæ partes per stipulationem agere intendūt. de quo tex. vide omnino Duaren. ibi merito sigillantē cuiusdā audaciam in mutāda littera tex. is autem (cuius nomen & locum tacet) est Franc. Zoanet. in lib. restitut. ad leg. Digest. cap. 14.

13 Cū autē remediū huius l. extendatur ad alios cōtractus bonæ fidei, & in effectu ad cōtractus stricti iuris: opere precū erit speciatim de aliquibus cōuentionibus tractare. Et primò de permutatione in qua oēs scrib. hic, et in d. l. si quis cū aliter, & in d. c. cum cā, & ubiq; in hac materia

asserunt omninò locum habere hanc l. tū
quia in permutatione aptè concurrat qua
litas commutationis: tum quia vicina est
emptioni, l. 2. ff. de rer. perm. l. sciendum
versi. penul. ff. de edil. edic. cum traditis a
Tiraq. de retrac. ligna. §. 1. glo. 14. ex
nu. 28.

Sed quāvis ea sit receptissima opinio,
maiori tñ declaratiōe eget: duplex igitur
inspectio in permutatione cadit: prima
circa quantitatem læsionis: secunda cir-
ca modum agendi. Circa quantitatem nō
aduertunt nec explicant DD. quanta
esse debeat ut permutanti læso succurra-
tur. Ego aduerto quòd secundū verā cō-
putationem quam probavi in præceden.
cap. semper inspicere debet, an quis acci-
piat saltim dimidium eius quod dat: & ita
computatio læsionis erit certa & clara,
si læsus probet rem quam accipit, non va-
lere dimidium eius quam dedit: prout si læ-
sus dedit rem valentem viginti, accepitq̄
aliam non valentem decem, nam si decem
valeret, non diceretur læsio ultra dimidiā
secundū hanc computationem: quicquid
in exemplo permutationis dicat Paul.
Cast. hic nu. 12. versi. pone.

14 Dubitatio autē non leuis erit si atten-
das cōmunem opinionē diuersimode cō-
putantem læsionem emptoris & vendi-
toris: asserunt enim scriben. quòd si res
valet decem, & venditor accipit minus
quàm quinq̄, dicitur læsus ultra dimidiā:
si verò emptor tunc dat plus quàm quin-
decim, dicitur etiam læsus ultra dimidiā,
quod ego in emptore improbau in cap.
præced. Sed retēta cōmuni opinione sū-
mè aduertendum esset in permutante læ-
so: cui facilius ob minorēq̄ læsionē suc-

curretur, si emptori comparetur: finge eū
dedisse rem valentē viginti, si eum vendi-
tori æquaueris, non dicitur læsus ultra di-
midiam, nisi res quam accipit minus decē
valeat, incipietq̄ computatio a valore rei
quam dedit. Si verò ipsum permutantē
læsum æquaueris emptori, incipiet cōputa-
tio à re quā accipit: et si ea valeat decē, sa-
tis erit q̄ alia res data valeat plus quàm
quindecim, ut læsio dicatur ultra dimidiā.
Qua in re ego tunc adhærerem veriori
cōputatiōi, quam cum Molin. probavi in
præced. cap. ut inspiciatur, an læsus rece-
perit saltim dimidiū eius quod dedit: quia
in permutatione ea cōputatio vera manet
etiam secundū cōmunē opinionē, æquā-
do permutantem læsum venditori læso, ita
enim in venditore agnoscunt omnes: mili-
tat etiam iuris regula de sustinendo con-
tractu, Panor. in d. c. cum causa. nu. 3. &
in hac materia receptum est ut in dubio
non censeatur læsio ultra dimidiā, quod
ex glo. notat Bal. & ibi Raphael Cu-
man. in fine princ. l. si fundus sterilis. ff.
de reb. eor. Quibus non expensis nec
ita cōsideratis hoc videtur probare Mo-
lin. in lib. de commerc. q. 14. nu. 180.
licet contrarium colligi possit ex Pau.
Castr. in l. 1. nu. 10. ff. de rer. permu. dum
æquiparat permutantem emptori.

Altera inspectio in permutatione est
circa modum agendi. DD. enim dum
permutationem omnino in hac re vediti-
oni æquant, non obscure significant, per-
mutantem læsum agere debere iuxta mo-
dū de quo in hac l. ut aduersarius supple-
at quod deest iusto precio rei quam læ-
sus dedit: vel eam restituat, accipiatq̄ eā
quam læsus accepit: & ita Decius
cōs.

conf. 210. col. 1. & sequen.

Sed contrarium nouè aduersus scriben. tradit Molin. in consuetu. Paris. §. 22. nu. 41. audacter asserens omnes deceptos fuisse, nec in permutatione dari posse electionem de qua in hac l. concludens q̄ conuentus probata læsione in permutatione precisè restituit læso rem quam ab eo accepit: nec audietur, si velit supplere iustum precium. Quā opinionem legisse etiā memini apud Frac. Balduin in commentar. ad ll. rustic. pag. 3. nu. 5. In id autem argumentatur Molin. à læsiōe in diuisione bonorū de qua agemus in sequent. cap. Argumentatur etiam ab intentione contrahentium, dicens q̄ in venditione alter vult rem, alter precium: ideoq̄ inter ementem & vendētem rectè admitti debet ea pensatio & supplementum: diuersum inquit esse in permutantibus, quia neuter (inquit) intēdit videri, sed vterq̄ vult habere pensationem rei suæ in alia similis qualitatis.

Ego puto veriore esse receptā opinionem: vt etiam in permutatione detur conuento ea electio de qua in hac l. Militat enim ratio commutationis, & similitudo emptionis & venditionis: nec repugnat mens contrahētium, quia permutās etiam si læsus sit in precio rei quam accipit, eandem tamen rem principaliter habere prætendebat: atq̄ ideo conuentus nullam ei iniuriam facit, retinendo rem quam à læso accepit, supplendoq̄ ei iustum precium: & ita contra Molin. pro communi retorquetur eius argumentatio, considerando q̄ vterq̄ permutans rē alterius prætendebat: eamq̄ vterq̄ retinet, & sic in re permutata neutri eorum

fit iniuria. Quæ tunc fieret quando res non traderetur, vel tradita euinceretur, l. 1. ff. de rer. permu. iniuria autem vel inæqualitas tunc in precio tantū est. Iustè igitur secundū communem opin. in precio fiet pensatio & supplementum, secundū ea quæ exactè deduximus supra in Rub. 2. par. c. 2. nu. 24. facit traditio Iurisconsulti & Imperatoris q̄ res omnes precio æstimantur: & per pecuniam ad æqualitatem reducuntur l. 2. C. de consti. pecu. l. si ita, ff. de fideiuss. cum alijs de quibus supra in 1. par. Rubr. cap. 3. & in terminis in permutatione pro communi opinione id probat tex. in c. & si quæstiones, de rer. permu. ibi, certam pecuniæ summam, vt sic ad æqualitatem permutationes valeant peruenire, & ibi, pecuniam posse refundi.

16 Limitatur tamen hæc receptissima conclusio, ne procedat in permutatione beneficiorum: vt tunc cesset remedium huius l. etiā si alter ex permutantibus læsus sit ultra dimidiam redditū sui beneficij, quod securè vt receptum tradit Panthal. Cremen. hic nu. 128. in. 29. fallē. referens Vbald. & plenius Cagnol. hic nu. 57. & ita eleganter consuluit Decius cōf. 210. & cum Decio Probus ad Ioa. Mon. in c. fin. de remun. in 6. & Rebuf. in 2. tomo ad ll. Galli. d. tit. de rescis. cōtrac. gl. 15. nu. 10. pag. 180. & Gregor. Lup. in l. 56. tit. 5. in 5. parte: ex quibus ea dicetur communis opinio, maxime cum eam probent Anch. & Imol. in c. cum causa de emp. & vend. & ita asserit Couarru. lib. 1. resolu. cap. 5. Con-

trarium autem aperte respondit Calder. cons. 4. de rer. permu. & eo non relato Anto. Burgen. in d. c. cum causa, nu. 59. ubi non male respondet fundamentis communis opinionis. Quæ mihi non videntur concludere: argumentantur enim DD. q̄ beneficium est quid spirituale, in quo non cadit æstimatio: sed facile replicari posset separatã esse causam reddituum & temporalitatis beneficiorum a iure eorum spirituali, ex d. c. & si quæstiones, de rer. permu. Minus obstat aliud fundamentum communis opin. q̄ post perfectam permutationem vterq̄ possidet ex autoritate superioris confirmantis non à permutante: nam ea autoritas non tollit restitutionem, nec remedium aduersus tantam læsionem, vt infra in 2. par. Prædicta verò communis opinio cessabit in pensionibus, in quibus non vigent rationes quæ assignantur in beneficijs: & ita de læsione in assignanda pensione tradit Staphil. de gratijs, §. in primis, nu. 88.

17 Consecutiue ad similitudinem emptionis & venditionis tradunt omnes hic, & in dictis locis, remedium huius l. pariter locum habere in locatione & conductione, quæ & bonæ fidei est, & emptioni vicina, l. 2. ff. locat. quod notat glo. in l. si ea pactione, C. de usur. glo. in l. si olei C. locati: non verò id notauit glo. in l. ite si precio, §. fin. ff. loca. licet ex eo loco eã citet Roma. in d. l. si quis cum aliter, nu. 18. Et in locatio. & consuluit idẽ Roma. (quem referunt & sequuntur Cagnol. & Cremen. hic,) cons. 423. dicens ibidẽ nu. 1. tunc æstimandam esse læsionem attentam cõsuetam mercede, an minus dimidia

res locetur, vel ultra dimidiã conducatur. 18 Ego verò in locatione & cõductiõe, ex consuetam pensione vel mercede, consentire resultare idoneam, sed præsumptiuam probationem. Verosimile enim est, consuetam mercedem iustam esse, nec homines communiter tantò minoris locare, nec econtrã tantò pluris conducere, vt læsi maneant ultra dimidiã iustæ mercedis. Sed crediderim posse admitti cõtrariam probationem, qua liqueat cessare tantã læsionem: prout si conductor fundi se læsum dicat attentam solita mercede: locator autem concludenter probet, conductoris detrimentum non excedere dimidiam, facta computatione valoris fructuum deductis impensis. Tunc enim opinio veritati cedere debet, iuxta vulg. reg. l. continuus, §. cū ita, ff. de verb. oblig. glo. in Auth. sed iam necesse, C. de donat. ante nupt. Et ita si conductor excipiat, arguatq̄ ex consuetam mercede, replicabit locator ex rei veritate, obtinebitq̄ ex decisione huius l. requirentis tantam læsionem qua constat, non accipi dimidium eius quod datur.

19 Nec omitto, quod in locatione consuluit Dec. cons. 583. ad fin. vers. ultimo, ubi mirabiliter scripsit hanc communem sententiam & remedium huius l. in locatiõe & conductione non procedere post finitum contractum, cuius tempore durante partes inuicem conuenta implent. Fragiliter verò Dec. ibi argumentatur ex nonnullis brocardis, vt nostri vocant, dicens tunc non esse iam contractum in rerũ natura, & non entis nullas esse qualitates: aliud tamen argumentum sentit quod colorem habere posset, si ita inducatur, q̄ finita

finita locatione non videntur congruere
verba huius l. quibus conuento electio da-
tur, quia electione frui non potest conuen-
tus, si post finitam conductionem agatur,
& consequenter videretur cessare dispo-
sitis huius l. cum eius verba huic speciei
non congruant, iuxta glo. celebrem in l.
incipia, verb. aduocadū, C. de seru.
fugit. quam extollit Roma. sing. 489.
Hypol. sing. 339. ornat Felin. in c. nonul-
li, nu. 34. versi. Amplia. de rescrip. &
plures quos citat Tiraq. de retrac. ligna.
§. 8. glo. 7. nu. 1.

20 Ego verò in praxi contra Dec. con-
suli, & obtinui coram grauiß. senatori-
bus, pro plebeo quodam cōtra virum no-
bilem & potentem. Contigit enim con-
ductorem finito tēpore contractus age-
re ad repetendum quod dederat ultra iu-
stam pensionem, probando se læsum ul-
tra dimidiam ipsius iustæ mercedis: &
contr. i Dec. considerabam, etiam finita
locatione vigere rationem & æquitatem
huius l. & rationē naturalem vulg. l. nā
hoc natura, ff. de condict. indeb. Consi-
derabam magis contra Dec. q̄ etiam in
venitione, de qua agit hæc l. certum est
re tradita & precio dato contractum fi-
niri, & tamen ob læsionem actio datur.
Inducebam magis contra Dec. apertis-
simam communem sententiam omnium
scriben. dum securè ampliant remedium
huius l. ad locationem & conductionem
tam ad excipiendum, q̄ ad repetendum:
& sicutam manente, q̄ finito contractu:
maximè attēta communi resolutione, quæ
habet, actionem in his terminis triginta
annis durare, & consequenter licet fini-
ta locatione non sint termini apti ad ele-

ctionem illam conuenti, non tamen nega-
ri debet remedium huius l. in eo quod da-
ri potest ex præcedentibus fundamentis,
& autoritate Alex. ita sentientis cōf.
107. ad fin. nu. 18. lib. 3. ibi, promissi vel
soluti.

21 Ex præcedētibz inferitur utiliter ad
opinionem Bar. in l. licet, C. locat. qui ad
terminos huius l. & ad læsionem ultra di-
midiam, reducit materiam sterilitatis ad
remittendam pensionem, de qua re princi-
paliter agit I. C. in l. ex conducto, §. si vis
& l. si merces, §. vis maior, ff. locat. Im-
perator in d. l. licet. Summus Pontifex
in c. propter sterilitatem, de loca. Nam
circa dignoscendam sterilitatem, & cau-
sam remissionis in locatione non satis re-
explicant illa iura. Glo. autem variat in
d. l. licet, verb. sterilitatis: & in l. si vno, ff.
locat. glo. Panor. & alij in d. c. propter.
Azo in summa de locato, nu. 28. Me-
lius verò id explicat apud Lusitanos Or-
din. lib. 4. tit. 61. & apud Hispanos l. 22.
tit. 8. in 5. parti. vbi doctus vir Gregor.
Lup. opinionum varietatem refert: quod
etiam fecit Corn. cons. 128. nu. 26. lib. 2.
Ad rem igitur, in ea varietate dixit
Iaco. Aren. Cin. & clariùs Bar. in d.
l. licet, vt sterilitas dicatur ad remittendā
pensionem conductori, quando tam pau-
ci fructus colliguntur, q̄ conductor sol-
uendo pensionem conuentam, maneret
læsus ultra dimidiam: quod etiam vari-
ando probat Bal. in d. l. licet, nu. 2. in fin.
Butr. & Imol. in d. c. propter. Paul.
Castr. in d. l. ex conducto, §. si vis, nu. 5.
dicens hanc opinionem rationabilem: &
Alex. cons. 107. nu. 18. lib. 7. & cons. 3. nu.
6. lib. 1. probat etiam Anto. Gome. de
contrac.

contrac. cap. 3. nu. 18. Anto. Capi. decis. 88. nu. 1. Corne. cōs. 128. nu. 26. lib. 2. Paris. conf. 88. nu. 23. lib. 1. Gigas de pension. q. 66. nu. 17. dicitq; hanc opinionem magis communem Aret. conf. 52. nu. 2. Soci. Nep. cōs. 68. nu. 9. lib. 2. Hieron. Grat. conf. 161. nu. 5. lib. 2. Intelligendo q; tunc ex parte conductoris prius deduci debet semen & expēsa, ex Bar. & Paul. nu. 4. in d. §. vis maior. Aret. d. conf. 52. Soci. Nep. d. conf. 68. nu. 9. Grat. d. conf.

22

Ad praxim verò in hoc frequentissimo articulo summè notandum est, à tot DD. receptiorem asseri opinionem antiquorū, & Bar. in d. l. licet. Plures enim contradicunt ut per Sali. & Fulgo. ibi, Panor. in d. c. propter. Fulgo. in d. §. vis maior: Franc. Lucan. in tract. de fisco. 4. par. nu. 9. Firmian. de Gabel. 2. par. nu. 56. Adeo q; aliam sententiam in ea re magis communem dicebat Corn. d. cōs. 128. nu. 26. lib. 2. contrariumq; tenuit idem Bar. in d. §. vis maior.

Ego verò in hac re aduerto, inefficax esse argumentum Bar. in d. l. licet. & aliorum de quibus supra, dum arguunt ex ratione bonæ fidei. Ea enim militat ad implenda conuenta, maxime quum in cōductione non auferatur lucrum cōductori, undè e contrario idem dicendum videretur in damno. Nec in illis terminis rectè applicatur decisio huius l. loquentis de læsione initium habente à tempore contractus, ut agnoscunt Bar. & Fulg. in d. §. vis maior: & Imol. in d. c. propter. Et contra Bar. non leuiter inducit litteram d. §. si vis, l. ex conducto. Areti. d. conf. 52. Sed pro opinione Bar. in d. l. licet, quæ receptior videtur, rectè induci

possunt verba tex. in d. §. vis maior. ibi, læsi plusquam tolerabile est. Quæ verba expendit Fulgo. ibi & Paul. nu. 4. facit itē tex. in d. c. propter, ibi, magno incommodo. Ea enim verba S. P. & I. C. de fructibus grauitè læsis, non de omnino consumptis loquuntur.

23

In ea autem ambiguitate aduertendū est, q; Sūmus Pōtifex in d. c. utitur verbo pro rata, respectu quantitatis & pensionis. I. C. verò in l. si vno, §. vbi cumq;, ff. loca. utitur eodem verbo, pro rata, respectu temporis. Aduertē sum etiā q; I. C. in d. §. si vis, & in d. §. vis maior. agit de remittenda pensione tota, nō pro rata, quod nō aduertit DD. in dictis locis. Similiter I. C. in d. §. vis maior, loquens de fructibus grauitè læsis, agit de læsione & calamitate ex vi extrinseca: At in d. §. si vis, l. ex conducto, in 1. parte, loquitur de eadem vi extrinseca, faciliusq; in ea succurrit conductori: debetq; eleganter intelligi & ampliari per d. §. vis maior, ut non solum procedat fructibus prorsus extinctis, sed etiam grauitè læsis, In 2. parte agit I. C. in vers. si tamen, de sterilitate contingente ex vicio rei, & tunc non tam facile succurrit conductori. Deinde in d. §. si vis, sequitur vers. sed si labes, vel tabes, secundum aliam litteram: in quo vers. ponuntur ea verba, ne supra damnum seminis amissi mercedes agri prestare cogatur. Quæ verba expendebat Aret. in d. conf. quasi significare videatur omnium fructuum destructionē. Sed tunc intelligit Areti. ibi per ea verba limitari præcedentem regulam de læsione contingente ex vicio rei conductæ, citra

vim

vim extrinsecā, ut & tunc releuetur cōductor, si omnes fructus extinguantur.

⊙ At d.ordin. & d.l. parti, indistinctè cōductorem onerant, quum sterilitas ex vicio rei contingit: mirumq; est, cum I. C. tantum discrimen constituat, an sterilitas resultet ex vi extrinseca, an ex vicio rei, id a DD. raro animaduerti, ut colligitur ex ipsis in locis supra citatis, & ab Azō. in summa, C. loca. nu. 28. vers. sicut autem.

24 In eadem re aduertendum est, retenta opinione Bar. in d.l. licet, dum læsionem ex euentu refert ad terminos huius l. non videri verum exemplum Paul. in d.l. ex conducto, §. si vis, nu. 5. quatenus loquitur de conductore, qui soluere debet viginti, & colligit tantū decem. Nam si verè decem sunt deductis expensis, iam patet non esse læsionem ultra dimidiam. Opinio etiam Bar. locum habet tam vbi pensio soluenda est in fructibus, q̄ in pecunia: & vtroq; casu computatio læsiōis fieri debet, si fructus deductis expensis non ascendunt ad dimidium eius quod solui debet locatori.

25 Sed magis memorādū est, qd Paul. Castr. tradit in d. §. vis maior, nu. 5. (nec enim alius ita explicat) ut conductor ita ex euentu læsus semen & sumptus deducat, si qui aut fructus supersunt, domino seu locatori tradat, & à residuo liberetur ob læsionem illam, quam Bar. in d. loco considerauit: & receptior opinio sterilitatem appellauit: quod expressim decidunt d. Ordin. & d.l. parti. Et sic cōductor qui ex fructibus deductis expensis non recipit dimidium eius quod soluere debet, semen & expensas deducet, nihil

verò ex fructibus ultra expensas retinebit. Et ita ex declaratione Paul. Cast. elegāter explicabitur tex. in d. c. propter, ibi, pro rata. Et d.l. licet, ibi, iuxta bonam fidem. Quæ resolutio facilitatē, & æquitatem habet. Opinio enim Bar. receptior in d.l. licet, non ita rē explicat.

26 In ea autem vtilissima materia Iure decisum est, non excusari conductorem, si renunciet casibus fortuitis: tunc enim cōuentio legem facit, iurisq; beneficium tollit, tex. apertus in l. si quis fundum. 10. vel secundum florenti. l. si quis domum. 9. §. Iulianus. ff. loca. cuius non meminit Alber. dubitans, arguensq; ad partes in d.l. licet, nu. 2. & sequē. C. loca. nec Salic. ibi ad fin. nec Grat. cons. 161. nu. 16. lib. 2. Quæ in re sufficit secundum aliquos, renunciare genericè omni legum auxilio, ut tradit Anton. Capi. decis. 86. nu. 10. Item aduertendum est ex d. tex. satis expresso, sat esse renunciare genericè casibus fortuitis, nullum in specie exprimēdo, ut in materia volūt cōmuniter DD. maximè Alex. in l. sed & si quis. §. quæsitū. nu. 12. & ibi Ias. nu. 14. ff. si quis caution. Imol. in. c. 1. nu. 23. de cōmod. Corne. cons. 128. nu. 13. lib. 2. Ias. cons. 107. col. 3. lib. 1. vbi hanc dicunt cōmunem sententiam in contractibus. Quod memoro, ut caueas à gl. male contradicente in. d.l. si quis fundum. Et à Costalio errante in d. §. quæsitum. Et à Bellon. nō bene sentiente, cons. 21. nu. 12.

27 Nec obstat tex. in d. §. quæsitū, ex quo contradicebāt gl. & Costalius vbi. sup. & alij alibi: verba autem tex. ita habent, Quæsitū est, an possit conueniri, ne vlla exceptio in pmissione deferat

C. DE RESCINDEN. VEND.

ferta iudicio sistēdi causa facta, ob-
ijciatur: & ita ait Attilicinus, con-
ventionē istā nō valere: Sed ego pu-
to cōventionē istā ita valere, si spe-
cialiter causæ exceptionū expressē
sint, quibus à promissore spōte re-
nunciatū est. Videtur igitur *Vlpia-
nus* requirere, vt casus fortuiti speciali-
ter exprimātur, sed nō obstat is tex. quia
cōiter restringitur ad promissōes iudici-
ales, prout illa de sistendo, de qua ibi agi-
tur: diuersum autē est in contractibus &
promissionibus extraiudicialibus, vt per
Bar. ibi, col. 2. nu. 3. *Paul.* nu. 4. & 6.
Alex. nu. 12. *Ias.* nu. 14. *Imol.* *Corn.* &
Ias. vbi sup. Nec deest ratio differētiæ
ex mente scriben. licet non ita explicent,
quia in promissione sistendi, alij q̄ iudi-
cialibus, principaliter attēditur culpa vel
innocentia partiū: At in contractibus
totū pendet à cōuentis, vt probat tex. ad
vtrumq̄; optimus in l. in conuentionalibus
52. ff. de verb. oblig.

28 Cogitabā aliquando nouo sensu acci-
pi posse verba *Vlpiani* in d. §. vt signifi-
cet nō sufficere eo casu verba generalia,
nec ea referēda fore ad casus fortuitos:
nō verò q̄ *I. C.* ibi censeat, generalia ver-
ba dici, quando in illis fit mentio de ca-
sibus fortuitis: quia tūc licet casus gene-
raliter exprimātur, id sufficere debet, vt
casus contingens non excuset: argu. l. 1. ibi,
specialiter, C. de pos. & in l. quæ fortu-
itis, in fine C. de pign. acti. facit iuris re-
gula quæ habet, expresso genere, expres-
sas censerī eius species l. si chorus, 79. vel
77. ff. de leg. 3. ibi, perinde est quasi sin-
guli. Et l. si duo. 52. in fi. ff. de admin. tu-
tor. & vtrōiq̄; *Bar.* Generalis igitur

promissio intelligi potest in d. §. quæ ita
conciperetur, faciā vel sistā sine vlla ex-
ceptiōe vel excusatione: vel quæ fieret p̄
similia verba in quibus nō haberetur mē-
tio de casibus fortuitis: quia tunc nō vi-
deretur cogitatū de impedimento ex casu
fortuito, qui etiā nō speratur, iuxta vulg.
§. sacram, l. inter stipulantē, ff. de verb.
oblig. Et sic cum fit mētio vel renūciatio
casuum fortuitorū etiā in genere, nō pōt
omissa censerī eorū renūciatio vel cogita-
tio: nec est, cur sine effectu maneat tam
clara promissio: secundū quā interpreta-
tionem cessant quamplures difficultates
scriben. circa illum, §.

29 In eadē tractatiōe nō omitto celebrē
& vtilē articulū de casu insolito. Solent
namq̄; plures scriben. tradere, q̄ suscipiēs
casus fortuitos, vel eis renunciās, non in-
telligitur sentire q̄ insolitis, vt notat *Bar.*
in d. §. quæ sitū, nu. 3. in fine, & ibi *Fulgo.*
nu. 11. idē *Bar.* in l. Seio. §. medico, i fine
ff. de annu. lega. & cū *Bar.* est *Ias.* in d.
§. quæ sitū, nu. 33. & plures quos ibi refert
& *Alex.* cons. 28. nu. 10. lib. 1. *Soci.* cōs.
133. nu. 11. ad finem, lib. 4. *Corn.* consil.
23. lib. 2. *Rip.* de peste, in 2. par. nu. 75.
versi. mihi placet. *Imol.* in l. precia rerum
ad fin. ff. ad l. falc. *Feli.* in c. sedes. col. 2.
nu. 3. de rescr. sentit etiā *Afflic.* decis.
150. nu. 22. Qui oēs ad id citant tex. in l.
fistulas, §. frumenta, ff. de contrah. empt.

Sed in eo articulo mirē variāt *DD.*
& primò ipse *Bar.* summādo tex. in d.
§. frumenta: contrariūq̄; tenent plurimi,
maximè *Bal.* in d. §. quæ situm: & ibi
Ang. & alij quos sequitur *Alex.* nu.
14. & *Imol.* sibi contrarius in c. 1. col. 10.
de commod. & *Dec.* cons. 7. col. 4. versi.
quar-

quarto. Ias. sibi contrarius cons. 107. lib. 1. ubi hanc dicit magis coem opinionem contra Bar. Et ita sentit Cuma. in d. l. seio. §. medico. Qui omnes constanter affirmant, in renunciatione casuum fortuitorum comprehendi insolitos, nec excusari renunciantem ex raritate talis casus. Et quod magis mirum est, in hanc sententiam hōnes citant eun. lem. tex. in d. §. frumenta. ut non immerito hanc DD. varietatem nimis miretur firmian. de gabel. 2. par. nu. 57.

30 Ego veriore puto opinionem contra Bar. aduertoq; eam tenere eos, qui rem magis ex professo tractant, qd præponderat in dignoscenda cōi opinione, ut per Alci. lib. 4. par. erg. c. 17. Pro hac parte vrget, qd appellatio casus fortuiti pprie congruit casui rarissime cōtingenti, ut tradit Corne. cōs. 128. ad fin. lib. 2. idq; ōnes agnoscunt. Cū igitur secundum uris Regulas verba pprie intelligi debeāt, consequens erit conuentionem casus fortuiti intelligere de magis insolito. Inuatur etiam hæc opinio, eo qd absq; pacto non excusatur cōductor ex casu solito, sed ex insolito, euenienteq; contra morem regionis, ut notat glo. mag. ad fin. in d. §. vis maior. Alber. in d. l. licet. C. loca. Probat Tex. in d. l. ex conducto. §. si vis. ff. loca. ibi, solis feruore non assueto. Et ibi, si verò nihil extra consuetudinem acciderit. Atq; ideo suscipiens casum fortuitum intelligendus est sentire de insolito, quia ad consuetum nō erat necessaria conuentio: Et idem sentit salic. in d. l. licet. ad fin.

31 Nec dubito Tex. in d. §. frumenta. male a Bar. Et sequacibus adduci: ma-

gis verò contrarium probare. Verba aut Tex. ita habent, frumenta quæ in herbis erant, cum vendidisses, dixisti te si quid vi aut tēpestate factum esset, prestaturū: ea frumēta niues corruerūt, si immoderate fuerūt, & contra consuetudinem tēpestatas, agi tecū ex ēpto poterit.

Venditor ibi suscepit vim Et tēpestatē, niues frumenta corruerūt, I. C. Res pōdet, si niues immoderate fuerunt, Et contra consuetudinem, venditorē teneri.

Ac p̄inde aperte significat casū fortuitū magis dici, qui insolitus est, Et de tali intelligi conuentionem vel susceptionem casus fortuiti. ut melius ad illum tex. aduertunt Bal. Cuman. Et Imol. ubi sup. Et ita ex illo tex. cauebis a multis qui casus solitos incaute fortuitos appellant: potius enim ex illo tex. casus insolitus dicetur fortuitus. Et ita ex d. §. eleganter colligit Bal. in c. quoniam frequenter col. 3. nu. 9. Et sequen. ut lit non contes. quem male citat Ias. in d. §. quæsitum. nu. 33. Et ita sentire videntur glo. Alber. Et salic. dum sumant illum §. qd obligans se ad insolita non tenetur de solitis. quasi dicant, casum solitum non censerī fortuitum: nec ad eum haberi respectum in renunciatione casuum fortuitorum. ut etiam notat Bal. in c. cum olim nu. s. de cōsuetu. Ex quibus cessat dubitatio Anton. Rub. in l. vinū nu. 80. ff. sicer. pet. ubi contra fidem ōmīū codicum legebat negatiue d. §. agi non poterit, quæ littera negatiua stare nequit attenda q. Et deciosine I. C.

32 Quoad prædicta verò dubitatur qualiter dicatur casus insolitus, de quo per scriben. ubi sup. videturq; tenendum quod consu-

consuluit Socin. & sequitur Ripa de peste, 2. par. nu. 78. ut in proposito dicatur insolitum quod ante quadraginta annos non contigit. id enim tempus longissimum iure appellatur, & per tantum spacium rumor vel memoria rei euanescit. ut probat tex. in *Auten. hæc constitu. innou. coll. 8. facit tex. in l. 1. post princi. versi. si tamē aliqua, ff. de flumin.* Hic particulariter apud Comimbricam non censebitur casus insolitus ex inundatione fluminis *Mūdæ*: solet enim non rarò agros inundare cum magno incolarū detrimento. Ex quibus periclitatur quod consulere graues DD. circa conducentē vectigalia ob spem q̄ Rex vel Papa resideret in eo loco, q̄ excusandus sit succedente diminutione ex recessu principis: ita *Anchar. conf. 402. Aimo. conf. 95. nu. 3. Felin. (si is est) conf. 43. nu. 8.* qui idem sentiunt etiam si conductor casum & periculum susceperit. contra quam opinionem fortissimè vrget quod *Bal. & plures supra relati dicunt de casu insolito: ne scilicet excuset suscipiētem casum fortuitū. Magis etiam videretur is casus non censendus insolitus: nec de eo iudicandum tanq̄ de casu inopinato & non sperando. experientia enim docet principes magnosq̄ dominos amplam ditionem habentes non rarò locorum habitationem & visitationē alternare. nec est verosimile q̄ princeps in eodem loco semper resideat. facit illud Sallustij in iugurthi, plerunq; regie voluntates ut vehementes sic mobiles sepe ipsæ sibi aduersæ sūt. & illud Iob. de homine, nunquam in eodem statu permanet.*

Retenta aut opinione Bar. ut renun-

ciatio casuum non comprehendat nimis in solitum. quæstiovis est, quid si in contractu exprimat, ut conductor non excusetur etiā ex casu incogitato, & *Corn. in d. conf. 23. lib. 2. adhuc retinebat opin. Bar. refert sed non resoluit Ripa d. loco nu. 82. & sequen. idem videtur respondisse Alex. conf. 28. nu. 9. lib. 3. ibi, de omnibus aliis casibus qui imaginari possunt. iuncta resolutione quam ibidem tradit nu. sequen. Ego contrariū iudicatum in senatu regio accepi: idq̄ verius puto. tum ex opinioe quam plures veriores & magis cōmunem dicunt contra Bar. sup. nu. 30. tum quia ea verba satis indicant deliberationem maximam & præmeditationem quæ etiam in genere sufficit. iuxta tex. in l. qui iure, ff. de mili. test. cū ijs quæ adducit *Math. Afflic. decis. 44. nu. 11. nec debet clausula illa tamē expressa sine effectu manere.**

Ad supradicta dubitari solet, cur ex sterilitate releuetur conductor, cum eidē non auferatur lucrum: nec augeatur pensio ex fælici euentu. *Cin. in l. legem, C. loca. Bal. in d. l. licet, C. eodem. Fulgos. in d. §. vis maior, Soci. nep. conf. 68. n. 10. lib. 2. Ideo glo. in d. §. vis maior, resoluit q̄ si lucrum conductoris maximum sit, puta fructibus in duplum crescentibus, idq̄ casu contingat non principaliter ex diligentia & opera conductoris, tunc augebitur pensio vel merces, quod in effectu probat Bar. ibi, quando lucrum est ex augmēto fructuum: non ex valore aucto: & ita post *Inocen. Ioan. Andr. Anch. tenet Imol. in d. c. propter, n. 14. idq̄ ut receptū securè probat Anton. Gome. in lib. de contrac. cap. 3. nu. 19. versi. item quæro,**

Costalius in annota. d. §. vis maior, et Firmian. de Gabel. 2. par. nu. 39. et ita l. 23. tit. 8. in 5. part. et ibi Gregor. Lup. Sed ea opinio non seruatur: contrariūq; verius probant Sali. Fulgos. et plenius Paul. Castr. in d. §. vis maior. et Soci. nep. d. conf. 68. nu. 10. lib. 2. et Areti. in l. si quis cum aliter, nu. 8. ff. de verb. obli. dicens q; non posset aliter iudicare. Fortissimè verò probatur hæc opinio ex d. §. vis maior, ibi, cui immodicum lucrū nō aufertur. Immodicum enim significat maximum et nimis excedēs, nec aliter circa inuerecūdam violentiam accipi potest. Passim enim ita legitur apud bonos autores, ut illud, immodicas opes, et apud Liuium, lingua immodicus, Sed melius apud I. C. immodico precio, pro maxime nimio, in l. non dubium 14. ff. de leg. 3.

35 Nec huic sententiæ obstabit tex. (quem glo. et alii pro prima opin. adducūt) in l. 2. C. de alluio. ubi habetur q; si ex inundatione Nili ditiores fiant possessores, pro terris quas possident, tributa agnoscant et contra. Aliqui ibi putant speciale in prædijs publicis seu fauore fisci, et ita glo. in l. 1. C. de iur. eph. glo. in l. legem C. loca. cum qua transeūt scriben. Ego verò intelligo d. l. 2. de augmento ipsius rei, non fructuum: ut satis colligitur ex litera. Hic autem de fructibus agimus, non de re aucta, et in ijs terminis non est differentia inter prædium fisci vel priuati: quo retento patet etiam d. l. 2. non loqui de prædio locato, sed de tributario: quando scilicet ad quantitatem terræ tributum soluendum est: qd suadetur ex verbis d. l. 2. ibi, pro terris

quas possident. Et ita sentit Alber. in d. l. 1. C. de iur. emph. et cum eo Ias. ibi nu. 78. arguentes q; tunc onus seu tributū rei, non personæ adhæret, l. Imperatores ff. de publica. et vectig. l. 3. C. sine cēsu vel reliq.

In ea tamen scriben. varietate proximè relata circa glo. d. §. vis maior, an ex maxima vbertate augeatur merces vel pensio? notab. distinctionē scribit Paul. Cast. in l. cotem, §. qui maximos, col. 1. nu. 2. ff. de public. et vectig. et Soci. nepas d. conf. 68. ad finem lib. 2.

36 Tandem memorabile est quod aperte vult glo. (ad quam aduertit non solet) in l. in venditione §. 1. verbo, etiam si minoris, ff. de bon. auth. iud. poss. ut creditor authoritate iudicis succedens, vel missus in possessionem bonorū debitoris, non possit rescindere locationē à debitore antea factam: licet probare possit læsum fuisse debitorem ultra dimidiū iustæ mercedis: quod confirmatur ex tex. ibi, dum creditorem tantum admittit ad rescindendam venditionem vel locationem, quando in eius fraudem debitor vendidit vel locauit: sicut in patrono et liberto inquit tex. in l. 1. §. si quis in fraudem, ff. si quid in frau. patr.

37 Ex dictis autem in locatione aptè inferitur ad emphiteusim, an in ea locus sit remedio huius l. in quo variavit Specul. ut refert Paul. et referunt alij: dubitauit Imol. in c. cum dilecti, nu. 18. de emp. et vend. inclinans cum Spe. in partem negatiuam: et ita secure Ias. in l. de quibus, nu. 28. ff. de legi. idem Ias. in l. 1. nu. 75. C. de iur. emph. in ea re dubitasse videtur Fabian. de empt. et vend. 8. q. nu. 14. varias autē

autem opiniones plenius refert Cagnol. hic ex nu. 202. latius etiam distinguens, ut per eum quem vide.

Ego absq; dubio ex scriben. assero communem esse opin. q; hæc l. procedat etiam in contractu emphiteutico. Ita enī Bal. hic nu. 6. in fin. Salic. nu. 8. Paul. Castr. nu. 14. idem Pau. in Auten. qui rem, in fine, C. de sacros. eccles. Panor. in d. c. cum causa, nu. 8. de emp. & vend. dicens ita tenere DD. ita Roman. in d. l. si quis cum aliter, nu. 19. Panthal. hic, nu. 36. Cepol. de simul. contr. 1. casu: Ferrariens. seu Papien. in sua praxi, in forma libel. ad ficti presta. ad finem Rebus. in d. 2. tomo tit. de rescis. contr. arti. vni. glo. 15. nu. 12.

Nec dubito erroneum esse precipuū fundamentū Specul. & Ias. dum arguūt ex eo q; cōtractus emphiteuticus sit stricti iuris: quia licet ita esset, verius & receptius est, remedium huius l. in effectu locum habere etiam in contractibus stricti iuris, ut supra probavi. Aduerto etiā q; DD. cōmuniter in hac re loquuntur tam ex parte domini, quā ex parte emphiteutæ. Ias. autem contradicens tantū loquitur de domino, negans ei remedium

huius l. & ita Benedic. in c. Rainutius verbo, & uxorem, nu. 985. communis autem opinio facilius obtinebit apud Lusitanos ex generalibus geminatisq; verbis d. Ordin. lib. 4. tit. 30. contrarium verò apud Hispanos obtinebit ex l. Tauri. 68. in fine. vbi Anton. Gom. & Castil. non bene citant scriben. in hoc arti.

In telligunt autem omnes hanc conclusionem, ut æstimatio læsionis fiat respectu iuris emphiteutici vel pensionis solvendæ, non respectu directi domini; nec de eo dubitandum erat, cum dominium (qd directum vocant) non transeat in emphiteutam. Adderem ego, ut æstimatio tunc fiat habito respectu ad solitam pensionem: sed in praxi non vidi, nec audiui, remedium huius l. in emphiteusi tractari. difficiliusq; tunc admittendum putarem dominum allegantem se læsum, ita saluādo opin. Ias. est enī (si cū iudicio aduertatur) magna ratio differētiæ inter dominum & emphiteutam. Quæ omnia ad resolutionem huius articuli tutiora & magis per spicua videntur, quā ea quæ inuouit Burgen. in d. c. cum causa, nu. 10. & nu. 13 & Cagnol. hic nu. 205.

Prima pars L. secundæ.

C. de rescin. vend.

CAPVT QVARTVM.

SVMMARIA.

Tractatur utilis q.
ad materiam huius
l. in locatione ab em-
ptore facta vendi-
tori.

2 Agitur breuiter, an remedium huius l. cō-
petat in concessione feudi.

Tractatur q. à DD. male explicata, an
hec l. procedat in donatione remunerato-
ria, tam inter patrem & filium, quam in-
ter extraneos, & nu. 4.

5 Utiliter tractatur, an hec l. locum habeat
in actu liberatorio, & traduntur multa
scitu digna, vsq; ad nu. 7.

8 Agitur de lesione creditoris vel debitoris
in estimatione rei in solutū datae, & nu. 9.

10 Agitur de adiudicatione iudicialiter cre-
ditori facta, an tunc locum habeat remediū
huius l. & nu. 11.

12 Tractatur plenissimè, & elegantissimè
celebris q. an in transactione locus sit re-
medio huius l. & primò referuntur DD.

in utramq; partem, vsq; ad nu. 15.

16 Explicatur, & comprobatur in ea q. opin.
Bar. à pluribus recepta.

17 Agitur notabiliter in eadem q. de intel-
lectu tex. & glo. in l. Lucius, §. fin. ff. ad
Trebel. vsq; ad nu. 19.

20 Agitur in eadem q. de intellectu l. sub-
prætextu. C. de transac. & l. in summa,
ff. de condic. indeb. & nu. 21.

22 In eadem q. eleganter agitur de intellectu
in l. si superstite, C. de dolo, vsq; ad nu. 25.

26 Utiliter traduntur aliqui casus in qui-
bus tutius procedet opinio affirmatiua, &
econtrariò opin. negatiua in d. q. transacti-
onis, vsq; ad nu. 25.

33 Traditur, & improbatu communis opin.
quæ remedium huius l. incautè trahit ad
casum amplioris dotis viro datae, vsq; ad
nu. 35.

36 Probatu elegantè, magis in tali lesione
succurri debere viro minorem dotem ac-
cipienti.

K

CAPVT QVARTVM.

D tractata in precedenti capitulo utilis quaestio omittenda non fuit: Quid si emptor statim locauit, vel in emphiteusim dedit venditori rem ipsam, posteaque venditor agit remedio huius l. et obtinet ex probatione laesionis ultra dimidiam: emptor autem supplet quod iusto precio deerat, sed vult rescindere locationem vel emphiteusim: venditor replicat dicens conventiones esse diuersas, et rem adhuc manere apud emptorem? Ego pro emptore consului: verosimile enim est quod emptor non concederet rem in emphiteusim venditori, nisi quia viliori precio emerat, idque in partem precij censetur, ut probat tex. in l. si sterilis, §. si tibi, ff. de actio. emp. et tex. in l. qui fundum, 75. et l. fundi partem, ff. de contrah. empt. Facit etiam iuris ratio (quae multis confirmari posset ex traditis à DD. circa actum in continenti sequentem) quod tunc venditio censetur ordinata ad emphiteusim mox conuentam: ut notat Anchar. cōf. 262. et ideo rescisso principali contractu, rescindendus videtur qui ex illo manauit: maxime cum emptor non aliter ita contraheret, argu. tex. in l. si quis aliam, 46. ff. de solut. ibi, nam non accepisset rem nisi pro solido. et l. cum eiusdem, 34. ff. de aedil. ibi, non nisi omnes empturum vel ven-

diturum fuisse. Suadetur haec opinio quia cum alter ex contrahentibus in parte recedat à contractu, alter potest in totum recedere, quando aliter non contraheret, l. tutor, 49. §. 1. ff. de minor. ubi glo. multa iura adducit: et hoc colligi vel confirmari potest ex resolutis à Molin. in consuetu. Paris. §. 22. q. 9. nu. 44. Sic in multis habetur in iure ratio eius respectus quod partes non contraherent de vna re sine alia, ut licet ex pluralitate rerum viderentur resultare plures contractus, ex intentione tamen contrahentium pro vno iudicentur, d. l. cum eiusdem, et ita procedit tex. in l. si duos, 44. ff. de contrah. emp. sic limitata reg. l. scire debemus, ff. de verb. oblig. conduciunt late tradita à Tiraq. de retrac. lignag. §. 23. glo. 1. ex nu. 2. cum multis sequen. Ex quibus et alijs comprobatur utilis sententia circa quaestionem illam, quando quis vendit rem ecclesiae vel minori cum pacto (quod vocant) de retro vendendo: plures enim durissime tradiderunt, eo casu pactum pro non adiecto haberi, alienationemque puram manere: quorum iniqua opinio magnum argumentum habere posset ex responso Vlpiani in l. 1. §. fin. ff. de reb. eor. Sed contrarium verius est et Reipu. vtilius: ne sine culpa fraudentur venditores qui rem suam absque illo pacto non alienarent. Nec contra eorum expressam mentem scindi debet conuentio quae vnica censetur, ut plenissime deduxi in l. 1. in 3. parte ex nu. 52. char. 107. cum sequen. et magis char. 111. C. de bon. mater.

Con-

2 Consequenter tractant scriben. an hæc l. locum habeat in feudis, maxime ex parte domini seu concedentis, in quo regulariter ubi ex feudo non est solvenda pecunia, magis communiter resolvunt DD. limitando, ut remedium huius l. non competat: secundum Specul. quem sequitur Bal. hic nu. 6. vers. sed an: colligitur ex alijs relatis à Crem. hic, nu. 34. Cagnol. nu. 207. Intelligendo tamen & distinguendo ut per eos, post Fabian. d. tracta. de empt. & vend. q. 8. nu. 14. & ultra eos per Alex. cons. 79. nu. 6. lib. 1. & Afflic. in c. 1. nu. 85. de feud. dat. in vic. leg. commis. Ex quorum dictis facile colliges ampliationes & limitationes, secundum diversitatem concessionis feudi, ut ita salves Paul. Castr. hic nu. 14. dum æquavit emphiteusim & feudum: & Burgen. in c. cum causa, nu. 10. & nu. 13. ad fin. Inde posset inferri ad intellectum tex. in c. ad nostram, de reb. eccles. non alien. ubi in feudo habetur, fuisse enormiter læsam ecclesiam concedentem: quæ tex. dicit singul. Roma. in d. l. si quis cum aliter, nu. 17. Posset etiam inferri ad q. an feudatarius vel emphiteuta possit feudum vel emphiteusim renunciare invito domino: ob quod de prædictis circa emphiteusim & feudum dubitavit Crem. hic, nu. 34. Sed in emphiteusi receptum est, ne possit invito domino renunciari: regulariter etiam idem resolvitur in feudo antiquo sub onere certi servitij, ex traditis à Ias. in l. 3. nu. 24. C. de iur. emb. & alijs quos refero in l. 1. in 2. par. fol. 74. col. 3. vers. limitatur 8. C. de bon. mater. & Mathe. Afflic. posset alios in c. 1. nu. 42. & nu. 48. de vassal. qui cont.

consti. in 3. lib. feud. & Felin. in c. quæ in ecclesiarum, col. antepen. de constitu. Curti. de feud. 4. par. q. 31. pagi. mibi. 447.

3 Tractant etiam scriben. an remediū huius l. procedat in donatione remuneratoria facta à patre filiofam. & Bal. in authen. ex testamento, col. 2. nu. 1. in fin. C. de collat. citat hanc l. ad eam q. ut tunc donatio valeat, censeaturq; ob causam etiam in eo quod donatum excedit valorem meritorum, nisi excessus sit ultra dimidiam, ut sic ob talem læsionem, non ob minorem tunc competat remedium huius l. idq; sequuntur nonnulli: dubitat Crem. hic, nu. 120. Sed contra Bal. est communis opin. ut in ea specie non procedat hæc l. nec requiratur tantus excessus: imò quod donatio ipsa non teneat, nisi quatenus merita filij valeant, ut tradit Cagnol. hic, nu. 196. Alex. in l. si donatione, col. 2. nu. 4. C. de collat. Chassan. in consuet. Burg. Rubr. 7. §. 5. nu. 49. fol. 246. Ias. & Dec. nu. 17. in l. petens, C. de pact. per Tiraq. in l. si vnq; verb. donatione, nu. 71. & sequen. Ex quo canebis à Fabian. d. tract. q. 8. nu. 9. qui Bal. opin. indistinctè ut receptam sequebatur: Sic in personis non prohibitis invicem donare, illud ex mente omnium scriben. receptissimum est, ut quod excedit valorem meritorum, censeatur iure donationis: & sic attendetur decisio l. sancimus, C. de dona. & l. fina. C. de reuoc. don. quod ita explicare debuit Tiraq. ubi sup. nu. 72.

4 Ex quo si cum iudicio attendas, decisio huius l. non bene à DD. applicatur ad q. donationis remuneratoriæ, siue

K ij inter

inter patrem & filium, siue inter alios: nam secundum traditionem omnium scriben. constat intra valorem meritorum non censi donationem, sed satisfacti- onem iustam. In eo autem quod plus est in donatione quam in valore merito- rum, censetur mera donatio: at hæc l. non potest ad donationem trahi, secundum cō- munem resolutionem, ut tradit Sylvan. cons. 13. nu. 4. Hæc autem dicimus at- tentis receptis traditionibus scriben. cir- ca donationem remuneratorem: Nos enim verius putamus, omnia ferè à DD. tradita in eo articulo inepta esse & iuri contraria, nec ex meritis regulariter con- sistere posse donationem à patre factam filiofam. Nec vnquam explicari sa- tis posset valor meritorum, de quibus ipsi scriben. agunt, ut nouè & plene deduxi in commentar. l. 1. in 3. par. fol. 116. cum mul- tis sequent. C. de bon. mater.

Sic etiam ex eadem consideratione quoad decisionem huius l. cessat quod ali- bi DD. distinguunt in donatione exce- dente valore meritorum, an donans sit diues nec ne, & an solitus donare: quod a. l. alia tradit Corne. in d. l. si donatione, C. de dona. & alij, ut per Tiraq. in d. verb. donatione, l. si vnquam, nu. 43. & Ias. cons. 73. lib. 3.

5 In actu autem liberatorio variat scri- ben. & plures volunt non procedere re- medium huius l. ex Bal. hic, col. 1. ad fin. & Paul. quos cum alijs refert & sequi- tur Cremen. hic, nu. 132. in. 32. limit. post Fabian. d. tracta. q. 8. nu. 10. qui hoc ut re- ceptum tradit: & Corn. cons. 166. nu. 4. lib. 1. Mantua d. cap. 6. lib. 1. loco. Sed Cagnol. hic, nu. 195. verè refert Areti.

contradicentem in d. l. si quis cum aliter, col. 7. ante nu. 8. qui contra adducit Bar. cons. 90. vbi nu. 2. sentit, q. etiam in libera- tione sit locus remedio huius l. quando cre- ditor non habuit animum remittendi tan- tam quantiatem: & ante Aret. hoc ma- gis probauit ibi Roma. nu. 24. vers. quod verbum: & hanc partem non obscure se- quitur Cagnol. hic, citans etiam Claudi- um in d. l. qui non satis in hoc se explicat.

Ego verò in hoc articulo considero duplicem esse inspectionem, vnã ex par- te creditoris, alteram ex parte debitoris. DD. autem vbi supr. loqui videntur ex parte creditoris: primi enim dicunt fauo- re liberationis induci, ne l. hæc locum ha- beat: alij in eisdem terminis contradicunt, nisi error contingat ultra dimidiam quan- titatis quæ remittebatur. Ex parte autè debitoris plus soluentis, magis videntur DD. absq. discordia sentire, locum esse remedio huius l. Non enim in odiũ libe- rãdi argui debet ex fauore liberationis, quod apertius colligitur ex cōni resolu- tione infr. circa adiudicationem.

6 Tunc autem reiecta scribè. varietate, verius videtur tam ex parte creditoris mi- nus accipientis, quàm ex parte debitoris plus soluentis, non bene aplicari remediũ huius l. regulariter verò considerari de- bere, an error interuenerit cui de iure suc- curri debeat: nam citra remediũ huius l. succurrendum est creditori, per errorem minus accipienti quàm sibi debetur, secun- dum reg. l. 1. C. de erro. cal. l. 2. & ibi Bar. ff. de confess. l. 1. & l. 7. ff. de iur. et fact. ignor. cum notatis in l. error, C. eod. Quod magis viget in debitore plus solvente, per eadem iura, & l. vnic.

l. vnic. C. de plus petit. & l. i. & l. si non sortem, §. si centum. ff. de condic. indeb. l. cuius per errorem, ff. de reg. iur. & sic secundū iuris regulas quælibet læsio tūc ob errorem emendanda est: nec spectari debet an excedat dimidiam partem eius quod soluendum erat: & consequenter patet quod dixi contra scriben. ad hunc articulum non rectè applicari remedium huius l.

7 In eodem articulo considero aliquando magis succurrendum fore creditori, qui minus accepit fortasse ob id quod debitor auferat, vel erat in loco in quo non poterat ab eo exigere debitum: vel alia causa similis concurreret, quæ creditorem quodammodo arctaret: quod colligi potest ex DD. alibi tradentibus dari replicationem creditori facienti pactum de non petenda certa parte debiti, vel de non petendo ad tempus ex simili causa vel malitia debitoris: Alex. & Ias. per tex. ibi in l. fin. ff. de condic. ob turp. caus. & ferè in terminis in creditore pacifcente cum debitor fallito (ut vocat) tradit Ioa. Lup. in repe. rub. de dona. int. vir. & vxo. §. 21. nu. 15. Boer. decis. 215. n. 8. facit quod not. Bal. per tex. ibi, in l. penul. C. de cond. ob turp. cau. Capitius notabiliter decis. 95.

8 In eodem articulo aduertendum est quod fortasse læsio creditoris vel debitoris potest contingere in æstimatione rei datæ in solutum, quæ plus aut minus valeat, & tunc decisio. q. incidit planè in articulum à DD. tractatum, an hæc l. locum habeat in datione in solutum: & tunc secundū receptiores traditiones bene applicaretur remediū huius l. quia datio in solutū habet

vivēditiois, l. si prædiū C. de cuiuslibet. & ibi DD. & notabiliter Dec. cons. 18. et cons. 160. col. 1. & cons. 167. col. fin. & cons. 586. nu. 7. & latè Tiraq. de retrac. lign. §. 1. glo. 14. & Molin. in cōsuetud. Paris. §. 13. glo. 5. fol. 174. ex quo deducitur non esse tunc succurrendum creditori vel debitori læso, nisi cum læsio sit ultra dimidiam, iuxta terminos & decisionem huius l. cōtra Bal. & alios pro Roma. & Areti. de quib. supr. & ita in terminis not. Paul. per tex. ibi in fin. in l. si quis aliam, 46. ff. de solutio. col. 2. vers. adde tertium. Quod mihi ultra omnes probatur ex I. C. specialiter succurrente in læsione æstimationis rerum dotaliū in l. si res, §. 1. ff. de iur. dot. secundum ea quæ deduxi sup. in. 1. cap.

9 Nec omitto quod Roma. & Areti. in d. l. si quis cum aliter, rectè dicunt, non bene à Bal. & alijs adduci tex. in l. si intra, 42. ff. de pact. Clariū verò dicendum est I. C. ibi non agere de creditore læso igno- rante minus recipiente: nec de eodem læso in æstimatione, sed de eo qui volūtariè residuū remittebat, soluta sibi certa parte debiti: in quibus terminis egregiè applicari posset limitatio ex proximè dictis, n. 7.

Tandem memorabile est in eadem re, quod si debitor læsus sit ultra dimidiam in æstimatione rei quam in solutum dedit, vel ex errore sibi subuendum veniat, potest præcisè rem datam repetere, offerens quod iuste debebat. Nec audietur creditor volens rem retinere, & quod ultra debitum accepit restituere: quia tunc magis succurritur debitori, ex alijs iuris regulis quam ex remedio huius l. Item quia partes tunc non intendebant

k iij vende-

vendere vel similem contractum inire: quod satis comprobatur ex tex. notab. in d. l. si non sortem, §. si centum, ff. de condict. indeb. quem ibi extollit Paul. & Math. Afflic. decis. 178. nu. 8. ex quibus manet egregie resolutus utilis articulus quem DD. confuse tractant.

- 10 Consecutiue tractant scriben. an remedium huius l. procedat in adiudicatione vel additione pignoris vel rei debitoris iudicialiter facta creditori pro quantitate debita: sentiuntq; vt indubitatum hanc l. procedere in datione in solutum conuentionali seu extraiudiciali, vt diximus proximè nu. 8. Colligitur ex Alex. in d. l. si quis cum aliter, nu. 18. Vbi refert DD. variantes tantum in datione in solutum iudicialiter facta. Sed Alex. probat opinionem Bal. in l. ordo, col. 2. nu. 6. infr. de execu. rei iud. vt hæc l. non procedat in tali adiudicatione: & ita Anto. Burg. in d. c. cum causa, nu. 45. & Roma. in d. l. si quis cum aliter, nu. 11. & ibi Areti. nu. 5. citantes pro Bal. tex. quem extollunt, in l. à diuo Pio, §. si pignora, ff. de re iudic. & ibi not. Vincen. & Ias. nu. 3. & Fabia. d. tract. q. 8. nu. 9. & Rebuf. in d. 2. tom. trac. de rescis. contr. nu. 41. & Cremen. hic nu. 109. licet id inuoluat.

In contrariū citant Oldra. & Ioan. And. quos sequitur Claud. in d. l. si quis cum aliter, col. fin. in princ. & hos magis sequi videtur Cagnol. hic nu. 163. Præcedens autem opin. Bal. videtur receptor ex numero scriben. pro qua Bal. ipse argumentatur à transactione, de qua statim: Alij principaliter argumentantur ex d. §. si pignora: alij etiam ex l. 1. &

Bar. C. de præd. curial. de qua in sequē. par. & sic præcipuum fundamentum est ex d. §. si pignora: cui tamen respondere nititur Claud. vbi sup. & cum eo Cagnol. hic: ne procedat vbi tāta fuerit læsio. Sic enim multa iura indistinctè negantia recursum læsis in precio, limitantur per hanc l. secundum receptas traditiones.

- 11 Ego verò agnoscendum puto, verba d. §. si pignora, omnem læsionem significare, nec admittere distinctionem huius l. an infra an supra dimidiam læsio sit: indistinctèq; negare recursum creditori talem adiudicationem accipienti. Tenendo tamen opin. Oldra. contra Bal. & alios posset aliter responderi, q. I. C. in d. §. non potuit cogitare de succurrendo creditori læso vltra dimidiam, quia eo tempore nullatenus cognitum erat ius vel remedium huius l. vt nouè & verè probaui sup. in 1. cap. huius 1. par. Item quia secundum veriore & receptiore sententiã in casu illius §. creditor, non inuitus sed volens accipit rem in solutum post discussionem & alia solemnia, vt ei dici possit q. pro parte debiti residuum remittit d. l. si intra. ff. de pact. vt interim omittam alia quæ ad illum tex. publicè docui, & latius in cōmentarijs eiusdē titu. scripta habeo: vltra Alcia. in l. creditor ff. si cert. pet. et Duaren. lib. 1. dispu. cap. 6. & Ioan. Rober. lib. 1. sentē. cap. 22.

- 12 Consequenter agendum est de q. transactionis, an in ea locus sit remedio huius l. qua in re mirè variant scriben. vt re et dixerit Cagnol. hic, vix dignosci posse quæ sit receptor opinio. Dupliciter autē consideratur is articulus: primò circa valorem

valorem rei super qua transigitur, & tunc cessat discordia DD. tunc resolutum non dari remedium huius l. etiam si alter ex transigentibus lædatur ultra duplum rei de qua contenditur: etiam si idem læsus probare possit, suam causam iustam fuisse, ita q̄ secundum iuris sanctiones obtinere debuisset: & ita cōmuniter intelligūt tex. in l. Lutiis, 78. §. fin. ff. ad Trebellia.

Alia in spectio est attento dubio euentu litis vel causæ super qua transigitur, si forte transigens lædatur accipiendo minus dimidia parte eius quantitatis, quam experti homines pro iure & causa illius cōmuniter darent: vele conuerso si lædatur transigens dando plus dimidia eius quantitatis quæ cōmuniter pro iure aduersarij daretur: in quo nō solum alij alijs sed plures sibi ipsis aduersantur, ut cōstabit ex statim citandis.

13 Glo. autem in c. cum causa, de emp. et vend. indistincte in transactione negat locum esse remedio huius l. idē contra Bar. indistincte asserit Bal. hic col. 1. ad fin. & sequen. & Salic. nu. 7. & ita tenuisse antiquiores Specul. Ioa. Andr. Dyn. Cyn. referūt Alex. et Ias. in d. l. ita Innocen. & Anchar. in d. c. ita etiam Alex. in d. l. si quis cum aliter, nu. 8. & ibi Aret. col. 4. dicens hanc opin. cōmunem & meliorem, & ibi Ias. nu. 13. vers. contrariam: citans Cuman. ibi: et Ang. in l. in sūma. ff. de condict. indeb. tenentes hanc partem negatiuam: & ita Ferret. ibi: & ita late cōsuluūt Alex. conf. 42. n. 11. lib. 1. & conf. 118. nu. 6. lib. 7. & vrgenter Alcia. in l. quamuis. C. de transac. Catellian. Cotta in suis memorabil. verbo, venditor, dicens hanc esse communem

opin. & ita Curt. senior conf. 66. nu. 27. & ita Carol. Ruin. conf. 132. nu. 3. lib. 1. & Gome. in reg. de annal. posses. q. 2. & Bertran. conf. 225. lib. 1. & Mauritius in tracta. restitu. cap. 210. & Francis. Conman. (more suo neminem citans) lib. 7. cap. 9. in fin. et ita Math. Afflic. (cuius autoritas in decisionibus illis Neapol. apud doctos magna est) decis. 220. & Curt. in l. sub pretextu, nu. 2. C. de transac. & Grat. conf. 118. nu. 9. lib. 2. & ita Paris. dicens hanc opin. cōmunem conf. 96. nu. 60. lib. 1. & Dec. conf. 216. nu. 33. idem dixit Corne. in multis consil. citatis à Cot. vbi sup. & à nouioribus in hac materia, limant ando eandem opin. Sed idem Cot. in d. loco male citat Decium conf. 60. cum ibi magis cōtradicat, ut infra. Sic etiam Ias. in d. l. si quis cum aliter, male pro hac opin. contra Bar. citat Panor. in d. c. cum causa: & Anan. conf. 33. ut infra. nu. sequen. qui melius pro hac parte citasset Panor. conf. 12. lib. 2. Attento igitur eo DD. numero, & ex tot asserentibus receptiore esse opin. contra Bar. incaute scripsisse videtur Dec. conf. 597. ad finem, dicens clarum esse de iure contrarium, cū Bar.

14 Aduersus eam DD. phalāgem nō sine grandi incōmodo & periculo Reipub. quam plures alij stant, inter quos antesignanus est Bar. hic, & in d. l. si quis cum aliter, asserens decisionem huius l. locum habere in transactione, attento valore dubij euentus: quod prius dixit Iacob. de Aren. quem refert & sequitur Alberic. hic nu. 8. & hanc opin. sequitur Fulgo. hic col. 2. Ange. hic, & Paul. nu. 13. ad fin. & Imol. in d. l. si quis cum

K iij aliter

aliter, & in d. c. cum causa, nu. 13. dicens opin. Bar. equiorem: & ibi Panor. nu. 7. Cardin. & Anto. Butr. & Anto. Burgen. nu. 32. & Anani. conf. 33. nu. 4. & magis Roma. in d. l. si quis cum aliter, nu. 24. dicens opin. Bar. verissimam: & ibi Claud. col. 1. & Fabia. dicens eam equiore in d. tract. q. 8. nu. 13. & Ang. Areti. in §. si quis agens, nu. 5. vers. vlti. Institu. de action. Alex. conf. 89. nu. 11. lib. 2. & insignis præceptor meus M. Nauarrus in c. si quis autem, nu. 28. de pœnit. distinct. 7. & Hispan. Xuar. alleg. 22. ad fin. ita etiam Alcia. in l. id apud, 143. ff. de verb. signi. & Costalius in annotation. l. in summa, ff. de cõd. in deb. dicens ita sæpe iudicatum in senatu Parisiensi: & inclinare videtur Cremèn. hic nu. 48. in fine, & magis Cagnol. hic nu. 78. vers. pro contraria, & nu. 79. vers. ex quibus: qui inter bucusq; scriben. copiosius & exactius q. hanc tractavit: & cum Bar. est Anton. Rub. conf. 71. nu. 8. & Petr. Rebus. d. 2. tom. tit. de rescis. contrac. artic. vni. glo. 15. nu. 18. & Soci. senior conf. 85. nu. 3. lib. 1. dicens ita tenere DD. magis communiter, & ita Soci. Junior conf. 129. nu. 48. lib. 1. Idem Soci. nepos conf. 98. nu. 17. lib. 2. dicens opinionem Bar. veriore & receptiore, & ita iudicatum fuisse: & eadem dicit magis communem Cagnol. in l. 1. nu. 29. C. de pact. Et ita Hieron. Schurp. cõs. feud. 127. nu. 8. & Hispanus Auedanmus cap. 1. fol. 11. col. 4. & Baptista Seuerin. in tracta. de trasac. q. 12. & in eandem inclinat Thomas decis. 66. nu. 20. vbi male refert decisionem Afflic. & hanc dicit veriore. receptioreq; opinionem

Dec. conf. 60. nu. 4. & conf. 397. ad finem. Adducēs Calderinum ita consulētem, quem alij etiā referunt: & in prædictis terminis attēto dubio euentu citatur glo. & ibi notāt Bar. Paul. Imol. in d. l. Luti- nus §. fin. ff. ad Trebel. & q. glo. ita intelligatur, colliges ex supra citatis: maxime ex Alex. in d. l. si quis cum aliter, nu. 8. & Xuar. d. alleg. 22.

15 Videsigitur perniciosam miserādāq; DD. varietatem in hoc frequentissimo articulo: vt non immeritò dubitauerit Cremèn. hic, & Probus ad Monach. in c. 1. de in integ. resti. in 6. & Ias. in l. fratris, nu. 1. C. de transac. & Dec. in l. cum te, nu. 1. eodem tit. & plures ex supra citatis. Nec satis firmariūt Alex. & Ias. in d. l. si quis cum aliter, & Aymo. conf. 151. nu. 26. nihil verò dixit Mantua. d. cap. 6. lib. 1. locor. vbi materiā huius l. tractauit. Constat etiam ex supra relatis, variasse in hoc Ang. Panor. Alex. Dec. Alcia. & alios. Apud Lusitanos autē in praxi multum pōderis habebit auctoritas Bar. quē crebrius sequuti vidētur alij scribē. iuxta Ordin. lib. 2. tit. 5. Magis etiā ea opinio iuuatur ex generalibus geminatisq; verbis Ordin. lib. 4. tit. 30. §. 3. vbi hoc remedium extenditur ad omnem cuiuslibet qualitatis conuentionem, in qua vnum pro alio datur vel demittitur, quæ verba & transactionem comprehendūt: potestq; verosimiliter conijci, conditores eiusdem Ordin. videntes DD. altercationes, geminatis verbis vsos fuisse, vt significarent ita respondendum fore in transactiōe aliove casu dubio: quæ interpretatio apte comprobatur ex I. C. in l. 1. vers. ego puto, ff. de ædil. edic. ibi,
bis

bis idem dixisse, ne qua dubitatio superesset. Et ita olim iudicatum vidi à quodam insigni Regiæ curiæ præside. Sed & contrarium aliquando iudicatum fuisse audiui.

16 Præcipuum verò summèq; notandū in opinioe Bar. est, eam restringi ad terminos illos, quando læsio deprehenditur ultra dimidiam æstimationis dubij euentus: vt sic aduocatus cautè debeat articulos formare, deducendo, q; homines experti & certiorati de qualitate negocij, communiter pro tali iure & causa darēt tantam quantitatem, putà mille, actorem verò accepisse tantam, putà quadringenta: quæ non ascendunt ad dimidium iustæ quantitatis in ea re, & sic læsum fuisse ultra dimidium eius quod pro iure & euenta illius causæ communiter daretur: in quibus terminis probatio difficillima erit, rarissimèq; reperietur, vt agnoscunt omnes scriben. sed non semel contigisse liquet ex responsis, seu consilijs supra citatis: & quando euenerit, nō videtur recedendum ab opin. Bar. quæ suadetur ex vulgar. l. si iactum retis, ff. de act. emp. quæ male contra Bar. à multis adducitur, non aduertentibus in ea l. dubiū euentum æstimari: quod etiam meliùs probat tex. not. ab. in l. propter spem, 24. in fine, ff. famil. erisc. ibi, nisi tatum æstimatus sit dubius euentus: facit tex. in l. fin. ff. de act. emp. vbi etiam emitur & æstimatur seruus qui apud hostes est: & tex. in l. nam hoc modo, ff. de hered. vel act. vend. ibi, quasi spes, & ibi, ipsum incertum: tex. etiam in l. in quantitate, 73. §. magna, ff. ad l. falcid. Conducunt

nimis quæ de emptione spei etiam ad remediū huius l. cōmuniter tradunt DD. vt per Cremen. hic nu. 82. in 31. ampl. & Cagnol. nu. 174. & quæ de spe tradit Tiraq. in lib. de iure mari. post ll. cōnub. glo. 2. q. 1. ex nu. 38. char. 254. secūdum nouiorem editionem: & in alienatione actionum rerumq; incertarū tradit Cagnol. hic nu. 200. facit tex. in l. nec emptio, 8. ff. de contr. emp. l. 7. & l. 10. ff. de hered. vel act. vend. sic etiam in restitutione, quæ à iure conceditur minori aduersus transactionem l. 1. & 2 C. si aduer. trans. necessariò præsupponitur æstimatio dubij euentus: & ex eadem dubietate resultare læsionem æstimabilem. Aliter enī cessaret restitutio. quod iuuat opin. Bar. maximè arguendo (vt plures in hac materia faciunt) de restitutione ad remediū huius l. quod tamen tutum non est: vt infra in 2. parte, in q. fructuum.

17 In ea difficili q. & magna DD. varietate, multa contra Bar. adducuntur de vi transactionis, per Alex. & Ias. in d. l. si quis cum aliter. Alcia. in d. l. quamuis C. de transac. quibus Cagnol. & alij pro Bar. satisfaciunt. Principaliter autē contra Bar. adducuntur aliqua iura, quibus oportet respondere: & primò tex. in l. Latius. 78. §. si. ff. ad Trebel. quæ extollit Alber. ibi: & meliorē de iure inquit Alex. cons. 118. nu. 6. lib. 7. verba autem Sceuolæ ita habēt. Hæres eius q post mortem suam rogatus erat vniuersam hæreditatem restituere, minimam quantitatem, quam solam in bonis fuisse dicebat, iis quibus fideicommissum debebat, restituit: postea

postea repertis instrumentis, apparuit quadruplo amplius in hæredate fuisse: quæsitum est, an in reliquum fideicommissi nomine cõueniri possit? respondi, secundum ea quæ proponerentur, si non tractatum esset, posse. In le principaliter arguebant antiqui & nouiores, in transactione cessare remedium huius l. Bar. autem Pau. Imol. & etiam plures ex ijs qui Bar. opinionem damnant, respondēt, in casu d. §. læsionem accipi respectu ipsius rei seu hæreditatis de qua agebatur, non respectu dubij euentus litis, seu precij quod p iure causæ daretur: & sic nõ facere ad terminos in quibus loquitur Bar. Sed littera d. §. repugnat huic declarationi: constat enim q̄ ibi hæres grauari & fideicommissarius contendebant de quantitate hæreditatis restituendæ: et transegisse datis certis rebus: & sic transactionem initam fuisse, vt contentio cessaret: siue plus siue minus in hæreditate esset. Cagnol. autem hic nu. 75. putat se nõ uè intelligere tex. illum. Sed (ni fallor) nihil affert: nec se satis explicat.

18 Ego aduerto glo. d. §. fin. nõ sensisse id quod Bar. & communiter DD. ex ea colligunt: imo generaliter & indistinctè intelligit ex eo. §. transactionem censerisemper interuenire ad dubium euentum: ideoq̄ in transactione nullo modo procedere remedium huius l. quod agnoscent omnes qui cum iudicio legerit glo. d. §. & ita contra Bar. erit authoritas glo. iuris civilis sicut gl. iuris canonici. Retentã uerò opinione Bar. melius ad argu. d. §. respondebitur ex ijs quæ tradit Cremen. hic nu. 44. q̄ in casu d. §. non potest

considerari læsio, vt requiritur in materia huius l. nempe attento tempore conuentionis: ibi enim causa læsionis apparuit ex instrumentis postea repertis, vnde tempore transactionis non pluris emeretur ius fideicommissarij: & secundum hanc considerationem, nihil obstat d. §. & eodem modo cessat argumentatio multorum ex l. i. C. de pactis: ex l. de fideicommissis C. de transac. magisq̄ ex l. sub pretextu. C. de transac. quam omnes adducunt contra Bar. Sed nihil facit, si attendas, læsionem ibi non posse æstimari, nisi ex eo quod postea contigit seu apparuit: at in nostra materia tantum consideratur, vt res erat tempore conuentionis, l. si voluntate, infra eodem.

19 Aliter & melius responderi posset ad d. §. fin. l. Lutiis, apud I. C. non potuisse tractari de remedio huius l. à Diocle. nouè inducto, & iureconsultis incognito: vt uerè probam supra in. i. cap. Nec replicet aliquis q̄ I. C. specialiter tribuere uidetur transactioni, ne ex læsione rescindatur: quasi contrarium fuisset in alijs conuentionibus: uerius enim est generaliter eo tempore nullum cõtractum ex sola læsione in precio rescindi potuisse: nec ibi ad talem effectum traditur specialitas transactionis. Sed significat I. C. si eo casu transactum non fuisset, potuisse planè fideicommissarium agere ad ea quæ postea reperta sunt: non obstantibus uerbis hæredis qui dixerat, non esse plus in hæreditate: nec obstante acceptatione ipsius fideicommissarij. Interueniente autem transactione agi non posse, etiam si de nouo multò plura appareant, ex reg. d. l. sub pretextu, cum similibus. Necessariò autem cum glo. & DD. cõmuniter

miter intelligendum est, in casu d. §. non fuisse instrumenta, nec bona occultata maligne ab hærede: eius enim dolo interueniente, agi posset, non obstante transactione per l. qui cum tutoribus §. qui per fallaciã, ff. de transac. l. s. in fine, C. de dol. l. in summa, ff. de condic. indeb. tex. & DD. cõmuniter in d. l. sub pretextu. 19. in quo cauebis à Cagnol. hic d. nu. 75. In id verò aduerto I. C. in d. §. fin. loqui de hærede eius qui grauatus fuit restituere, non de eodem rogato: hic enim facile sciret bonorum quantitatem, & sua à restituendis dignosceret: non ita eius hæres: maxime post tam longum tempus succedens, bonaq; mixta & confusa inueniens, iuxta reg. l. fin. ff. pro suo. Atq; ideo transactio in casu d. §. non tam facile excusaret grauatum, vt eius hæredem excusat.

20 Adducitur contra Bar. tex. in d. l. sub pretextu, l. C. de transac. cui supra respondimus, vt verè nihil obstet. Sic etiam supra nu. 11. satisfecimus argumentationi ex §. si pignora, l. à diuo Pio, ff. de re iud. quem tex. quasi omni solutione maiorem, contra Bar. citabat Aret. in d. l. si quis cum aliter. Sed ultra responsionem Rom. & Ias. & ultra ea quæ dixi sup. in d. loco, aliter in proposito vitabitur difficultas illius §. Ibi enim pignora capta fuerant, & in eis facta licitatio: nec dubitabatur de iure actoris, pro quo erat res iudicata. Bar. autem & eum sequentes loquuntur, vbi æstimatur dubius euentus ex eo quod pro iure vel cã transigentis daretur: & sic decisio d. §. non videtur rectè applicari ad q. & terminos Bar.

21 Contra Bar. adducunt aliqui tex. in l. in summa, 65. ff. de condic. inde. vbi Ang. & Ias. notant. Nec parum urgere videtur verba I. C. ibi dũ inquit. Et quidem quod transactionis nomine datur, licet res nulla media fuerit, nõ repetitur. Nã si lis fuerit, hoc ipsum q; à lite disceditur, cã videtur esse. Alij autem sequentes opin. Bar. non tantum respondent, sed etiam contendunt, eundem tex. esse pro Bar. intelligentes I. C. præcedentia verba declarare ex statim sequentibus ibi, Si autem euides calumnia detegitur, & transactio imperfecta est, repetitio datur. Ex his verbis pro Bar. arguit Anton. Burg. in d. c. cũ causa, nu. 32. & Cagnol. hic nu. 78. versi. quarto: & Hispanus Xuar. d. alleg. 22. Dicunt enim ex hac læsione detegi euidentem calumniam ex d. l. si quis cum aliter: secundum communem intellectũ, quo hæc læsio dolo æquatur: & ex præsumptione l. omnes §. Luitius ff. quæ in frau. cred. & in hunc sensum d. l. in summa, citat Soci. iun. cons. 144. lib. 1.

Ego veriũs puto ex illa l. nõ necessario probari, nec necessario improbari opinionẽ Bar. Possunt enim verba I. C. variè accipi: nec eo tempore cogitari poterat de remedio huius l. quod Iureconsultis incognitum fuit: nec verba d. l. rectè applicari videntur ad terminos opinionis Bar. loquentis de æstimatione dubij euentus: considerando q; pro iure vel euentu causæ communiter daretur quantitas duplo maior: & ita cessat obiectio d. l.

Alex.

22 Alex. etiam Aret. & plures contra Bar. citant tex. in l. si superstiti, C. de dol. sed alij pro Bar. eandem l. retorqueunt, ut refert Ias. in d. l. si quis cum aliter, nu. 13. Agitur in ea l. de transactioe inter patrem & filiam: gesserat enim pater tutelam & curam filiae, eiusque bona administrauerat. Respondet autem Imperator in 1. par. ex transactione posse patrem excipere, si a filia conueniatur: vel actionem omnino tolli, si nouatio & acceptilatio interuenit: deinde subdit loquens cum ea filia, sane si laesa es immodice, non de dolo propter paternam verecundiam, sed in factum actio tibi tribuenda est. Citantes d. l. contra Bar. inducunt verba l. dum inquit, ob paternam verecundiam, ibi negari actionem de dolo: quasi sine dubio inter alias personis daretur, quod esse non poterat absque vero dolo: & ideo putant in ea l. necessario presupponi dolum ultra immodicam laesionem: haec enim non praestat doli actionem, ut constat ex nostra l. et ex c. cum dilecti, de emp. & vend. unde colligunt ex d. l. transactionem ob solam laesionem etiam maximam non rescindi: Alij pro Bar. retorqueunt eandem l. ponderantes alia eius verba, ibi, bona fide, quasi in ea l. ex sola magna laesione arguatur dolus ad rescindendam transactionem: & ita Fulg. ibi. Receptor autem interpretatio videtur, quod in ea l. ultra immodicam laesionem dolus requiratur. Ita enim aperte sentit glo. ibi in verbo laesa, et Alberi. Sali. & latius probat Alex. ibi per l. dolus, infra hoc tit. & cum Alex. Curtius senior conf. 66. nu. 26.

23 Ego in ea DD. varietate verius ar-

bitror, d. l. magis facere pro opin. Bar. Ibi enim nulla adsunt verba, quibus colligatur alia doli probatio, nisi ex immodica laesione. Immo superius dixerat Imperator transactum fuisse bona fide: & consequenter magis adduci debet ea l. ad probandum, quod transactio ob immodicam laesionem rescindi potest. Nec obstat argu. gl. & DD. ex d. l. dolus, infra hoc tit. ubi dolus ex machinatione, non ex quantitate laesionis probari dicitur. Quo fundamento, quasi peremptorio, ita securè resoluit Alex. in d. l. & Curt. in d. conf. Respondeo enim, & intelligo, in d. l. dolus, agi de emptore & venditore: idemque dici posse de alijs simili modo contrahentibus, incidente laesione in precio seu in quantitate, ut constat ex verbis eiusdem l. & tunc verum erit dicere cum Alex. & Cur. cessare actionem de dolo, etiam si maxima laesio reperitur. Quod colligitur etiam ex scriben. hic & in d. l. si quis cum aliter & d. c. cum dilecti, & c. cum causa, sepiissime citatis. Cuius rei euidens ratio est, quia tunc uterque ex contrahentibus contrahere volebat: nec alter alterum in actu principali circumueiebat. Circumuentio autem in precio, tam a dolo abesse censebatur, ut quodam modo naturaliter licere diceretur, iuxta saepe citatum §. idem Pomponius l. in causa ff. de minor. cum traditis supra ad finem 1. cap. At in d. l. si superstiti, ex sola magna laesione probatur dolus, eo quod pater administrauerat sua bona et uxoris, cui filia successit, ut litera habet: deinde gessit tutelam & curam filiae: postea vero transiit cum filia, eamque immodica laesione affecit: ab eadem liberationem extorquens, quasi ei satisfecisset: in quo recte Imperator dolum versari respondit.

pondit. Nō enim poterat pater in facto proprio & ijs quæ gesserat, & notissima habebat, iuste ignorantiam prætere: iuxta vulgarem reg. l. fin. ff. pro suo: & ita intelligentur verba d. l. dolus, ibi, qualitate facti, quod in simili specie rectè aduertit Soci. nepos cons. 144. nu. 33. lib. 1. probaturq; ex l. qui cum tutoribus, §. qui per fallaciam, ff. de transac. & ita resoluo in d. l. si superstite, ex sola immodica læsione probari dolū, idq; ex prædicta ratioe: ita bene sensit Petrus Loriotus, de pactis, axio. 91. atq; inde notabiliter ultra scrib. exemplificabitur reg. l. dolū, C. de dol. ut ex p̄spicuis indicijs dolus p̄betur, & ita ex eadē speciali ratioe d. l. limitetur reg. huius l. & d. l. dolus, infra eodem: sic eleganter has ll. conciliando, quas Alex. & Curt. ubi supra, ex diametro pugnare putabant, nisi extra læsionem ipsam subaudiretur dolus in d. l. si superstite, quod diuinatorium est, & non necessarium, ex hic resolutis.

24 Ad d. l. si superstite, C. de dol. aduerto etiā q̄ eius authores fuerunt Diocle. & Maxim. conditores huius l. ut sic verbum illud, immodicè, melius referatur ad grandem læsionem, de qua in hac l. nō autem ad quātitatem duorum aureorum, ut glo. & DD. ibi variando, referebant ad l. si oleum (vel secundū alios libros l. 9.) §. fin. ff. de dolo. Quod suadetur, at tenta re super qua ibi transactio fiebat, nempe super totis bonis filia, & hereditate matris eiusdem: unde quoad ea bona, non poterat quantitas duorum aureorum immodicam læsionem inducere, nec de ea credendum est sensisse Imperatorem, argu. l. scio, ff. de integ. resti. Ex quibus

etiam tollitur diuinatoria quorundam interpretatio, quos ibi refert Alber. & male sequitur Alex. violenter intelligētū verba illa tex. si immodice læsa es, maxime, quasi idem futurum ibi esset, cessante immodica læsione, quod est aperte contra literam & mentem l. & contra naturam conditionis quæ ibi resultat ex dictione, si, qua utitur Imperator.

25 Credo etiam, cum in ea l. ex læsione colligatur dolus ob specialem rationem de qua supra, iam plenius succurrendum fore parti læsæ: tum ut lædens non habeat electionem de qua in hac l. quæ ei non datur, ubi fuit in dolo, secundū Paul. Castr. & communiter DD. hic et alibi, ut deducemus in 2. par. tum etiam, ut in casu d. l. restitui debeat parti læsæ totum quod ad eam pertinebat: non solū id quod daretur pro dubio euentu iuris vel causæ ipsius. Tunc enim non tam agitur remedio huius l. quā actione doli, quæ ibi generaliter conceditur: specialiter verò ob reuerentiā parenti debitam negatur: eius loco concessa actione in factum: Et sic nouè & verè explicatur decisio d. l. ostēditurq; in casu eiusdē l. attēdi læsionē respectu totius rei, nō tantū dubij euentus.

26 Ex prædictis comprobatur opinio Bar. respondeturq; obiectionibus quæ contra eum adducuntur. In tanta autem DD. varietate distingūt aliqui, ut opinio Bar. procedat, quando excessus vel læsio nō esset simpliciter vel parum ultra dimidiam, sed multū supra eam. Ita respōdebat Corn. quem sæpissime retulit & sequutus fuit Dec. ut per eum in l. cum tenu. 1. C. de transac. Idem Dec. cōs. 60. nu. 4. & cons. 203. & 216. & 479. Aymo. cons.

cons. 151. nu. 26. Cagnol. hic, nu. 80. & in l. si quis maior, nu. 37. C. de transac. Thomas decis. 66. nu. 48. Soci. nep. cons. 129. nu. 48. & cons. 144. nu. 8. lib. 1. & cons. 98. nu. 18. lib. 2. & Molin. ad Alex. cōs. 42. nu. 11. lib. 1. Quæ concordia æquitatē habet, sed iure non probatur. Lex enim solum respexit, an læsio sit ultra dimidiam, non vero an multum vel parum excedat. Item ea traditio rem per se obscurā obscuriorem facit: difficillimè namq; verificabitur, an excessus ultra dimidiam magnus sit vel parvus.

27 Aduerto tamen ultra DD. ex ea distinctione facilius læso succurri, quàm ex opinione Bar. Nam Bar. & qui eū sequuntur, requirunt probationem læsionis respectu dubij euentus, seu eius quantitatis quæ daretur tempore transactionis pro iure vel causa partis læsæ. Cuius rei probatio nunquam fere dabitur, nemo enim vult lites emere: qua de causa plures à Bar. opinione recesserunt. In hac vero concordia Corn. attendetur læsio ex valore & quantitate totius rei vel causæ, et ex quantitate accepta in transactione: et ita facilius probabitur læsio transigentis, addita probatione iuris sibi in ea re competentis: quæ resolutio comprobabitur ex Ioã. Imol. in c. quinta vallis, col. 32. versi. forte tamen, de iure iur.

28 Nec omitto q; etiam concurrente tali læsione nimis ultra dimidiam, non potest applicari recepta doctrina de dolo red-dente nullum ipso iure contractum bonæ fidei: quod incautè scripsit Cagnol. hic, nu. 81. non aduertens, q; tunc læsio quantumcunq; enormis, poterat tantū comparari dolo incidenti, non autē danti causam

conuentioni: ut sic non possit ipso iure irritare, secundum easdem receptas traditiones, quod satis probatur ex hac l. & c. cum dilecti, de emp. & vend. dum indistinctè præsupponunt cōtractum valere, etiā si læsio enormis sit, siue parum, siue nimium ultra dimidiam: probatur magis ex l. dolus, infra hoc tit.

29 Tutius etiam procedet opinio Bar. (& facilius quàm ipse senserit) quando læsus erit miles, vel rusticus, vel foemina, vel similis persona: tunc enī maior æquitatis ratio est, ut eidē simplici psonæ succurratur, ex Bal. hic, nu. 7. & in terminis ad rescindendā trāsactionē notat Dec. d. cons. 60. ad finem. Cagnolus in l. si quis maior, nu. 36. C. de transac. Soci. nep. d. cons. 144. nu. 32. lib. 1. & ultra eos ad materiam huius l. ita pro rusticis et ignavis egregiè notat Paul. Castr. in l. itē si precio, §. fin. ff. loca. quibus adde tex. optimum (tales personas quodammodo minoribus ætate æquantem) in l. cū de indebito, ad medium, ff. de proba. conducit quæ tradit Hippol. sing. 18. Capitius decis. 159. nu. 23. & quod notat Bal. in c. fin. nu. 14. de confes. glo. notab. in Auten. de incestis nup. §. 1. verbo, sciens: quam extollit Alex. in l. iuste possidet, nu. 35. ff. de acqui. poss.

30 Sic etiam opinio Bar. facilius obtinebit in eo qui læditur, transigendo cum tutore suo, vel curatore, vel administratore. In his enim ex læsione probatur maligna occultatio: ob quam etiam aduersus transactionem succurrendum est, per d. l. si superstite, C. de dolo. de qua supra eodēq; modo tutius procedet opinio Bar. Imo etiā ex minori læsiōe, quando transactio fieret

¶ 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

fieret cum debitore fugiente, vel qui esset in loco, in quo iustitia in eum non posset exerceri, ex ijs quæ dicta sunt sup. hoc cap. nu. 7. Facilius etiam rescindi poterit transactio, nec spectato dubio euentu, sed valore rei, quãdo facta est nõ existẽte lite, vt notabiliter tradit Cagnol. hic, n. 82.

31 Opinio autem contra Bar. ne scilicet transactio rescindatur ob læsionem, à multis tutior censetur, quando longo tempore transactio seruata fuit, vt tradit Aymo. cons. 151. nu. 30. Sed hoc non videtur tutum: cum l. hæc actionem tribuat, quæ tempus à iure habet triginta annorũ secundũm communem opin. vt sic dicendũ magis videatur, tempus iuris restringi non posse, iuxta reg. l. 4. §. si quis cõdemnatus, ff. de re iud.

32 Alij etiam tradunt, non procedere opin. Bar. nec transactionem ob læsionẽ rescindi posse, quando concurrat geminatus consensus, nempe ex alio actu ultra ipsam transactionẽ. In quo tamen variãt DD. vt refert Aymo. d. cons. 151. nu. 31. Ita tamen tradit Dec. cons. 216. ad finem, quẽ sequitur Chass. in cõsue. Burg. Rub. 7. §. 12. nu. 37. fol. 273. col. 4. vers. aduerte. Facit tex. in l. cũ fidẽ, C. de nõ nu. pecu. secundũm communem intellectum, & l. si mulier, C. ad velleian. quæ opinio intelligenda esset, quando secundus nõ haberet causam excusationis: secus si in eo concurreret idem error, eademue causa primi consensus transactionis, argu. doctrinæ Bar. receptæ in l. penul. nu. 7. ff. de condic. ob tur. cau. Ex quibus meliũs fortasse quãm alibi, resoluitur quæstio & articulus læsionis in transactione ad materiam huius l.

Remedium huius l. trahitur ab alijs ad æstimationẽ in rebus dotalibus, vt per Cremen. hic, nu. 37. in 9. ampli. quasi tunc succurri nequeat, nisi læsio sit ultra dimidiam, quod falsum est: cum eo casu minor læsio emendari debeat, vt plenẽ deduxi in 1. cap. ad l. si res. §. 1. ff. de iure dot. quicquid inuoluat Cagnol. hic. Addunt alij remedium huius l. trahi posse ad mulierem læsam in danda ampliori dote, vel virum læsum in accipienda minori dote. vt tradit Nouel. de dote 6. par. priuile. 42. & 43. ad finem. Cagnol. hic nu. 63. Mantua d. lib. 1. locor. cap. 6. & in vxore ita læsa notat glo. in l. si ex causa. §. in dotis, ff. de minor. & ita Ias. (eam extollens) in l. si quis cum aliter, nu. 19. Nouel. vbi supra, & cum eo Gregor. Lupus in l. 16. tit. 5. in 5. parti. ex quibus ea opinio vt communis securẽ traditur.

34 Ego verò (quod multis prima facie absurdum videri posset) magis arbitrator in ea re facilius viro, quãm vxori succurri debere, vt statim probabo, in vxore autem puto eam opinionem Reipub. perniciosam, prorsusque reijciendam. Hæc enim l. æquitati nititur quæ suadet, non esse turbanda matrimonia l. 1. ad finem, & ibi glo. ff. de liber. exhibi. nemo autem dubitat, quin matrimonia maxime turbarentur, tristis quæ discordia inter coniuges resultaret, si post dotem datam, & viro bene rem familiarem gerente, dos vt excessiua repeteretur. Presertim cum Imperator alibi indistincte & securẽ dicat, non esse vlllo iure prohibitum, mulierem omnia bona sua in dotem dare. l. 4. C. de iur. dot. quod etiam suadet ex qualitate ipsius rei, cum dos sit pro oneribus

ma-

matrimonij, & simul vxori seruiat l. pro
 oneribus, C. de iure dot. eidēq; vxori &
 heredibus restituēda veniat, nec ad hūc
 casum applicari potest electio quā l. hęc
 conuento tribuit: vir enim nō aliter vxo-
 rem duxisset: & sic eius lesio esset irre-
 parabilis. Ideoq; soli vxori ætate minori
 ex ea causa succurri in iure reperitur, d.
 §. in dotis l. si ex causa, & l. i. C. si aduer.
 dot. Imō nec in minoribus, 25. ānis id ius
 vnquam in praxi seruatur.

35 Nec obstat argu. DD. ex æquitate
 huius l. nec aliud ex l. si res, §. i. ff. de iure
 dot. de emendanda læsione in æstimatiōe
 rerum dotalium. Nam in casu huius l.
 & in æstimatiōe dotalium contingit er-
 ror contra tenorem conuentorum, & cō-
 tra mentem contrahentium: Plus enim
 datum vel acceptum deprehenditur, quā
 contrahentes intendebant: ideo iuste tunc
 succurritur læsis, & in æstimatiōe rerū
 dotalium versatur venditio, vt in l. plerūq;
 & l. quoties, ff. de iur. dot. at cum viro dos
 etiam amplissima datur, ipse non plus ac-
 cipit, quā sibi promissum fuit: nec ali-
 quid reperitur contrarium tenori conuen-
 tionis, quapropter cessat æquitas huius l.
 cessat etiam argu. à læsione in æstimati-
 one rerum dotaliū: vt merito contra cō-

munē opinionē dicamus, non posse cōtra
 virum agi, quasi ampliorem dotem recepe-
 rit, nec DD. aduertebant, in ea re nullibi
 esse modū. De læsione autē foeminae mi-
 noris in causa dotis latius ago in commen-
 tarijs restitutionum.

36 Viro autem ita læso aptius & æqui-
 us applicaretur remediū huius l. si minus
 dimidia congruæ dotis accepit: quando
 socer vel vxor congruam dotem dare po-
 tuisset. In viro enim cessat ratio illa, ne ma-
 trimonium turbetur: quod longē magis
 turbabitur, si desit, vnde eius onera feran-
 tur: facit l. fin. C. ad velleia. nec nouum
 est, post matrimonium dotem augeri vel
 peti. glo. in l. obligamur, si. §. lege, ff. de
 actio. & oblig. quam ibi extollit Alberi.
 & Ias. in l. si donaturus, §. i. ff. de condic.
 ob cau. & in auten. prætere a col. 2. ad fi-
 nem, C. vnde vir & vxo. Item viro tunc
 agente ad congruam dotem non fit iniu-
 ria vxori, nec ad tempus constantis ma-
 trimonij, nec ad tempus eiusdem soluti, et
 ita in viro nouē probatur (quod dixi) iu-
 stiū & facilius ei succurri posse q̄ vxo-
 ri. Ex quibus eleganter explicabitur tex.
 in §. fin. l. iure succursum, ff. de iure dot.
 vltra iam tradita supr. hoc cap. & cap. i.
 huius partis.

Secunda pars L. secundæ.

C. de rescin. vend.

CAPVT PRIMVM.

SVMMARIA.

Raditur communis opin. ampliand hanc l. ad lesionem in diuisione bonorum et agitur de intellectu tex. in l. maioribus, C. comun. viri iudi. vsq; ad nu. 5.

- 6 In eodem articulo notabiliter agitur de lesione contingente in diuisione facta per sortes, & excutuntur aliqua dicta Bal. vsq; ad nu. 8.
- 9 Proponitur q. omissa à DD. in materia huius l. resoluiturq; traditio Chas. de ementibus cum eo qd in ea est.
- 10 Infertur ex hac l. & eius ampliationibus ad id, quod sepius tradunt scriben. an appellatione emptionis veniant reliqui contractus, probaturq; contra innumeros, verum esse opin. negatiuam ex vi verborum, & nu. 11.
- 12 Agitur de intellectu tex. in l. statuliberi, ff. de statuli. & nu. 13.
- 14 Infertur ad l. in quorum, ff. de pigno. & ostenditur nullam esse difficultatem inter eam l. & l. fin. C. de reb. alie. in quibus conciliandis DD. ineptè laborant.
- 15 Agitur contra aliquos in materia huius l. de emptione vel venditione facta per procuratorem, & nu. 16.
- 17 Infertur ad vtilem q. an procurator constitutus ad vendendum possit vendere per substitutum.
- 18 Infertur ad q. eius, qui scit procuratorem suum excedere fines mandati: & traditur differentia inter extensionem mandati, &

eius inductionem de nouo, contra quam plures.

- 19 Tentatur noua opin. contra DD. ad ampliandam reg. l. diligenter, ff. mandati: & explicatur l. qui patitur, ff. cod.
- 20 Agitur de lesione in constitutione, vel subrogatione pignoris, & de intellectu l. si rem, §. omnis, ff. de pigno. act.
- 21 Infertur vtiliter ad q. an creditor compelli possit ad remittendum pignus vel fideiusso rem pro alio equè idoneo: in quo traduntur multa scitu digna, vsq; ad nu. 25.
- 26 Agitur de nomine, & tempore actionis competens ex hac l.
- 27 Traditur notabilis species, in qua etiã post longissimum tempus non negabitur remedium huius l.
- 28 Traditur & impugnatur opin. DD. tenentium, venditorem vel emptorem, qui scit contra se agi posse remedio huius l. vsucapere non posse.
- 29 Ostenditur effectus resultans ex eo, quod actio huius l. sit personalis: & examinatur traditio Bal. hic & traduntur aliqua vtilia, vsq; ad nu. 31.
- 32 Probatum contra omnes scriben. noua opin. in materia huius l. & ornatur aliquantulum tex. in l. exis, C. de dona.
- 33 Agitur plene, & eleganter de intellectu tex. in l. in cause, la. 1. §. fin. ff. de minor. & emendantur multa à DD. tradita, vsq; ad nu. 35.
- 36 Tractatur q. glo. quando in materia huius l. perit res apud emptorem absq; eius culpa, vel apud tertium: & breuiter explicantur multa vtilia vsq; ad nu. 40.

Secunda pars L. secundæ.

C. de rescin. vend.

CAPVT PRIMVM.

Ad dūt scriben. cōmuniter hic & ubiq; de hac materia tractantes, de cōmū. diuid. l. locum habere in diuisione bonorum: citantq; omnes vt expressum tex. in l. maioribus, C. comun. vtri. iudi. et ibi glo. Bar. Alb. Bal. Salic. Pau. & alij notant: idq; receptissimum est, vt per Cagnol. hic nu. 59. et ita consultus respondit Corn. cons. 240. lib. 4. et Gozadi. cons. 44. nu. 17. ante alia verò oportet, verba d. l. proponere, quæ ita habent. Maioribus etiã per fraudem & dolum vel perperam sine iudicio factis diuisionibus, solet subueniri: quia in bonæ fidei iudiciis quod inæqualiter factum esse constiterit, in melius reformabitur. Ex cuius l. tenore ego aduerto, eam à DD. non bene citari: non enim proponit in facto tantam læsionem, nec conuēto electionem tribuit, & consequenter nō potest dici similis huic l. quamuis ijdē Cæsares vtriusq; authores fuerint: ex alijs igitur iuris partibus explicandū est quod generalibus verbis in ea l. continetur.

2 Miror etiam scriben. non aduertisse, cum ea l. generaliter permittere videtur

rescissionem diuisionis inæqualiter factæ, obstare nimis reg. §. idem Ponponius, l. in causæ, ff. de minor. magis verò obstare reg. l. fin. ff. famil. ercisc. vbi habetur, diuisionem etiam absq; iudice factam rescindi non posse, nisi auxilio ætatis: & ita tex. in l. si maior, C. cōmū. diuid. Nec contrarium probat tex. in l. si post diuisionem, C. de iur. & fac. igno. ibi enim non ex sola inæqualitate vel læsione in precio rescinditur diuisio, sed ex eo qd postea constitit, alterum non esse cohæredem, vt per DD. ibi, & in simili tradit Dec. cons. 475. nu. 30. & cons. 525. nu. 6.

3 Posset autem ea l. intelligi subsistente causa rescissionis vltra læsionem alterius partis: vel vbi inæqualitas resultaret ex errore cōputationis, iuxta tex. & notata in l. vna, C. de erro. cal. cuius materiam ornabis ex hispano Castil. in l. 27. Tauri. Apud Lusitanos verò minor læsio sufficit, vt hæreditatis diuisio reuocetur: nempe si alter ex cohæredibus lædatur in sexta parte portionis sibi competentis: dummodo agat intra annum: iuxta Ordinationem lib. 3. tit. 82. §. penul. & lib. 4. tit. 77. §. 31. Quod deductum videtur ex doctrina Bar. in l. societatem, §. arbitrorum, nu. 25. ff. pro soc. Panor. in c. quinta vallis, nu. 33. de iure iur.

4 Aduertendum magis est in hoc articulo, dū enim DD. cōmuniter tractūt, hanc l. procedere in diuisione bonorum,

non

non obscure significant, cōpetere tūc electionem conuento: an consentiat rescissioni diuisionis, vt alia fiat: an velit supplere, quod iusto precio deest. Et ita speciatim notat Bal. in d. l. maioribus, C. cōmun. vtri. iud. addens q̄ libellus tūc ineptus erit, nisi alternatiuē concludat, conuento electionē tribuendo. Cuius autē & Petrus ibi cōtra sentiunt, apertē concludentes nō audiri tunc conuentū, qui in pecunia satisfacere velit: sed pręcisē teneri in rebus ipsis diuisis, vel q̄ iterum fiat diuisio: & ita Alber. & Fulgos. ibi, & Ioan. Fab. quos sequitur Molin. de commerc. q. 14. nu. 182. & in consue. Paris. §. 22. nu. 42. & ita apud Lusitanos probat d. Ordin. lib. 4.

5 Mouentur hi DD. principaliter ex eo q̄ diuidens nō intendebat vendere, nec precium ex certa re, sed æqualē portionē p̄ iure suo in eisdē bonis cōsequi. Quod fundamentū mihi fragile videtur, quia p̄ satisfactionē pecuniariā fit reductio ad æqualitatē, vt dixi supra in 3. cap. 1. par. per aliquas ll. & c. ad quæstiones, de rer. permu. Minus obstaret aliud fundamentū Molin. arguentis, in diuisione magis aqi de distrahendo, q̄ de contrahēdo: potius enim in diuisione datur cōmutatio reciproca, vt patet ad sensum. Ideoq̄ diuisio dicitur venditionis vim habere, l. 1. C. cōmun. vtri. iud. Non tamen mihi displicet opin. Petr. Cin. & aliorū de quibus sup.

6 In eodē articulo diuisionis memorabilius est quod scripsit Bal. in d. l. maioribus, nu. 3. ampliāns cōmunē sententiam in diuisione quæ fieret per sortes: vt etiam tunc succurratur ei qui læsus fuerit ultra dimidiā: & ita Pau. Cas. ibi, & ita con-

suluit Bal. & dixerunt alij quos refert Tiraq. de primogen. q. 17. nu. 93. i. l. q̄; ex Bal. nimis cōmendat Franchus in Rub. de appel. nu. 10. sequitur Ias. in l. si duobus, nu. 10. C. commu. delega. Dec. in c. licet causam, nu. 28. de proba. Sed in contrarium vrget tex. in l. de fideicōmisso, C. de transac. cum ibi traditis ab Alex. & alijs extollentibus eam l. quā dicit singu. Bal. in l. cū archimedorā, nu. 3. C. vt in pos. leg. & Boer. decis. 147. nu. 7. & alij relati à Tiraq. in l. si vnquā, verbo. donatione, nu. 110. Magis etiā obstat quod notat idē Bal. in l. ait p̄tor, §. ultimo, ff. de minor. dicens q̄ in iudicio sortis nō datur restitutio minori: sequitur Anto. Gome. in lib. de cōtrac. cap. 14. nu. 4. in fine. Nemo autē dubitabit, frequētius negari posse remediū huius l. q̄ auxiliū ætatis, & contra concessio remedio huius l. multo magis competeret beneficiū restitutionis minoribus 25. annis, facit l. si maior, C. commu. diui.

7 Huic difficultati satisfacere conatur Tiraq. d. q. 17. nu. 92. & seq. conciliando Bal. (qui sibi cōtrarius videtur) vt eius opinio affirmatiua in d. l. maioribus, procedat, quādo ex alea vel sorte resultat læsio ultra dimidiā: opinio autem negatiua procedet regulariter quando læsio tanta nō est. Ego verò potius dicerē Bal. ex more variasse, eius enim verba eā cōcordiā non ferunt. Nec restituitur minor ex euentu, sed ex incōsulto initio d. l. de fideicōmisso. l. verū, §. sciendū, ff. de minor. vnde videretur q̄ in diuisione facta per sortes non applicaretur remedium huius l. læsio enim ex tempore contractus iudicatur, l. si voluntate, infr. eod.

8 Possset fortasse is articulus aliter & melius explicari, & Bal. varietas conciliari. ut succurratur etiã maiori læso in diuisione facta per sortes, quãdo sortes ipse per errorẽ tam inæqualiter factæ sunt, earũq; error postea deprehenditur: tũc enim partes nihil sorti seu euentui sciẽter comiserunt. Secus verò quando à principio partibus scientibus fierent sortes inæquales, ut alteri possset maior portio obuenire: quia tunc congruit argu. quod adduci solet de cõuẽtiõẽ reciproca. Quæ distinctio & concordia rationem habet, quia si error fuit in distributione vel aestimatione rerũ, & inde resultauit magna inæqualitas in sortibus, iuste replicabit is cui inferior sors contigit, contendens q; si sciret sortes esse tam inæquales, nolisset ius suũ certũ, aleæ seu fortunę comittere. In quẽ sensum cõgruẽ accipi possunt verba d. l. maioribus: quod circa minores 25. annis latius tradimus in cõmentarijs restitutionũ. Et secundũ hãc distinctionẽ cessat argu. d. l. de fideicõmissõ, quẽ loquitur, vbi scienter cõtrahẽtes sorti se comiserunt, & ita l. 1. C. de pact. ibi, facta sicut placuit diuisione: cum ijs quæ egregie notat Alex. cons. 83. nu. 18. lib. 2. Ias. cons. 131. col. 2. lib. 4.

9 Aduertendũ autẽ est, q; d. l. de fideicõmissõ, & iura similia dũ iustificanc cõtractũ dubium & reciproci, loquuntur de incertitudine æquali vtriq; parti: vnde nõ iuuabunt venditorem in casu de quo agit Chassen. cons. 52. quando quis alteri vendit marsupium cum eo quod in eo extat. Imò videretur magis dolus venditoris scientis & callidẽ emptorẽ decipiẽtis, argu. l. ea quæ cõmendandi, ff. de contrah.

emp. talis igitur incertitudo ex parte emptoris, non tollet remediũ huius l. si venditor precium certũ petit pro bursa cum eo quod in illa est. Secus fortasse si precium comittitur arbitrio alterius, iuxta l. si. C. de contrah. emp. ut nõ possit in venditore maior certitudo vel calumnia dari: quasi tũc equalis sit vtriq; incertitudo: vereq; militet ratio d. l. de fideicõmissõ, & l. si ea lege, C. de vsur. cum similibus.

10 Constat verò ex multis supra deductis, decisionem huius l. loquentis de venditore & emptore, trahi ad alios contractantes: & sic apte hic applicatur id quod apud scriben. sæpissime traditur, appellatione emptionis & venditionis comprehendendi ceteros contractus. In id autem vbiq; citari solet tex. in l. statuliberi, 29. §. fin. ff. de statulib. cuius verba ita habent. Quoniam lex 12. tabularũ emptionis verbo omnẽ alienationẽ cõplecti videtur. Quem tex. ad hoc axioma notauit gl. in l. 1. §. eam rẽ ff. quẽ res pign. oblig. poss. gl. in l. 2. C. de vsucap. pro emp. & ad hoc eundẽ tex dicit singul. & meliorẽ de iure Bald. in d. l. 2. idẽ Bal. in c. literę, m. 4. de dilat. et ita illũ tex. notat Panor. in c. 1. nu. 2. de furt. Fulgo. i. l. si. C. qd met. caus. idẽ Fulgo. i. l. 2. C. de patr. qui fil. distr. Aret. cõs. 125. nu. 3. Ias. in l. voluntas, col. 1. C. de fideicõ. Fabi. in tract. de ept. & vñd. q. 2. nu. 1. Feli. in c. si. nu. 5. de accus. Math. Affli. in c. 1. nu. 62. p quos fiat inuesti. Soci. nep. cõs. 129. nu. 13. lib. 2. et cõs. 73. nu. 10. eo. lib. Hispan. Burgẽ. in rub. de emp. & vñd. col. si. Hispan. Ioã. Lup. in rub. de dona. int. vir. & vxor. §. 16. n. 9. Hispã. Segur. in tract. de bon. constan. matr. Hispan. Duen.

Duē. reg. 239. Firmiā. de Gabel. 3. par. 8. partis: et ita inumeri, quos citat Tiraq. de retrac. ligna. §. 1. gl. 2. in princ. qui ad id adducūt etiā tex. in l. sicut, §. venditiōis, ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solu. quē citat Soci. nep. vbi supra: & Fran. Baldui. in rub. Inst. de empt. & vendit.

11 Aduersus eā scribētū turbā alia numero nō inferior opponi posset ex statū citādīs, & ex relatis à Tiraq. de retrac. ligna. §. 1. gl. 14. ex n. 28. ex quibus colliges plures sibi ipsis aduersari. Et omīssis multis securē dicēdū est, labi supra citatos, et oēs qui scripserūt & putāt, emptionis appellatione omnē conuentionē cōtineri ex vi verbi. Id enī notoriē falsum esse deprehenditur ex l. 1. ff. de contrah. empt. quæ distinguit nomē & contractū emptionis ab alijs: & l. iuriscētū, ff. de pact. & ita tex. in l. si pupillorū, §. si p̄tor, ff. de reb. eor. Idē probat euidenter tex. in l. fi. ff. de con. lict. ob cām. Tex. etiā in litem legato, 47. vel 49. §. 1. ff. de leg. 3. Sed ineptū magis q̄ subtile videtur iuribus id pbare, cum ad sensum cōstet: nec aliud significet distinctio titulorū, C. & ff. de vsucap. pro emp. p̄ dona. pro lega. cum alijs. Et ita meliūs aduertit Bal. in d. l. fi. ff. de cōdict. ob caus. idē Bal. in l. 1. n. 4. C. de rer. p̄mu. Bal. in c. 1. n. 12. de alien. feud. Pau. post ātīquos in l. quicūq̄, §. 1. ff. de instito. Paul. in l. 1. nu. 10. in fin. ff. de rer. permu. Nec obstāt iura, quæ in cōtrariū adduci solēt, loquūtur enim ex vi & idētitate rationis, nō ex proprietate verborū, vt colligitur ex nonnullis supra citatis meliūs sentientibus: & ita Ioan. Plat. in l. quē ad modū, nu. 2. C. de agric. & cēsī. Ias. in d. l. fi. col. pen. ff. de cōdict. ob caus. ita sen-

tit Plat. in l. 1. nu. 3. vers. itē est argu. C. de fund. patrim. et ita saluātur multa quæ dd. inferunt: quorum fundamētū ex vi verbi falsum esset, ex vi autē rationis sustinebitur. Et ita accipi debet Bar. in l. filiusfa. §. diui, q. 8. ff. de leg. 1. vbi latissimē Crot. ex nu. 114. & notabiliter Alcia. ex n. 34. Rip. nu. 100. & quæ tradit Fabiā. de ēpt. & vend. q. 2. in princ. Sic enim videmus hāc l. (quæ nouū ius induxit, vt supra probaui) & tamen, cū loquitur de venditiōe, ampliatur ad alias cōuentiōes ex idētitate rationis, nō ex vi verbi: qd etiā cōprobat ex notatis à Gamara in tract. de extens. nu. 100. Collect. in c. vt super, n. 11. de reb. eccl. nō alien. Et ita cessat cōfusio quæ resultat ex traditis à Fabian. vbi supra: à Gozad. cōs. 90. nu. 13. & à Rauē. in Alphabeto iuris, verb. alienatio. Et ita resolues quod inuoluit Ias. in l. 1. nu. 6. & seq. ff. de rer. permu.

12 Speciatim verō ad Pōponium in d. l. statuliberi, (qua DD. maximē decipiūtur) facit prædicta cōsideratio à vi rationis, qd variando magis pbat Ioā. Imol. in l. in ædibus, §. 1. nu. 6. ff. de donat. Sed & aliter explicari debet, vt bene sensit Bal. in d. c. 1. ad fi. nu. 12. de alien. feud. & magis explicat Ias. in d. l. iuriscētū, col. 3. ff. de pact. nempe I. C. in d. l. referre antiquitatem l. 12. tabularū: apud quam ob penuriā vocabulorū, & quia adhuc non ita tradita erat distinctio contractū (vt hodie habetur) emptionis verbū latius patebat, latiusq̄ accipiebatur: & ita Steph. Forca. neminē citans, dialo. 47. nu. 5. et ita videtur sentire Alcia. in l. alienationis verbū, ff. de verb. signi. & Francis. Connan. (eius rei rationē afferēs) in cōmēt.

iur. lib. 7. cap. 6. in princ. Quæ interpreta-
tio iuari potest ex tex. in l. verbis legis,
ff. de verb. signi. ubi I. C. refert, quanto
latius acciperetur verbum legare apud
antiquos, & l. 2. tabularum: quod tamen
hodie in legibus & statutis etiã locũ ha-
beret, vigente eadem ratione, vt ibi tradit
Alcia. cõtra cons. Cornei: Et ita Lusit-
tanus Noger. in rep. Rub. de leg. 1. &
ibi Aymo. ad fi. Ex quo reprobari oĩo
debet, quod respõdit Dec. (verbis adhe-
rens) cons. 196. contra quem melius vide
Rip. in l. 2. nu. 4. ff. de leg. 1.

13 Ex qua declaratiõẽ ad d. l. statuliberi,
cessat fragilis alia explicatio antiquorũ,
& Plumbini ibi dicentũ, esse ibi speciale
fauore libertatis. Nec omitto aliud, qd à
nullo ex tot DD. supra citatis tactũ vi-
detur: Ideo sæpius apud iuris cõditores
exprimi venditionis verbũ, vt alias conue-
tiones cõprehendat, q̃ẽ contra exprima-
tur alia species conuentionis ad cõprehẽ-
dendam venditionẽ: quia scilicet venditio
censetur frequentior, & ideo crebrius ad
exemplũ occurrit, iuxta tex. in l. iusto, 44.
ff. de vsucap. gl. in l. 2. verb. cõtrahitur, ff.
de vsucap. pro empt. Vnde lex loquẽs in
vno casu ob frequẽtiõẽ vsu nō exclu-
dit alios, iuxta glo. l. vnicæ, verbo spõsam,
C. de rapt. virg. cum multis citatis a Ti-
raq. de retrac. lignag. §. 20. nu. 4.

14 Ex prædictis verò de verbo emptiõis,
cessat oppositio & difficultas ineptẽ a
DD. obiecta (qua mirẽ torquẽtur) de l.
fi. C. de reb. alien. non alien. cũ l. in quorũ
ff. de pignor. In hac enim ait I. C. prohi-
bitũ in certo loco emere, nō prohiberi pi-
gnus accipere: cuius contrariũ colligi pu-
tant ex d. l. fi. vnde variẽ cõciliare ea iura

nituntur, multa q̃; præposterẽ cõminiscũ-
tur, vt tradit Bar. i d. l. in quorũ Alber.
i d. l. fi. Crotus in l. filius fa. §. diui: Chas.
in consue. Burg. rub. 4. §. 1. col. 2. Beron
in c. nulli, nu. 24. de reb. eccles. non alien.
Neguz. de pign. 2. par. 3. memb. nu. 70. cũ
multis sequen. Sed omis̃is multis ine-
ptẽ scriptis à supra citatis, verissimẽ dicẽ-
dum est neutram illarũ legum alteri vllõ
modo aduersari, nec inter eas vllam diffi-
cultatẽ esse: quia d. l. in quorũ, loquitur de
prohibitione emptionis, & sic certæ con-
uentionis vel certæ speciei, secũdũ supra
deducta: at d. l. fi. loquitur de prohibitiõẽ
alienationis, & sic generis, sub quo oēs
alienãdi species cõtinẽtur, vt probat tex.
in Auth. de non alien. §. alienationis: iun-
cta doctrina I. C. in l. itẽ legato, §. inter-
est, de lega. 3. & glo. in l. si causa cognita,
verb. peremisti, C. de trãsfac. qd̃ sensisse vi-
dẽtur ad illa iura àtiquiores relati à Bar.
in d. l. in quorum, & glo. in d. l. fi. verb. vel
hypothecariã. Et ita cũ Petro resoluit
Ioan. Imol in c. 2. nu. 31. de feud. quam re-
solutionem vt nouam tradebat Barba. in
Rub. de reb. eccle. non alien.

15 Loquitur hæc l. de veditore læso: ex-
tenditur q̃; cõmuniter ad alios cõtrahẽtes,
quibus ob læsionem in precio nō succur-
rit, nisi læsio sit vltra dimidiã: Quã deci-
sionẽ aliqui restringere tentãt, vt pro-
cedat in contrahentibus per se ipsos: q̃ si
læsi fuerint per procuratorem, putant
sufficere læsionem in sexta parte: Paul.
hic, nu. 5. ex Bar. in l. societatem §. arbi-
trorum, nu. 25. ff. pro soc. qui tamen id
non firmat: & quamuis aliqui inuoluant,
& cum eis Burgen. in c. cum dilecti,
nu. 44. de emp. & vend. Contrarium ve-
rius

rius & receptius est, ut regulariter decisio huius l. æque procedat in contrahente per alium, ut per seipsum, secundum Panor. & plures in c. cum causa, de emp. & vend. ubi Burgen. nu. 25. hanc dicit eodem opinionem, & ita Alex. in l. si quis cum aliter, nu. 18. in fine. Licet Aret. ibi inuoluat: & melius ibi aduertit Roman. citans tex. clarum in l. si voluntate, infra hoc tit. & ita Aret. cons. 126. col. 2. vers. non obstat: & Cremens. hic nu. 70. in 20. ampli. & Iacobin. à sancto Geor. in l. 2. C. si aduer. vèd. Ang. in §. precium, nu. 7. Insti. de emp. & vend. & ita Cagnol. hic, nu. 166. Ratioq; huius conclusionis sumitur ex traditione I. C. in l. cum mandato, 24. ff. de minor. ad finem, ibi impu- tari debet domino, qui tali commisit negocia sua. Nec obstat argu. quo contrarium tentabant Bar. & alij, cui facillimè satisfaciunt prædicti tenentes hanc receptam sententiã, & Alex. in l. si superstite, C. de dolo: facit pro cõ- muni tex. in l. Papinianus, 26. ff. de pu- blicia. ibi, à procuratore distraeta emptorem tuebitur prætor.

16 Saluatur tamen aliqu. aliter opinio cõ- traria, ut facilius succurratur contrahenti per procuratorem: quia sciens verum rei precium non iuuatur remedio huius l. secundum communem opin. ut deduxi supra 2. cap. 1. par. Minusq; iuuatur qui donauit residuum: attamen sciẽtia vel dona- tio procuratoris constituti ad vendendũ, vel locandũ aut permutandum, non au- feret remedium huius l. ut colligitur ex Bal. hic, nu. 18. & tradit Burgen. in d. c. cum causa, nu. 58. Cremens. hic, nu. 92. post Fabian. & alios quos citat. Facit l.

filius fa. ff. de dona. l. creditor, §. Luti9, ff. manda. l. contra iuris, §. filius, ff. de pact. Ex prædictis etiam cauebis ab errore Alber. hic, ad finem, scribentis q; si pro- curator vendit pro minori quàm dimidia parte iusti precij, non transferetur domi- nium in emptorem: quod est contra iuris regulas, & contra communem opinionẽ ut supra. Solum enim succurritur tunc ex remedio huius l. quod presupponit do- minium esse translatum, argu. l. si quidem C. de prædi. mino. & l. dolus, inf. eod.

17 Ex eisdem infertur ad q. an valeat tunc venditio facta per substitutum à procu- ratore cui mandatum fuerat ut venderet? In qua q. Bar. in l. in usucapione, §. 1. ad finem, ff. de diuers. & temp. præscrip. resolvere videtur, ut regulariter consti- tutus ad vendendam rem aliquam non possit substituere: nec valeat venditio per alium facta, per tex. ibi: nisi in man- dato explicetur precium & forma ven- ditionis: quia tunc nihil fere committitur arbitrio procuratoris: ideoq; poterit is per alium vendere. Quã resolutionem, ut receptã ex Bar. Bal. et alijs tradit Ias. in l. 1. ad finem, ff. de offi. procur. casar. Alex. et Ias. in l. quod quis, C. de procur. Pau. Cas. in l. si stipulatus fuerim, ff. de verb. oblig. Sed hæc resolutio posset con- trouerti, ut per Alex. ubi supra, quod omitto: ex ea tamẽ utiliter declarabis tex. in c. 1. in fine, de procur. in 6.

18 In eodem articulo de læsione in ven- ditione vel alia cõuentione in it. 1. per pro- curatorem, utilis inspectio congruit, quã- do procurator lædit dominum scientem: vel eo etiam sciente, mandati formam excedit: in quo omisissis multis receptior

tatiorquè videtur resolutio, ut mandans qui scit & patitur procuratorem excedere, non habeat recursum. Secundum glo. notab. in c. cum olim, i. in verbo, pro-
 tinus, de offic. deleg. & ibi Panor. & Feli. & Alex. cons. 84. lib. 5. Feli. in c. 1. nu. 12. ut lite non cõtest. Ias. in l. si quis iniquum. §. si procurator, nu. 5. ff. quod quisque iur. Decius cons. 672. nu. 2. & ita accipi potest tex. in c. si. de iure iur. in 6. quod locum habet in prædictis terminis, præcedente mandato cuius limites procurator excedit: tunc enim scientia & patientia domini extendit mandatum: que non noceret, nec sufficeret ad illud inducendum ubi nullum præcederet: ut magis communiter veriusque receptum est contra Innocen. in c. ex parte decani, de rescrip. secundum Feli. & alios ubi supra. Alex. in l. sepe, ex nu. 87. ff. de re iur. l. ubi tamen multipliciter Innocen. saluat. Quod etiã colligitur ex copiose relatis à Tiraq. de retrac. ligna. §. 9. in fine. nu. 12. & sequen. ubi ipse non satis explicat. Ex qua differetia inducendi mandati quod non extabat, vel extendendi quod præcedebat, cõperies lapsum fuisse insignem Paul. Cast. in l. penul. C. in qui. caus. in integ. rest. non est neces. Pau. in l. in cause. §. 1. ff. de procur. idẽ Pau. in l. 1. §. 1. ff. de exercito. labitur etiam Ias. in l. 1. §. si procurator, nu. 3. ff. si quis ius dicen. non obtemp. Labitur etiã Iafredus Balbus decis. 276. & Ioan. Lup. in rep. rub. de dona. inter vir. & vx. §. 68. nu. 24. Cavendum item magis est à Math. Afflic. decis. 308. & ab Alex. cons. 157. nu. 12. lib. 2. Nec minus cavendum est à Boer. decis. 281. nu. 11. qui omnes incaute citant Innocen. in d. c. ex parte,

quasi eius opinio vera & recepta esset: ut etiam in eodem labitur doctus Riminal. in §. 1. nu. 112. Insti. quib. alien. lic. & Afflic. lib. 3. feud. tit. de probi. feu. aliẽ. per Federi. §. præterea, nu. 30. fol. 157. col. 1.

19 Quod hic memorare volui, quia plures decipi possent ex numero & autoritate tot insignium DD. incaute tradentium quod scientia & patientia haberet vim inducendi mandatum de nouo: cum vix sufficiat ad illud iam datum ampliandum, ex reg. l. diligenter. ff. manda. secundum quam non caret difficultate opinio glo. d. c. cum olim, de mandato extendendo ob scientiam domini: obijci enim potest generalitas. d. l. diligenter, & doctrina I. C. in l. sicut. §. non videtur. ff. qui. mod. pig. vel hypo. solu. ubi nec scientia & patientia nocet, nisi aliquis actus in facto consistens accedat: quem tex. extollit sæpe Bal. ut refert Ias. in l. si quando. §. si. col. 2. C. de inoffi. testa. & in l. cum aliena. nu. 5. C. de lega. Prædictam vero resolutionem magis commendabis, quia circa eam immemor supradictorum & eorum quos citavimus, fuisse videtur doctissimus Molin. in consue. paris. §. 14. nu. 18. char. 189. Nec prædictis obstat tex. (qui sæpissime male citatur) in l. qui patitur, 18. ff. manda. loquitur enim I. C. ibi, de tacente ad sui utilitatem, ut glo. considerat: loquitur etiam de accipiente mutuum, & sic de faciente aliud realiter ultra scientiam & patientiam. Quod confirmatur ex traditis à Bar. Alex. Ias. in l. que dotis. ff. solu. matr. Feli. in c. nonne, de præsump. & ex supra dictis intellige quod notat in simili Bar. in l. si. ff. quod cum eo.

20 Tractarunt aliqui, an remedium huius l. locum

locum habeat in constitutione pignoris, vel datione vnius pignoris pro alio? & Aret. in d. l. si quis cum aliter, col. 6. nu. 6. sentire videtur etiam eo casu procedere remedium huius l. Sed contrarium tradit Roman. sing. 552. & tenuit alius relatus ab Aret. & cū Roman. est Neguzan. de pigno. 5. par. 1. memb. nu. 42. et Rebuf. in d. 2. tomo ad constitu. gallic. tit. de rescis. contr. nu. 49. pag. 188. in quo dubitat Cremen. hic, nu. 114. in 16. limi. et non citato Roman. ita tradit Mantua d. lib. locor. cap. 6. qd in pignore generaliter sentit Corn. cons. 288. nu. 2. lib. 3. ex quibus opinio negativa in hoc videtur recepta. Pro qua Rom. citat. tex. in l. si re aliena. §. omnis, in fine. ff. de pigno. act. ibi, si ut ipse voluit, sibi cauit: licet in hoc deceptus sit. Expedit Roma. generalia verba d. §. dum habent, creditorem tūc non audiendum, licet deceptus sit. Aret. autem replicabat, ea verba generalia restringēda videri ex hac l. sicut alia iura limitantur ratione læsionis ultra dimidiam. Sed pro Rom. respōderi potest, verba huius l. eiusq; mētem non cōgruere constitutioni pignoris, vel dationi vnius pignoris p alio: quia in facultate creditoris est, omissa q. pignoris, agere de principali debito, iuxta l. creditor. 28. ff. si cer. peta. Potest etiam creditor alijs modis sibi consulere ad securitatem debiti, etiam si adhuc de præsenti illud petere nequeat, iuxta tex. & DD. in l. in omni. 41. ff. de iu. lic. Math. Afflic. decis. 108. Alex. nu. 14. Ias. nu. 16. Ripa. nu. 34. in l. 2. ff. solu. matri. Ioan. Lup. in rep. cap. per vestras. §. 31.

21 Sed ex d. §. omnis, ultra scrib. colligo,

nunquam compelli creditorem ad accipiendum vnum pignus pro alio: semper enim I. C. ibi præmittit, id non fieri nisi volente creditore: Aduertendū est, & generalia verba tex. satis compræhendunt casum in quo æquiualens pignus daretur: adhuc tamen id cōmittitur voluntati creditoris, vt nec tunc compellatur aliud pignus accipere: & sic erit notab. tex. p Ias. in l. 2. §. mutui datio, col. 4. versi. 12. fallit. ff. si cer. pet. post Rom. ibi, cōtra Ang. ibi, contra Cremen. notab. 54. contra Dec. & Cagnol. in l. plus cautionis. ff. de reg. iur. contra Neguzan. de pigno. 3. par. 1. memb. nu. 21. Cōtra quos etiam vrget fundamentum de fideiussore dato, quem creditor liberare non compellitur, licet alius sibi offeratur æquè idoneus, vt nu. sequen. probabimus: & ita de fideiussore ad pignus erit vrgēs argu. quo vtitur I. C. in l. qui autē, §. 1. ff. de cōsti. pecu. Nec contra hanc opinionē recte ab Ang. & alijs adducitur gl. in l. si Titio. ff. de pignor. que secundum terminos tex. ibi, loquitur de creditore agente cōtra heredem debitoris, non de debitore agente contra creditorem: & sic nullo modo sentit, posse debitorem compellere creditore vt demisso certo pignore, aliud accipiat: & ita suadet reg. l. id quod nostrū. ff. de reg. iur. l. sicut ab initio, C. de act. & obl.

22 Quæ opinio in pignore, vt dixi, iuuatur maximè ex alia conclusione circa fideiussorem: receptum enim est quod creditor non cogitur liberare fideiussorem datum, etiam si alius æquè idoneus offeratur: & ad hoc notatur tex. in l. si mandato meo. 45. §. 1. versi. item si dum. ff. māda. qui dubitatione careret, nisi intelligatur

tur in his terminis, cum alius æquè idoneus offertur. Ad quod cõmendatur is tex. vt per Alex. in l. 2. nu. 8. & ibi Ias. nu. 3. ff. solu. matr. Ias. in l. si. nu. 43. C. de iure empb. Ias. in l. si domus, §. si fundus, nu. 31. ff. de leg. 1. Quod etiam intelligunt, licet offeratur alius magis idoneus, secundum Ias. & Alcia. in l. debitorum, C. de pac. Math. Afflic. lib. 3. constitu. rub. 15. nu. 5. Quæ opinio recepta est in fideiussore semel dato & accepto à creditore: quod non aduertit Decius in l. plus cautionis, nu. 3. ff. de reg. iur. immemor eiusdem cõmunis opin. quam ipse Dec. impugnat, in l. si pater, C. de collatio.

23 In fideiussore autem non accepto sed tantum promisso, receptum est sufficere alium æquè idoneum dare, secundum Bal. Pau. Alex. in d. l. si pater Ias. cõs. 41. nu. 2. lib. 3. Hipol. de fideiuss. ex nu. 213. qui omnes mouentur ex tex. in d. l. qui autem, §. 1. ff. de consti. pecu. ibi, alia personam non minùs idoneam. Sed tex. ille non videtur rectè adduci: loquitur enim distinguendo, an fideiussor promissus nolit, an decedat: priori casu respondet simpliciter debitorem teneri: in secundo distinguit, an alius æquè idoneus detur: quod si in priori casu cum fideiussor promissus uiuit, non compellatur creditor alium æquè idoneum accipere. Et ita esset ibi fortissimum argumentum ad ampliationem præcedentis conclusionis, vt etiam procedat in fideiussore promisso. Manet igitur ex cõmuni opin. distinguendum esse inter fideiussorem acceptum & fideiussorem promissum: vt creditor priorem non teneatur demittere dato alio æquè idoneo: secundum sic: & in secun-

do scilicet promisso, non tantum loquitur cõmunis opinio mortuo tali fideiussore, sed etiam eo uiuente quod non aduertit Cagnol. in d. l. plus cautionis nu. 7. ad finem, ff. de reg. iur. Nec etiam eiusdem differentie meminit Ias. in d. l. 2. §. mutui datio, col. 4. versi. vndecimo: ff. si cer. pet. ibi, vel promissi: & ibi Ripa nu. 21. vnde etiam cauebis à Decio in l. diem functo, nu. 22. ff. de offic. asses.

24 Nec obstant in fideiussore accepto, quæ cõtra cõmunem opin. adducit. Dec. in d. l. si pater, prout tex. in l. illud, versi. ultimo, ff. quod met. cau. sed tu aduerte qd in eo tex. fauetur succurriturq; creditori, non debitori, vt constat ex litera: & ideo causa restituitur in pristinum statum. Nec obstaret is tex. cum eo casu fideiussores iam liberati erant absq; culpa sua vt sentiunt Bal. & Ang. ibi: Minus obstat tex. i. l. Labeo, §. si. ff. de arbitr. quia loquitur de compromisso finito & fideiussore iam liberato: vnde satis erat in renouatione idoneum fideiussorem præstare, quod est longè diuersum à nostris terminis.

25 Non tamen omitto circa præcedentes articulos, si æquitas principaliter attendi deberet, posse iudicari contra opinionem eorum qui asserunt, creditorem non compelli accipere æquè idoneum pignus: cum in ea specie nulla utilitas nullaq; ratio videatur ex parte creditoris, cui malignè tantum recusanti mos gerendus nõ videtur, ex I. C. in l. in fundo, ff. de rei. vend. Nec in pignore militat ratio affectionis quo ad creditorem: vt aliàs de numis inquit I. C. in l. in numis, ff. de in lit. iur. quod iuuaretur ex l. 2. §. penul. ff. de relig.

relig. & sump. fun. ubi pro via semel data satis est aliam æquè idoneam præstare. Receptiusq; est eum tex. generaliter procedere: non tantum ob fauorem religionis (ut aliqui putant) generaliter enim intelligit glo. in l. si cui. ff. de seruitu. in ultimo scholio: & ita Bar. & Pau. ibi extollentes glo. licet Ang. & Florian. ibidem contra sentiunt: & ita generaliter tenuit Rom. licet Ias. cõtra sentiat in l. 2. §. mutui datio, col. 4. versi. decimo. ff. si cer. pet. & ita generaliter intelligit idẽ Ias. in l. 1. §. si. nu. 8. ad finem, ff. de nou. oper. num. Ias. in l. 2. nu. 45. ff. solu. matr. Ias. in l. si ex toto. §. fin. nu. 26. ff. de leg. 1. Cepol. de serui. rusti. cap. 1. nu. 7. Z. sius lib. 1. respons. cap. 10. Soci. dicens hanc communem opin. cons. 141. nu. 4. lib. 1. Vn. le cauebis à Nouel. de dote 8. par. priuile. 27. et à Couarru. lib. 3. resol. cap. 14. nu. 8. versi. item cõmunis: dum securè put. int. d. §. specialiter procedere fauore religionis. In si leuiusore autem iam accepto, diuersa ratio excusaret creditorem, cum possit magis considerare de vna persona quàm de alia: etiam si vtraq; æqualis videatur, argu. l. scire oportet. §. si. ff. de tutor. & curat. datis: & l. si quis stipulatus. u. 2. §. si. ff. de verb. oblig. Que vt utilia & non vulgaria hic obiter adducta, doctis & candidis non displicebunt.

26 Magis ad materiam huius l. tractat glo. hic, quod actionis genus detur læso? refertq; antiquos variasse. Aliqui enim intelligebant hoc casu competere iudicis officium seu restitutionem: alij actionem ex eo cõtractu in venditione & alijs cõventionibus bonæ fidei. Differentia autem

non leuis esset ex multis traditis à Cagnol. hic, nu. 44. Recepta autem est opinio gl. vt detur actio quæ duret 30. annis: Bar. & reliqui hic, & cõmuniter DD. vt asserit Fulgo. in l. in cõtractibus, C. ex qui. cau. maio. glo. & DD. in d. c. cū causa, de emp. & vend. Balbus de præscrip. 4. par. q. 26. latius Cagnol. hic. Sed apud Lusitanos restrictum est tempus huius actionis ad quindecim annos, ex Ordin. lib. 4. tit. 30. §. 5. Apud Gallos verò magis restrictum est ad decennium, ex cõstitutione Ludouici 12. vt refert Molin. in consue. Paris. §. 13. §. 5. nu. 57. Apud Hispanos etiam magis restrictum ad quadriennium, ex l. Ordin. vt refert Anton. Gome. in d. lib. de contrac. cap. 2. nu. 22. ad finem: & fortasse prudenter restrictum fuit tempus huius actionis, cuius vis consistit in precio & valore reru. Id autem tempore mutatur, vt docet experientia: & I. C. in vulgari l. precia rerum, ff. ad l. falcid. Nec videtur suspitiõ fraudis carere, qui post longum tempus se læsum queritur. In praxi etiam sæpe deprehenditur in his & alijs falsa probatio: ex quibus cõsultius videtur restringere tempus huius actionis. Ego verò tã in cõtractibus bonæ fidei, quàm stricti iuris supra 3. cap. 1. par. probavi opinionem quorũdam anti iurũ, & Ang. in l. si id quod aurum, ff. de verb. oblig. vt ex hac læsione detur cõdictio ex lege, licet Bal. & alij & cum ijs Cagnol. hic nu. 40. ineptissimè id improbent.

27 Videtur etiam vtiliter dicendum vltra scriben. q. limitatio temporis in hac actione locum habeat tantum in cõtractibus qui ex cõuentione cõsumantur: diuersum autem

autem sit in emphiteusi & locatione ad longum tempus: quia tunc lætio habet causam successivam, quæ singulis annis temporibusque soluendi refricatur: et ideo eius tempus non debet præscriptum censeari, argu. tex. notab. in l. cum notissimi, §. in ijs, C. de præscrip. 30. vel 40. anno. cum traditis à Ias. in l. prætor ait, §. si aliquando, nu. 9. ff. de nou. oper. nunc. Conducunt etiam quæ DD. tradunt, de extendendo tempore ad appellandū, ubi datur gra uamen successiuū: qua etiam de causa admittunt appellationem ab interlocutoria: ut per Bal. in l. 2. C. de epis. aud. Feli. in c. accedens, 2. nu. 15. ut lite non cōtes. Ias. in l. ita demum, nu. 5. C. de procur. Feli. in c. quoad consultationē, ex n. 22. de re iud.

- 28 Nec omittendum est quod in proposito scribunt graues auctores, censeari malæ fidei possessorem, emptorem vel venditorem, qui scit posse cōtra eum iuste agi ex remedio huius l. & consequenter non posse vsucapere vel perscribere: iuxta c. fin. de præscrip. ut tradit Cagnol. hic, nu. 42. cum Alex. quem refert in quodam consi. lib. 3. quod comperies in consi. 54. colu. 3. nu. 10. lib. 6. qui ad hoc citat Imol. (id probantem in eo qui scit, posse peti resti. in integrum) in c. apostolicæ, col. 3. nu. 10. de donatio. p. tex. (quæ cōmendat) in l. in causæ, §. fin. ff. de minor. Secundum quam resolutionem dicendum erit etiam post triginta & quadraginta annos dari remedium huius l. aduersus contrahentē qui sciebat alterum lædi ultra dimidiam.
- Ego verò credo quod in praxi non admitte tur hæc opinio: obstat enim fortissime l. sicut: & l. omne, C. de præscrip. trigin. vel quadrag. anno. Nec scientia læsionis

inducit veram malam fidem: ut constat ex hac l. & reg. l. in causæ, 2. §. idē Pōponius, ff. de minor. nam & de iure civili mala fides irritaret titulum, tollereturque effectum vsu capiendi, l. nunquam, 31. ff. de vsucap. in hac autem materia non obstante læsione titulus validus est: ut in c. cum dilecti, de emp. & vend. & ideo præscriptio longissima triginta annorum etiā iure canonico procedere videtur, ex traditis à Pau. & Balbo in l. Celsus, ff. de vsucap. à Rubeo cons. 75. Couarru. in c. possessor, 2. par. §. 7. de reg. iur. in 6. Quia in re pro hac parte ad quietē reipub. conducunt nimis verba tex. in Auten. hæc constitu. in nou. §. 1. col. 8. cum ijs quæ trado in Auten. nisi tricennale, nu. 11. & nu. 19. C. de bon. mater.

- 29 Ex supradictis satis colligitur, actionē quæ læso datur personale esse: ideoque tunc non desinit transferri dominium in emptorē. Ex parte autē venditoris subdit glo. hic, actionem hanc ei dari aduersus emptorē, etiam si rem ipsam alienauerit: & ita Bar. nu. 13. Bal. Salic. Pau. nu. 16. & est receptissima sententia: ut per Cremens. hic nu. 136. Cagnol. n. 113. idemque apud Lusitanos declarat d. Ordinatio lib. 4. tit. 30. §. 6. Sed de iure non in subiliter id impugnare vel limitare nititur solus Fulgos. hic nu. 7. ad finē. Cuius opinio in scholis fort. assuetior videbitur: dū cōtēdit, actionē tunc non dari aduersus primum emptorem, nisi alienet sciens venditorem læsum posse eum conuenire: vel nisi ad aliquod precium quod emptor ex sua alienatione acceperit, ultra id quod ipse dedit primo venditori: quod si bona fide emerit, & bona fide distraxerit, nec lucratus fuerit,

fuerit ex distractione rei, non videtur æquum contra eum actionem dari: atq; ita Fulgos. opinio colorē habet. Sed glo. opinio eademq; communis maiorifundamēto amplectenda est: si enim vēditori ultra dimidiā læso negaretur actio, cum emptor rem ipsam alienauerit, nunquam fere locus esset remedio huius l. eiusq; decisio facillimē eluderetur ad libitum emptoris, qui statim alienaret, fingens non plus accipere quàm ipse dederit: vel finget se donare, vt præcij quæstio cesset. Item fraudaretur facultas illa agendi intra triginta annos quæ venditori competit, secundum iuris regulas & receptas sententias: & ideo quoad residuum & supplementū iusti præcij nō videtur recedendum à recepta sententia glo. Si autem emptor læsus esset, ipseq; rem alienaret, non videtur actionem habere aduersus venditorem, cum facto suo desierit rem habere, & vēditori electionem adimere: ex mente scriben. & expressim tradit Anton. Gome. in lib. de contrac. cap. 2. fol. 11. col. 3.

30 Sentit etiam glo. q. si emptor rem alienauerit, non dabitur primo venditori actio in singularem successorem, seu tertium possessorem. Quæ opinio recepta est, ex Bar. d. nu. 13. Bal. nu. 16. Salic. q. 12. Pau. nu. 16. Cremen. nu. 188. Cagnol. nu. 114. Alex. conf. 92. nu. 8. lib. i. plenius Couarru. lib. 2. resolu. cap. 3. nu. 10. probatur verò ex iuris regula quæ habet, actionem personalem non transire in tertios etiam rei possessores l. fin. §. si. ff. de contrah. emp. l. i. §. si hæres: & ibi Ias. adhæc materiā notat, nu. 7. ff. ad Trebel. probat magis in terminis tex. in l. dolus, infra hoc, tit. Subdit Bal. d. nu. 16. versi. mi-

hi autem (quem plures variē accipiunt) posse tamen aliquando primo venditori læso actionem dari aduersus tertium illum in quem emptor alienauerit: id autem concedendum putat, cum ille tertius titulo lucratiuo rem ab emptore habuerit: vel eodem viliori precio minori dimidia parte iusti: in quibus terminis non ad id requirit q. primus emptor non sit soluendo. Hūc enim casum separatim tradit generaliter, vt tunc in subsidium detur semper actio venditori læso contra tertium possessorem: etiam qui bona fide & iusto precio rem habuerit à primo emptore. Quod ita voluisse Bal. colligitur etiam ex æquiparatione quam facit de restitutione minorum ad remedium huius l. adducens tex. in l. in causæ, la. 1. §. si. ff. de minor. & ita sensisse Bal. agnoscat qui eum attentē leget. Nec solum Bal. sed alios DD. ita sensisse tradit Fulgos. hic nu. 8. et ita eum bene citat Fabian. in d. tract. q. 8. nu. 23. versi. septimo: & Tiraq. in l. si. vnquam, verbo, reuertatur, nu. 27. & Auno conf. 7. ad finē, nu. 15. Vnde quoad explicationem Bal. veriūs loqui videntur prædicti (licet in re ipsa lapsi fuerint) quàm D. Couarru. vbi supra, rei veritatem meliūs assequens. Labuntur tamen Tiraq. & aliqui putātes idem dixisse Salic. qui diuersum à Bal. scribit, vt statim explicabimus.

31 Vides igitur quæ fuerit Bal. & prædictorum opinio in actione danda primo venditori læso aduersus eum in quem emptor alienauerit: volebant enim Bal. & sequaces in subsidium, seu quando primus emptor soluendo non est, actionem dari venditori aduersus secundum emptorem vel successorem: etiam ex titu-

lo oneroso & iusto. Sed verius asserit Salic. d. q. 12. nu. 18. nullum remedium tunc dari venditori aduersus tertium illum, iusto precio & bona fide rem consecutum, etiam si primus emptor soluendo non fuerit: tunc autem ei dari actionem eo respectu quod primus emptor soluendo non sit, quando successor habuit rem titulo lucratiuo, vel pro eodem viliori precio minori dimidia, & ita Cremens. d. nu. 188. Cagnol. nu. 144. versi. nisi, dicens ita copulatiue intelligere DD. & ita clare sentit Hispan. Xuar. alleg. 21. ad finem, idem receptius & verius asserit Couarru. vbi supra, quicquid inuoluat Alber. hic, nu. 10. & generalius in fauorem tertij possessoris particularis resoluit Fulgos. hic, d. nu. 8. quem alij non referunt. Quam opinionem contra Bal. & sequaces amplectendam arbitror: nec aliter in praxi iudicabitur, cum ita suadeat æquitas, & iuris reg. d. l. fin. §. fin. ff. de contrah. emp. & l. dolus, infra eod.

Nec aliquid facit consideratio Bal. & aliorum de titulo lucratiuo: id enim secundum iuris rigorem nullo modo respicit personam venditoris quoad tertium possessorem: nec etiam secundum æquitatem, nisi quando primus emptor soluendo non est. In quibus terminis simul ijs duobus concurrentibus, quod successor habuerit rem titulo lucratiuo, & emptor soluendo non sit, communis opinio succurrit venditori læso aduersus tertium rei possessorem, quod comprobatur ex Alber. in l. i. C. si vend. pig. aga. referente in simili Iacob. de Aren. & ita exactissime explicantur, quæ scriben. in hoc tradiderunt.

Ego vero (si præcedens articulus

stricto iure vel magis ad solam iuris veritatem iudicabitur) putarem verius fortasse dicendum contra scriben. venditori læso nullatenus succurrendum nisi contra emptorem, non contra tertium possessorem, etiam ex titulo lucratiuo: nec si emptor soluendo non sit. In quocumque enim casu (cum mala fides cessat) semper viget regula illa, ne actio personalis in tertium detur, quæ ob eas causas limitata non reperitur, quicquid DD. licentiosè comminiscantur, quod suadetur ex doctrina totius tit. ff. quæ in fraud. cred. cum notatis in §. item si quis in fraudem, Instit. de actio. Sed magis suadetur grandi fundamento, quia ex communi opinione sequeretur absurdum, ne vlla differentia esset in proposito inter obligationem cum hypotheca, & obligationem sine illa, quod ostenditur, nam DD. dicunt venditori tunc in subsidium actionem dari contra tertium possessorem, non existente hypotheca, sed sola actione personali: nemo autem dubitat, etiam præcedente hypotheca, non plus dari: cum tertius possessor conueniri nequeat nisi in subsidium post excussum debitorem principale. Iuxta Authen. hoc si debitor, C. de pignor. & sic patet (quod dixi) ex communi opin. æquari obligationem personalem nudam, reali & hypothecariæ quoad agendum aduersus tertium possessorem: quod omnino iuris regulis repugnat. Facit optimus tex. (distinguens eas obligationes satis ad propositum) in l. debitorem, §. C. de pignor. Pro hac parte vrget fortissime tex. in l. æris alieni, §. C. de dona. vbi euidenter probatur, quod deficiente hypotheca, donatarius cui debitor alterius res suas dona-

donavit, non tenetur vlllo modo satisfacere creditoribus donantis: & sic loquitur tex. indistinctè etiam si debitor soluendo non sit, & in successore ex titulo lucratiuo: quod directò confundere videtur cōmunem opinionem quā hīc impugnamus, & per tex. in d. l. æris alieni, consuluit Alex. cons. 7. nu. 3. lib. 6. tradit Boer. decis. 204. nu. 47. maximè q̄ d. l. non limitatur à DD. nisi in donatario omnium bonorum, non certæ rei, (prout eo de quo agimus) vt colligitur ex decisioe Capel. Tholos. q. 386. ex Decio cons. 237. nu. 6. versi. sexto, cū traditis ab Augusti. Berro. in c. in præsentia, nu. 91. de pba. Tandem hæc nostra opinio nimis iuuatur ex l. 1. & l. 3. C. si vendi. pign. aga. vbi nec in subsidium datur actio aduersus tertium, nisi participauerit de fraude alienantis, quo casu etiam restitui iubetur eidē precium quod dedit: pondero enim ibi fraudem euentis, quæ non minis ei nocere deberet, q̄ alij causa lucratiua. Ex quibus hæc opinio doctis fortasse magis videbitur iuris rationibus congruere.

33 Prædictis nō obstat tex. (quē Bal. & alij citant) in d. l. in causæ. 14. §. fi. ff. de minor. quem dicit notab. Fabian. in d. trac. q. 8. nu. 23. Alex. cōs. 67. nu. 7. lib. 5. Hispā. Xuar. alleg. 21. ad finē, & Antō. Gom. d. lib. de cōtrac. c. 14. nu. 6. fol. 102. & ante eos Ioā. Imol. in c. apostolicæ, nu. 10. de donatio. in eo enī §. tradit I. C. minorem læsum directè agere posse cōtra tertium possessorem scienter emētē ab eo cum quo minor ipse prius contraxerat. Si autem tertius ille ignoranter emit ab eo qui à minore rem habuit, tunc non datur actio minori cōtra tertium, nisi

in subsidium, quando scilicet primus soluendo non est. Iuxta quam decisionē, tex. ille nihil facit pro opinione Bal. vel aliorum, quam supra damnauimus: non enim distinguit inter titulum lucratiuū vel onerosum illius tertij: sed tantū an scienter, vel ignoranter rem habeat: vt si scienter, non distinguatur an primus soluendo sit: si ignoranter, tunc id attendatur. Ideo q̄ etiam retentis ijs quæ DD. in proposito tradunt, non rectè trahitur tex. ille ad terminos nostræ l. Deinde iam ex d. §. iuncta recepta traditione DD. in materia huius l. satis colligitur, remedium huius l. lōgè differre ab auxilio ætatis seu restitutione minorum, contra Bal. hic, d. nu. 16. maximè quoad agendum aduersus tertium possessorem: cum hīc merè personalis actio tantū detur: ibi vero auxilium in rem scriptum, vt melius aduertit Couarru. vbi supra, & prius Fulgo. hic, nu. 9. putans DD. communiter contradicere, in quo fallitur: scriptis enim cum iudicio consideratis, idē colligitur ab alijs præter Bal. & paucos, vt constat ex supra deductis.

34 Aduertendum autem & summè cōmendandum est ad tex. in d. §. fi. l. in causæ, & supra deducta, qualiter apud I. C. in eo §. accipi debeat illud, scienter vel ignoranter, quod ibi maxime distinguitur & consideratur in emente à primo emptore, seu ab eo qui à minore rē ipsam habuit: plures enim ex supra citatis & aperte Alex. d. cons. 67. nu. 7. lib. 5. & Rebus. in 2. tom. ad cōstitu. gallic. in præfatio. tit. de in integ. restit. nu. 31. pag. 115. tradunt, in d. §. accipi scientiam pro sola notitia q̄ res illa habita fuerat à minore, quod

quod mihi falsum videtur: possetque quotidie bonæ fidei possessores inquietare. Nā secundum eam interpretationem semper minor agere directo posset contra tertium, qui emit ab eo cum quo minor ipse contra-
xit: etiam si primus esset soluendo: quod rerum experimento constat, quia scilicet primus alienando prebere solet titulum quo rem possidet, et declarare unde eā habuit. Unde non est credendum quod I. C. ob talem notitiam tantū, tam acriter onerandum censeat secundum emptorem vel similem successorem: qui magis credere potuit, rem a minore solemniter, et sine alicuius fraude distractā fuisse, iuxta presumptionem l. penul. cum glo. C. de evictio. Nec continuo in minore præsumenda erat læsio, vel fraus in eum commissa, iuxta tex. in l. nam postea, §. si minor. ff. de iureiur. ibi, nec enim utique quod minor est, statim circumscriptū se docuit. Intellego igitur apud I. C. in d. §. onerari secundum emptorem, non ex simplici scientia quod res a minore provenerat, sed quia negotij qualitatem cognitam habuit is successor, sciens vel scire debens minorem in integrum restituendum fore: quod ratione suadet, cum I. C. scientiam expendat ad culpandum secundum emptorem: quod in simili probat tex. in l. si quis cum sciret, ff. de usucap. pro emp. et ita recte colligitur ex verbis d. §. ibi, si emptor sequens scit rem ita gestā: quæ verba negotij qualitatem circa læsionem minoris respiciunt, non solā personæ notitiā, ut bene sentire videtur Imol. in d. cap. apostolicæ, nu. 10. de donatio, et ita sanius intelliges Bal. in d. §. fin. nu. 1. dum prius inquit, quia sciebat rem fu-

isse minoris, postea verò melius subdit, quam scit posse auocari: quæ omnia cum possint quotidie contingere, ita explicite tradenda fuerunt.

35 Si in aliquibus verò teneri deberet quod Bal. et alij (de quibus supra) dixerunt, ut venditor læsus possit aliquando agere adversus tertium habentem causam a primo emptore, id quidem æquius procederet, quando tertius ille scivit venditorem læsum fuisse, potuisseque agere remedio huius l. concurrēte simul alia ratione, quod primus non sit soluendo. Maxime si tertius possessor rem habuerit ex causa lucrativa: quibus concurrentibus posset colorate responderi fundamentis supra adductis, nu. 32. non esse novum in iure, ut in subsidium, et ex causa detur actio adversus tertium, in quem secundum iuris regulas non competebat, ut in l. fin. ff. de eo per quem fac. erit: in l. 3. versi. nihil, ibi, nisi, ff. si mens. fals. mod. et in casu quæ notat glo. et Bar. in l. in testō, ff. de cod. et dem. et in l. 1. C. de insti. et subst. ubi Pau. nu. 5. et in multis curiose congestis a glo. in l. si apud, 13. ff. de minor. et in alio notat Alcia. in l. traditiōibus, nu. 8. C. de pact. et in alio notat mirabiliter Cuman. in Rub. ff. si quis aliq. testa. probi. nu. 1.

36 Consequenter tractat glo. quid respondendum, quando res penes emptorem perit? In quo DD. nimis variant: glo. autem resoluit, emptorem liberari, si res absque eius culpa perierit: et cum glo. est Bar. nu. 13. Bal. nu. 14. Salic. q. 14. Paul. nu. 16. Fulgos. nu. 9. Azo in summa. Odof. quæ refert Alber. nu. 11. et Anton. Burg. in c. cum dilecti, in fine, de empt. et vend.

Fabian.

Fabiã. d. q. nu. 23. in fine: Cagnol. hic. nu. 115. Gozadin. cõs. 44. nu. 11. Couarru. lib. 2. resolu. cap. 4. ad finẽ. Et hanc opin. videtur magis sequi Tiraq. de retrac. ligna. in fine, nu. 70. licet alios cõtra referat: & ita videtur sentire Cremen. hic, nu. 196. et cõmunẽ dicit Anto. Gom. d. lib. de contrac. cap. 2. nu. 22. fol. 11. col. 4. idẽ securẽ probãt oẽs illi qui in materia huius l. tradũt, rẽ esse in obligatione, supplementum aut precij in facultate soluẽdi, quod receptissimũ dicit Molin. in consue. Paris. §. 22. nu. 42. char. 209. col. 4. in fine. Sed cõtrariũ tenet nõ pauci resoluẽtes vtrunq; esse in obligatiõẽ, de quo inferiũs i 3. par. speciatim vero ad q. gl. cõtradicit Panor. in d. c. cũ dilecti, nu. 10. quẽ recẽtiores principaliter citãt, vt adhuc actio detur vẽditori læso re perempta penes emptorem. Et priũs ex Giliel. idẽ tanquã verius & iustius sequutus est Alberi. hic, nu. 11. et ita Rip. in l. quod te, n. 11. ff. si cer. pet. referẽs solũ Panor. & Cremen. notab. 84. imemor gl. & dd. hic: ita Mãtua. d. loco.

37 Mibi verior & receptior videtur opinio gl. & Bar. hic: & ita tutiũs ob eorũ authoritatẽ iudicabitur apud Lusitanos ex Ordin. lib. 2. tit. 5. tutiũs apud Hispanos ex l. parti. 56. tit. 5. parti. 5. Nec recedendũ videtur ab ea opin. in his terminis re sine culpa emptoris apud eũ perẽpta. Tũc enim cessat ratio æquitatis qua hæc l. fundatur. Imò eadẽ æquitas videtur magis fauere emptori qui precium quale quale dedit, et rẽ sine culpa amisit: in dubio aut magis fauendũ est conuento, vt in simili inquit I. C. in l. si seruiũ, 91. §. sequitur, ff. de verb. oblig. nec parũ facit tũc ad excludẽdũ venditorẽ, attendere q; eodẽ modo potuisset res apud eũ perire: vt in simili notat gl. in l. si. §. 1. verbo, dolo, ff. ad l. Rod.

de iact. & Paul. Cas. & Afflic. decis. 150. nu. 9. & regulariter casus absq; culpa excusat, vt magistraliter tradit Bar. in l. si vt certo, §. sed interdum, ff. cõmod. nec põt emptor in hac materia morosus censeri, quãdiu non cõuenitur, vt sic cõtra eũ nõ possit adduci reg. l. qd te, ff. si cer. pet.

38 Si autres pereat penes terciũ, in quẽ primus emptor alienauit, tũc resoluũt magis cõmuniter scribẽ. posse agi cõtra primum emptorẽ ad precium quod accepit ex re vltra id quod ipse dedit: vt si iusto precio alienauit quod minori emit, teneatur supplere vẽditori: secũdũ Salic. & Cremen. & Cagn. hic, vbi supra, & Couarru. d. c. 4. ad finẽ lib. 2. resolu. & Fulgo. hic nu. 7. ad finẽ, & Alber. nu. 11. in fine: q; si idẽ emptor nõ maiori precio vẽdidit, & res pereat apud secundũ emptorẽ, sentire videtur prædicti, nullã superesse actiõnẽ primo venditori, ac si res periret penes primũ emptorẽ, quia tunc primus emptor nõ plus cõsequutus fuit, q; ipse dedit: nec actiõnẽ habet cõtra secundũ, re apud eũ perẽpta sine culpa. Nec in q. glo. recedendũ videtur à supradeductis pro glo. et Bar. etiã si teneatur opinio Canonist. q; in proposito res & precium æqualiter sint in obligatione: adhuc enim re perempta absq; culpa, liberari debet ãptor, vt pbant Fulgos. & Pau. hic, nu. 16. Couarru. d. c. 4. col. pen. Burgẽ. in d. c. cum dilecti, ex nu. 60. quibus libenter accedo contra Beroum in d. c. nu. 75.

39 Si autẽ emptor læsus fuerit vltra dimidiã, & res apud eum absq; eius culpa perierit, putauit Anton. Gom. d. lib. de contrac. cap. 2. fol. 11. col. 4. versi. si verò, nullũ remediũ tũc ãptori cõpetere aduersus venditorẽ: quia nõ põt illi rẽ restituere. Sed lapsus videtur doctus vir: cõtra-

M riumq;

- riumq; magis colligitur ex mēte scriben. & aperte contrariū securē tradit Co- uarru. d. c. 4. in fine. Tūc enim viget equi- tas huius l. ne venditor plus iusto precio ab ēptore habeat: satisq; ei esse debet, iustū preciiū retinere pro re quæ apud eū simi- liter periret. Non enī ius quod habebat, amittere debet ex casu in quo culpa ca- ret: cum potius idem casus æquitatem in- ducat, vt emptori succurratur ex bur- sa- to maiori precio & re amissa: potiorq; tūc esse debet cā emptoris cum de dāno vitādo agat, venditor aut de lucro captā- do, in eo quod supra iustū preciiū retine- ret, iuxta doctrinā gl. in l. 4. §. si quis aut, verbo, causa, ff. de dol. excep. quā extol- lit Ias. in §. itē si quis in fraudē, col. 4. n. 29 Insti. de act. & plenius tradit Tiraq. in l. si vnq; nu. 3. Sed apud Hispanos opinio Anto. Gom. ex l. parti tit. s. in s. par. l. 16. vers. Esto dezimos, vbi Greg. Lup. sublata ea lege in hāc. sententiā magis in- clinat. Cuius l. prædicti Hispani immemores fuisse videntur.
- 40 Similis articulus ē, si res minori pre- cio vendita ante traditionē pereat apud venditorē. In quo Panor. in d. c. cū dile- cti, in fine, concludere videtur, venditorē adhuc agere posse ad supplementū iusti precij. Idq; magis sustinere conatur Be- rous ibi, nu. 75: sed Panor. id fatetur ab- surdū esse. Ideoq; melius cōtradocere vi- detur Baptis. Castel. ad Cremen. notab. 84. A Equitas enim repugnare videtur: magisq; verior opinio gl. & Bar. & re- ceptior, dū excusant emptorē re apud eū perempta: quod multo magis dicendū est cum penes venditorē peru. Tūc etiā pro emptore vrget reg. tex. in l. Iuliano, §. of- ferri, ff. de act. ep. Viget etiā ratio pro-

ximē adducta q; vēditor tūc agit de lucro captādo, si attendas venditorē preciiū cō- uentū accepisse: ēptorē verō rem nō habu- isse. Nec obstat vulgare axioma, q; res pe- rit periculo emptoris, id enī tātū procedit quoad preciiū conuentū, nec quoad aliud in proposito scriptum reperitur.

SUMMARIA.

- 1 GITVR de notabili arti- culo, quādo creditor ex pacto pignus vendit, an ex lesione debitori competat remedium huius l. vsq; ad nu. 3.
- 4 Agitur de intellectu l. 4. & 5. ff. de pignor. act. & probatur contra omnes valere pactū, ne creditor pignus videri possit, vsq; ad nu. 10.
- 11 Explicatur glo. & l. 4. C. si vend. pig. aga. & de lesione per dolum incidentem in contractu, vsq; ad nu. 14.
- 15 Emendantur aliqua, quæ tradit Cremen. in re- pet. huius l. & nu. 16.
- 17 Explicatur decis. huius l. in rebus mobilibus.
- 18 Exactis: imē tractatur articulus de alienatiōe cum decreto, & de intellectu l. 1. C. de prad. Decur. vsq; ad nu. 24.
- 25 Tractatur eleganter similis articulus de alie- natione rei in publica subhastatione, vsq; ad nu. 28.
- 29 Tractatur egregiē q. an in publica subhasta- tione liberetur primus licitator ex oblatione secundi. & de intellectu l. Sabinus, ff. de in die addic. vsq; ad nu. 31.
- 32 Explicatur articulus à DD. non bene tracta- ctus de venditione aliaue conuentione inter medicum. & agrum: & de intellectu aliqua- rum ll. vsq; ad nu. 33.
- 34 Reijcitur multorū inanis cautela circa inter- rogationem, an conuentus sit bonus vir.
- 35 Agitur de vendente velemente ex causa ne- cessitatis, vel socy, aut vicini rixosi: & nouē imprebantur aliqua à DD. tradita, vsq; ad nu. 37.